

ΟΙ ΤΖΑΜΠΛΑΚΩΝΕΣ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΝ
ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΝ ΤΟΥ ΙΔ' ΑΙΩΝΟΣ

1. Εισαγωγή.

Ἡ βυζαντινὴ οἰκογένεια τῶν Τζαμπλακῶνων συνδέεται κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα μὲ τὴν Μακεδονίαν γενικῶς καὶ μὲ τὴν Θεσσαλονικὴν ἰδιαιτέρως. Εἷς Ἀλέξιος Τζαμπλάκων διετέλεσε «μέγας τζαούσιος, κεφαλὴ Σερρῶν καὶ τῶν κάστρων τῆς χώρας Ποπολίας» καὶ οἱ Τζαμπλάκωνες εἶχον πολλὰ κτήματα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης, εἰς τὰ ὅποια διέμενον καὶ εἰς τὰ ὅποια ἐγεννήθησαν πολλὰ ἐκ τῶν τέκνων των. Ὁ Ο. Tafrafi ἀφηγήθη μὲ βάσιν τὴν ἱστορίαν τοῦ Καντακουζηνοῦ τὸ ἐν Θεσσαλονικίᾳ ἐπεισόδιον τῆς συλλήψεως, τῆς διαπομπεύσεως καὶ τῆς φυλακίσεως τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ζηλωτῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, χωρὶς ὅμως νὰ ἀσχοληθῇ ἐν γένει μὲ τὴν μεγάλην οἰκογένειαν τῶν Τζαμπλακῶνων¹. Πρῶτος ὁ L. Petit ἐπεχείρησεν, ἐκδίδων τὰ ἔγγραφα τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου, νὰ σκιαγραφῆσιν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ προσωπογραφίαν Τζαμπλάκωνος,² εἶχεν ὅμως τότε εἰς τὴν διάθεσίν του λίαν ἔλλιπὲς ὑλικόν. Ὁ Bânescu ἐθεωρεῖτο μέχρι τοῦδε ὡς ὁ περισσότερον ἀσχοληθεὶς μὲ τοὺς Τζαμπλάκωνας. Προσπαθῶν οὗτος νὰ ἐξακριβώσῃ ποῖος ἦτο ὁ Zamblaco τῶν ἐγγράφων τῆς πολιτείας Ῥαγούσης, ἀπὸ τὰ κτήματα τοῦ ὁποίου οἱ Ῥαγουσαῖοι ζητοῦν νὰ ἀγοράσουν σημαντικὴν ποσότητα σίτου, καταλήγει διερευνῶν τὰ τῶν Τζαμπλακῶνων εἰς τὸ ἀβέβαιον συμπέρασμα, ὅτι ὁ Zamblaco τῶν ἐν λόγῳ ἐγγράφων ἦτο ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων καὶ ὅτι τὰ κτήματα αὐτοῦ εὐρίσκοντο εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης³. Τελευταίως ὁ P. Lemerle, ἐξ ἄλλης ἀφορμῆς ἐκκινῶν, ἀνεσκόπησε τὴν μέχρι

¹ O. Tafrafi, Thessalonique au XIVe siècle. Paris 1913, σ. 232.

² L. Petit - W. Regel, Actes d'Esphigmenou. Introduction, p. X. (Actes de l'Athos III. Βυζαντινὰ Χρονικὰ 12 [1906]).

³ N. Bânescu, Peut-on identifier le Zamplacus des documents ragusains? Mélanges Charles Diehl I. Paris 1930, p. 31 - 35. Εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ Bânescu ἐπέφερον χρησίμους προσθήκας καὶ διορθώσεις ὁ Fr. Dölger ἐν Byzantinische Zeitschrift 31 (1931), 450 - 452 καὶ ὁ R. Guiland πρῶτον ἐν Études Byzantines 3 (1945), 208 - 210 καὶ δεύτερον ἐν Byzantinische Zeitschrift 46 (1953), 80 - 81.

τοῦδε γνωστὴν βιβλιογραφίαν περὶ Τζαμπλακῶνων καὶ ἔτακτοποίησε τὰς περὶ αὐτῶν μέχρι τοῦδε γνωστὰς πληροφορίας τῶν πηγῶν, ἐπιφέρον λίαν εὐστόχους παρατηρήσεις καὶ ὑπογραμμίζον τὰ προβλήματα.¹ Εἰς τὰς παρατηρήσεις ταύτας τοῦ Lemerle ὀφείλει ὁμολογουμένως τὴν πρώτην ὠθησιν ἢ παροῦσα ἐργασία.

¹Ἰδιαίτερον κλάδον ἐρευνῶν, σχετικὸν πρὸς τοὺς Τζαμπλάκωνας, δύναται νὰ ἀποτελέσουν αἱ σλαβικαὶ ἐργασίαι, αἱ ἀσχολούμεναι μὲ Τζαμπλάκωνας ζήσαντας εἰς σλαβικὰς χώρας, ὅπως ὁ μητροπολίτης Κιέβου Κυπριανὸς Τζαμπλάκων τοῦ τέλους τοῦ ΙΔ' αἰῶνος καὶ ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Νιτέτσιανι Γρηγόριος Τζαμπλάκων τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Περὶ τοῦ τελευταίου τούτου μάλιστα ἐγράφη τὸ 1904 ἑκτενὴς βιογραφικὴ ἐργασία ὑπὸ τοῦ Α. Ι. Jac'imirskij.² Τὴν ἀϋθεντικότητα τῶν πηγῶν τῆς ἐργασίας ταύτης ἤλεγξε τὸ 1946 ὁ Émile Turdeanu.³ Ἐπισκόπησιν τῆς σλαβικῆς βιβλιογραφίας περὶ Τζαμπλακῶνων δίδει ἢ τελευταία βιβλιοκρισία τοῦ J. Duic'ev⁴, κρίνουσα τὴν εἰς Viz. Vrem. 14 (1958), 318—357, δημοσιευθεῖσαν σχολιασμένην σλαβικὴν μετάφρασιν τῆς «Ἐπιδημίας Μάζαρι ἐν Ἄδου» τῶν S. Kondratjev—T. M. Sokolova.⁵

Πόθεν ὁμως παράγεται τὸ ἐπίθετον Τζαμπλάκων καὶ ποία ἢ καταγωγὴ τῆς φερούσης τὸ ἐπίθετον τοῦτο οἰκογενείας; Ὁ Η. Moritz εἰς τὸ βιβλίον του περὶ βυζαντινῶν ἐπιθέτων ἀποπειρᾶται νὰ ἐτυμολογήσῃ τοῦτο ἐκ τοῦ «ἔξ - ἀμπλάκημα» (=ἀμάρτημα), ἐπειδὴ δις εἰς τὰς πηγὰς τὸ ἐπίθετον φέρεται μὲ τὸν τύπον Ἐξαμπλάκων.⁶ Τοῦτο ὁμως ἀποτελεῖ καταφανῆ παρετυμολογίαν, βυζαντινὴν ἤδη καὶ ἀπαντωμένην παρὰ τῷ ἱστορικῷ Φραντζῆ,⁷ καὶ δικαίως ἀπορρίπτεται ὑπὸ τοῦ Bânescu.⁸ Τὸ ἐπίθετον φαίνεται ξενικὸν καὶ διὰ τὴν ἀνίχνευσιν τῆς καταγωγῆς του δύναται, νομίζομεν, νὰ χρησιμεύσῃ μία πληροφορία τοῦ κώδικος 192 τῆς παρὰ τὸ Παγγαῖον μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης. Εἰς τὸν κώδικα τοῦτον περιέχεται ποίημα, φέρον

¹ P. L e m e r l e, Autour d'un prostagma inédit de Manuel II. L'aulé de Sire Guy à Thessalonique. Ἐν «Silloge Bizantina» in onore di Silvio Giuseppe Mercati. Roma 1957, 282 - 284 καὶ αἱ σχετικαὶ σημειώσεις.

² A. I. J a c ' i m i r s k i j, Grigorij C'amblak. St. Pétersbourg 1904.

³ É m i l e T u r d e a n u, Grégoire C'amplak. Faux arguments d'une biographie. Revue des Études Slaves 22 (1946), σ. 46 - 81.

⁴ Ἐν Byzantinische Zeitschrift 51 (1958), 422.

⁵ Τὴν προσοχὴν μου ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως σλαβικῆς βιβλιογραφίας περὶ Τζαμπλακῶνων εἶχεν ἐπιστήσει ὁ καθηγητὴς κ. Μ. Λάσκαρις, τὸν ὁποῖον καὶ εὐχαριστῶ.

⁶ H. M o r i t z, Die Zunamen in den byzantinischen Historikern und Chronisten. I Teil, 12. II Teil, 53. (Ἐκ τοῦ B â n e s c u, Peut-on identifier etc., ἐνθ' ἄνωτ. σ. 32).

⁷ Γ. Φ ρ α ν τ ζ ῆ, II, 17. Βόνν. σ. 191, 9.

⁸ B â n e s c u, Peut-on identifier etc., ἐνθ' ἄνωτ. σ. 32.

τὸν τίτλον: *Εἰς τάφον τῶν τέκνων κῆρ Δημητρίου τοῦ Τζαμπλάκωνος ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ* (δηλαδή τῶν Ξανθοπούλων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπως καὶ τὸ προηγούμενον τῆς συλλογῆς). Κατὰ τὸν Βάνescu τὸ ποίημα ἀνεῦρεν ὁ ἀείμνηστος Σπ. Λάμπρος, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν ἐὰν καὶ ποῦ ὁ Λάμπρος ἐδημοσίευσεν τοῦτο. Κατ' ἀνακοίνωσιν ὁμοῦ τοῦ ἰδίου τοῦ Λάμπρου πρὸς τὸν Βάνescu εἰς τὸ ποίημα φέρεται ὡς πατὴρ τοῦ Δημητρίου Τζαμπλάκωνος τούτου ὁ δεσπότης Ἀχαΐας Benedetto. Λέγεται εἰς αὐτό: *Πατὴρ γὰρ αὐτῶν δεσπότης Ἀχαΐας. Τίς οὐκ ἀκούει τὸν πολὺν Βενεδέτον*¹; Τὸν κώδικα ὁμοῦ 192 τῆς Εἰκοσιφοινίσσης ἔχει περιγράψει, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τοῦτο ὁ Βάνescu, ὁ Παπαδόπουλος - Κεραμεύς, ὅστις καὶ θεωρεῖ τοῦτον αὐτόγραφον ἔργον τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ.² Ἡ πληροφορία λοιπὸν προέρχεται ἐκ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Ὁ Βάνescu φρονεῖ ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Γενουάτου Benedetto Zaccaria,³ εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος ἔδωκε τὸ 1275 σύζυγον μίαν ἀδελφὴν αὐτοῦ καὶ ὁ ὁποῖος τὸ 1304 κατέλαβε τὴν Χίον καὶ κατέστη δεσπότης αὐτῆς ἐκμεταλλεόμενος τὴν παραγωγὴν μαστίχης τῆς νήσου, ὅπως προηγουμένως ἐξεμεταλλεύετο τὰ ὄρυχεῖα στυπτηρίας τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Φωκαΐας, διαδεχθεὶς ἐκεῖ τὸν ἀδελφόν του Manuele Zaccaria, ἐξ ὧν ἐπλούτησαν σφόδρα οἱ Zaccaria.⁴ Γεγονὸς ὁμοῦ εἶναι ὅτι ὁ Benedetto Α' Zaccaria δὲν ὑπῆρξε δεσπότης Ἀχαΐας, ὅπως δὲν ὑπῆρξε τοιοῦτος οὔτε ὁ υἱὸς αὐτοῦ Benedetto Β' Zaccaria, ὁ λεγόμενος ἐκ τῆς μητρὸς του Παλαιολόγος, οὔτε ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Benedetto Γ' Zaccaria, υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ του Nicolino Zaccaria καὶ τῆς Ἄννας Κοντοστεφάνου. Οἱ Zaccaria ἐπάτησαν τὸν πόδα εἰς Πελοπόννησον ἐπὶ Martino Zaccaria, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Benedetto Γ', τοῦ νυμφευθέντος τὴν κληρονόμον τοῦ δεσποτάτου Ζακελὶν Ντελαρός, καὶ ἐμεγαλύνθησαν ἐν αὐτῇ ἐπὶ Centurione Β' Zaccaria τὸ 1404, ὅστις ὑπῆρξε καὶ ὁ τελευταῖος δεσπότης Ἀχαΐας.⁵ Τὸ ἐνδιαφέρον πάντως δι' ἡμᾶς εἶναι ὅτι βυζαντινὴ ἤδη παράδοσις συνδέει τὸ ἐπίθετον Τζαμπλάκων μὲ τὴν Γενουατικὴν οἰκογένειαν τῶν Zaccaria καὶ ὑποδεικνύει ἴσως γενουατικὴν ἀρχὴν τῆς οἰκογενείας τῶν Τζαμπλακῶνων.

¹ Βάνescu, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 33, σημ. 6 καὶ σημ. 7.

² Α. Παπαδόπουλος - Κεραμεύς, Ἐκθεσις παλαιογραφικῶν καὶ φιλολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ. Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως. Παράρτημα ΙΖ' τόμου 1886, σ. 48, ἀριθ. 7. Πρβ. αὐτόθι, σ. 47 περιγραφὴν τοῦ κώδικος.

³ Βάνescu, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 33 καὶ σημ. 7.

⁴ Βλ. προχείρως Γ. Ι. Ζολώτα, Ἱστορία τῆς Χίου. Τόμ. ΙΙ. Ἐν Ἀθήναις 1924, σ. 356 κ.έ. G. Ostrogorsky, Geschichte des Byzantinischen Staates. München 1952, 390. P. H. P. Argenti, The occupation of Chios by the Genoese and their administration of the Island. Tom. I. Cambridge 1958, σ. 34 κ.έ.

⁵ Βλ. Argenti, The occupation etc., ἐνθ' ἄνωτ. σ. 54, κ.έ.

Εἰς τὸ Σπουδαστήριον Παπυρολογίας καὶ Παλαιογραφίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ὑπάρχουν, πρὸ εἰκοσαετίας περίπου γενόμενοι, ὄχι πολὺ καλαὶ φωτογραφίαι ἔγγράφων, μεταξὺ ἄλλων καὶ τῆς μονῆς Βατοπεδίου,¹ ἀφορῶντων εἰς δωρεὰς Τζαμπλακῶνων πρὸς τὴν μονὴν ταύτην, ἐν μέρει ἀνεκδότων καὶ ἐν μέρει κακῶς ἐκδεδομένων. Κακαὶ φωτογραφίαι ἄνευ αὐτοψίας τῶν ἀντιστοιχῶν ἔγγράφων δὲν ὑπόσχονται πολλὰ ἐκ τῆς διπλωματικῆς αὐτῶν μελέτης καὶ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποτελέσουν σπουδαίαν παρόρμησιν πρὸς μελέτην καὶ δημοσίευσιν αὐτῶν, ἐὰν τὸ ζήτημα τῆς προσωπογραφίας τῆς οἰκογενείας τῶν Τζαμπλακῶνων δὲν εἶχεν ὠριμάσει διὰ τῆς προσηγηθείσης βιβλιογραφίας καὶ τῶν παρατηρήσεων τοῦ κ. Lemerle. Τὸ ἐκ τῶν ἐν λόγῳ ἔγγράφων ὕλικὸν δὲν λύει ὅλα τὰ προβλήματα τῆς ἱστορίας τῆς οἰκογενείας τῶν Τζαμπλακῶνων, ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο ἐν συνδυασμῶ πρὸς τὰς ἄλλας γνωστὰς ἤδη πληροφορίας τῶν πηγῶν δύναται νὰ προσφέρει μικρὰν συμβολὴν εἰς τὸ ζήτημα, προβαίνομεν κατωτέρω εἰς τὴν μελέτην καὶ δημοσίευσιν τῶν ἔγγράφων τούτων.

Τὰ εἰς τοὺς Τζαμπλάκωνας ἀφορῶντα ἔγγραφα τῆς μονῆς Βατοπεδίου, φωτογραφίας τῶν ὁποίων ἔχομεν ὑπ' ὄψει, εἶναι τὰ ἑξῆς :

I. Ἀφιρωτήριον γράμμα Ἀρσενίου μοναχοῦ Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, μηνὸς Φεβρουαρίου, Ἰνδικτιῶνος ὀγδόης, ἄνευ ἔτους (συμπερασματικῶς τοῦ 1355).

II. Μητροπολιτικὸν ἀντίγραφον ἀφιρωτηρίου ἔγγράφου τοῦ Ἀρσενίου μοναχοῦ τοῦ Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου τοῦ Μαρτίου 1356, γενόμενον ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Λαρίσης Ἀντωνίου.

III. Δωρητήριον γράμμα τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου Δημητρίου Τζαμπλάκωνος καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ μεγάλης στρατοπεδαρχίσσης Εὐδοκίας Παλαιολογίνας Τζαμπλακωνίσσης πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου τοῦ Αὐγούστου 1362.

IV. Ἀφιρωτήριον γράμμα τοῦ Μιχαὴλ Καβαλλαρίου τοῦ Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου τοῦ Αὐγούστου 1370.

V. Σιγιλλιῶδες γράμμα τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου (τοῦ Κοκκίνου, 1354—1355 καὶ 1361—1376) πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου, ἐπιβεβαιοῦν τὴν δωρεὰν τοῦ Μιχαὴλ Καβαλλαρίου Τζαμπλάκωνος, τὸν Αὐγούστον τοῦ 1370 πρὸς τὴν αὐτὴν μονήν, τοῦ Σεπτεμβρίου 1371.

VI. Ἐνοικιαστήριον ἔγγραφον τοῦ Ἀλεξίου Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου τοῦ Μαρτίου 1376.

Θὰ παραθέσωμεν πρῶτον τὰ κείμενα τῶν ἔγγράφων χωρὶς ἀξιιώσεις

¹ Τὸ ὑπάρχον φωτογραφικὸν ὕλικὸν ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν μου πρὸς μελέτην ὁ καθηγητὴς τῆς Νεωτέρας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης κ. Α. Πολίτης, εἰς τὸ Σπουδαστήριον τοῦ ὁποίου ἔχει περιέλθει τὸ ἀρχεῖον τοῦτο καὶ τὸν ὅποιον θερμῶς εὐχαριστῶ.

καλῆς διπλωματικῆς ἐκδόσεως αὐτῶν (σημειοῦντες ὅμως ὅ,τι εἶναι δυνατόν νὰ παρατηρηθῇ εἰς βυζαντινὸν ἔγγραφο, γνωστὸν ἐκ κακῆς φωτογραφίας), ἀφοῦ τὴν παροῦσαν ἐργασίαν ἐνδιαφέρει πρὸ παντὸς ἡ χρησιμοποίησις ὠρισμένων πληροφοριῶν ἐκ τῶν ἐγγράφων τούτων καὶ δὲν εἶναι ἐξ ἄλλου εἰς ἡμᾶς δυνατὴ ἡ ἀρτία διπλωματικὴ αὐτῶν ἐκδοσις.

2. Τὰ ἔγγραφα τῶν Τζαμπλάκωνων.

1.

Ἐπισημασθέντος τοῦ γράμματος Ἄρσενίου μοναχοῦ Τζαμπλάκωνος διὰ τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου τοῦ Φεβρουαρίου μηνός, ἰνδικτιῶνος ὀγδόης, ἀνευ ἔτους (συμπερασματικῶς τοῦ 1355 ἀναμφιβόλως).

Ἄρχειον: Φωτογραφία (λευκὸν ἐπὶ μαύρου) τοῦ Σπουδαστηρίου Παπυρολογίας καὶ Παλαιογραφίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (εἰς τὸ ἐξῆς Σπ. Π. Π.). Εἰς τὸ κάτω δεξιὸν ἄκρον φωτογραφηθὲν σημείωμα ἐπὶ τεμαχίου χάρτου: Βατοπ. 3,34 Γ.

Ἐξωτερικόν: Εἰς τὸ κάτω ἀριστερὸν ἄκρον τὸ πρῶτον τρίτον τοῦ ἀπὸ τοῦ τέλους τρίτου στίχου ἐλλεῖπει λόγῳ ῥωγμῆς κατὰ τὴν ἐκεῖ δίπλωσιν.

Γραφή: Ἡ γραφὴ εἶναι γραφὴ κωδίκων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος μὲ πολλὰς συντομογραφίας. Εἰς τὸν στίχον 14 καὶ εἰς τὴν ἐβδόμην λέξιν ἐγένετο διορθωσις ὑπὸ μεταγενεστέρου χειρός, οὐδὲν νόημα δίδουσα. Ἡ διορθωθείσα λέξις θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο ἡ συνήθης εἰς τὴν τυπικὴν ταύτην φράσιν λέξις: «*νομῆς*» («*..μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς καὶ νομῆς καὶ τῶν δικαίων αὐτοῦ...*»).

Χρονολόγησις: Τὸ ἔγγραφο εἶναι χρονολογημένον μόνον διὰ μηνολογίου καὶ ἰνδικτιῶνος καὶ δὲν φέρει ἔτος. Τὸ ἐπόμενον ὅμως ἔγγραφο, τὸ δημοσιευόμενον ἐνταῦθα ἐν συνεχείᾳ, ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἄρσενίου Τζαμπλάκωνος καὶ φέρει χρονολογίαν ἔτους 1356. Εἰς ἀμφοτέρω τὰ ἔγγραφα ὁ ὑπογράφων Ἄρσενιος Τζαμπλάκων λέγει ὅτι ἐκτισεν ὁ ἴδιος ἰδίους ἐξόδοις τὸ καστέλλιον Σλανέσιον (1, στ. 20-21, 2, στ. 8). Ὅθεν πρόκειται ἀσφαλῶς καὶ εἰς τὰ δύο ἔγγραφα περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου. Ἀμφότερα εἶναι ἀφιερωτήρια σχεδὸν τοῦ αὐτοῦ περιεχομένου, τὸ δεύτερον ὅμως, τοῦ 1356, περιέχει περισσοτέρας προσθήκας δωρεῶν. Ὅθεν τοῦτο εἶναι μεταγενέστερον τοῦ ἀχρονολογήτου πρώτου, διότι ὁ δωρητὴς εἰς αὐτὸ αὐξάνει τὰς δωρεάς του πρὸς τὴν μονήν. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἀπέχουν χρονολογικῶς πολὺ ἀλλήλων, διότι εἰς ἀμφοτέρω γίνεται λόγος περὶ τῆς πρώτης εἰσόδου τοῦ μοναχοῦ Ἄρσενίου Τζαμπλάκωνος εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου (1, στ. 2 - 6, 2, στ. 30 - 36). Ἐπειδὴ δὲ τὸ βυζαντινὸν ἔτος, ἐπομένως καὶ ἡ ἰνδικτιῶν, ἀλλάσσει ἀπὸ 1ης Σεπτεμβρίου ἐκάστου ἔτους, τὸ ἀχρονολογητὸν ἔγγραφόν μας, τοῦ μηνός Φεβρουαρίου τῆς ὀγδόης ἰνδικτιῶ-

νος, πρέπει να είναι τοῦ ἔτους 1355, ἀφοῦ τὸ μεταγενέστερον τούτου, τοῦ ἐπομένου Μαΐου τῆς ἐνάτης ἰνδικτιῶνος, εἶναι τοῦ 1356, τὰ δ' ἔγγραφα δὲν ἀπέχουν μεταξύ των ἕνα δεκαπενταετη κύκλον ἰνδικτιῶνων, ἀλλὰ πρέπει νὰ χρονολογηθοῦν ἐντὸς τῆς αὐτῆς δεκαπενταετίας μὲ ὀγδόην καὶ ἐνάτην ἰνδικτιῶνα. Τὸν Φεβρουάριον λοιπὸν τοῦ 1355 συνετάγη τὸ πρῶτον ἔγγραφον τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου.

Ἐκδόσεις : Ἀνέκδοτον. Ἀναφέρεται ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου ἐν Γρηγ. Παλαμᾷ 2 (1918), σ. 85 ἀριθ. 34.

Ἐν τῷ κειμένῳ ὑποδηλούμενα ἔγγραφα : 1) Ἐγγραφον τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Γ' Δούκα Βατάτζη (1222 - 1254) διὰ τὸν δομέστικον τῶν σχολῶν Τζαμπλάκωνα, χορηγοῦν εἰς αὐτὸν τὸ κτῆμα Πριναρίου, 2) ἔγγραφον τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Σ' Καντακουζηνοῦ (λίαν πιθανῶς) (1347 - 1354), χορηγοῦν κτήματα εἰς τὸν νῦν μοναχὸν Ἀρσένιον Τζαμπλάκωνα καὶ ὑπονοούμενον ἐν τῇ φράσει τοῦ ἔγγραφου «ἀπὸ τῆς πρὸς ἐμὲ ἐλεημοσύνης τοῦ κραταιοῦ καὶ ἀγίου ἡμῶν ἀθέντου καὶ βασιλέως». Καντακουζηνὸς αὐτοκράτωρ τὸ 1355 δὲν ὑπάρχει πλέον βεβαίως, ἀλλὰ οἱ Τζαμπλάκωνες ὑπῆρξαν ὀπαδοὶ τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ ὁ εὐεργετῶν αὐτοκράτωρ δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ εἶναι ὁ ἀντίπαλος αὐτοκράτωρ Ἰωάννης δ' Ε' (1341 - 1391). Ἀμφότερα τὰ ἔγγραφα δὲν ἐσώθησαν.

Περιεχόμενον : Ἀποφασίσας νὰ μονάσῃ εἰς Ἅγιον Ὄρος καὶ γενόμενος δεκτὸς ὡς ἀδελφὸς μοναχὸς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, ὁ ὑπογράφων τὸ ἀφιερωτήριον τοῦτο ἔγγραφον, μοναχὸς Ἀρσένιος Τζαμπλάκων, δωρίζει εἰς τὴν μονήν, ὅχι διὰ τὴν ἀπόκτησιν προνομίων ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του, τὰ ἐξῆς προγονικὰ αὐτοῦ κτήματα: 1) τὴν παρὰ τοῦ πατρὸς του κληροδοτηθεῖσαν εἰς αὐτὸν μερίδα ἐκ τοῦ προγονικοῦ των κτήματος Πριναρίου. Τὸ κτῆμα τοῦτο ὀλόκληρον εἶχε παραχωρήσει διὰ χρυσοβούλλου εἰς τὸν πάππον του Τζαμπλάκωνα, τὸν δομέστικον τῶν σχολῶν, ὁ αἰοίδιμος καὶ μακαρίτης αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτζης (1222—1254). Ἡ δὲ μερίς του περιελάμβανε α') παροίκους, διασκορπισθέντας ἐν μέρει κατὰ τὴν ταραχάδη ἐποχὴν τῶν ἐμφυλίων πολέμων (δύο Ἀνδρονίκων, Καντακουζηνοῦ, Ζηλωτῶν), β') ἐξαλειμματικὰς ὑποστάσεις, δηλαδὴ ἐγκαταλειμμένας ἐκτάσεις, μὴ ἐχούσας φορολογούμενον καλλιεργητὴν, γ') ἀμπελῶνας, καλλιεργούμενους καὶ μὴ, δ') χωράφια ἀρόσιμα, ε') μύλους, ς') ἄλλην ἔκτασιν γῆς, μὴ ἀροσίμου, ἀλλὰ βοσκησίμου, ζ') τὴν μερίδα του ἐκ τοῦ κτήματος εἰς τὴν Βελάν, η') τὴν μερίδα του ἐκ τοῦ κτήματος, ὅπου διαχειμάζον τὰ ζῶα, τοῦ λεγομένου Θερμοποτάμου, καὶ ἐκ τῶν πλησίον αὐτοῦ εὐρισκομένων βοσκησίμων ἐκτάσεων, θ') τὴν μερίδα του ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐτησίας πανηγύρεως τοῦ Ἁγίου Συμεῶν, τῆς τελομένης εἰς τὸ κτῆμά των εἰς τὴν Βελάν, ὅταν αὕτη ἀρχίσῃ νὰ τελῆται πάλιν, ι') τὸ μικρὸν ὄχυρον κάστρον,

τὸ λεγόμενον Σλανέσιον, τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος ἔκτισεν ἐντὸς τοῦ μεριδίου του εἰς τὸ κτῆμα Πρινάριον. Ταῦτα πάντα κατέχων «ἀπὸ τῆς ἐλεημοσύνης τοῦ αὐτοκράτορος», δηλαδή δι' αὐτοκρατορικοῦ χρυσοβούλλου, ἐπιβεβαιούντος αὐτῷ τὴν κυριότητα, ἀφιερώνει εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του καὶ οὐδεὶς ἐκ τῶν κληρονόμων καὶ συγγενῶν του ἔχει δικαίωμα νὰ ἀμφισβητήσῃ εἰς τὸ μέλλον τὴν ἐπὶ τούτων κυριότητα τῆς μονῆς.

Ἴδου τώρα τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου :

† Ἐπεὶ ἐφάνη μοι καλὸν οἰκεία βουλῆ, γνώμη τε καὶ προαιρέσει καὶ ἠγκούμβισα εἰς τὸ ἅγιον καὶ σε || ² βάσμιον ὄρος, τὸ ἐν τῷ Ἄθῳ διακείμενον, καὶ ἐποίησα κατάστασιν καὶ πληροφορί(αν) λόγῳ μου εἰς τὴν || ³ σεβασμίαν καὶ ἱερὰν μονήν, τὴν ἐπονομαζομένην τοῦ Βατοπεδίου, καὶ συνεβιβάσθην μετὰ τ(οῦ) ἐν αὐτῇ || ⁴ εὐρισκομένου ὀσιω(ά)τ(ου) καθηγουμένου καὶ τ(ῶν) ἐτέρ(ων) πάντ(ων) τῶν ἀδελφ(ῶν) μου, τ(ῶν) τιμί(ων) μοναχῶν, ἵνα εὐρίσκωμαι || ⁵ καὶ αὐτὸς ὡς εἰς ἀδελφός, καθὼς ἠδὲ ἠδύκῃσεν εἰς αὐτὸ τοῦτο ἡ πανάχαρτος Μή(τη)ρ τοῦ ἀληθινοῦ Θε(ο)ῦ καὶ Σ(ωτῆ)ρ(ο)ς || ⁶ ἡμῶν Ἰ(ησο)ῦ Χ(ριστο)ῦ καὶ ἐγένετο ἡ εἰς ἀμφοτέρους κατάστασις, ἔδοξέ μοι δὲ καὶ αὐθις καλὸν εἶναι καὶ δίκαιον || ⁷, ἵνα διὰ σ(ωτῆ)ρί(αν) τῆς ἡμετέρας ψυχῆς καὶ τῶν ψυχῶν τ(ῶν) ἡμετέρων πάντ(ων), τῆς τε συνεύνου μου ἐκείνης καὶ τῶν || ⁸ ἐξ ὀσφύος μου παίδων, δώσω καὶ ἀφιερῶσω καὶ ἀπὸ τῶν γονικ(ῶν) μου κτημάτων, ὧν ἔχω ἀνεροχλήτων || ⁹ καὶ ἐλευθέρων, οἷων μοι φανῶσιν, οὐχὶ διὰ πρόσκτησιν ἐτέρ(ων) ἀδελφάτων, ἀλλὰ διὰ μόνην καθαρ(άν) || ¹⁰ προσένεξιν, ψυχικῆς σ(ωτῆ)ρί(ας) ἔνεκεν ἡμετέρας, ὡς εἴρηται, τὸ παρὸν κ(α)τ(ά) τὸ παρὸν ἀφιερῶ γονικόν μου κτῆμα, τὸ || ¹¹ λεγόμενον Πρινάριον, ἦγουν τὴν μεριίδα, ἣν ἐνεμόμην, ἀφ' οὗ δέδωκε ταύτην πρὸς με ὁ αὐθ(έν)τ(ης) μου ὁ π(ατ)ῆρ μου || ¹² ἐκεῖνος, ὁ δέδωκε διὰ θείου καὶ σεπτοῦ χρυσοβούλλ(ου) ὁ ἀοίδιμος καὶ μακαρίτης βασιλ(εὺς), κῦρ Ἰω(άννης) Δούκας || ¹³ ὁ Βατάτζης, πρὸς τὸν αὐθ(έν)τ(ην) καὶ πάππον μου τὸν Τζαμπλάκωνα ἐκεῖνον, τὸν δομέστικον τῶν σχολ(ῶν), καὶ ἀφιερῶ || ¹⁴ τοῦτο μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς καὶ [τῆς νομῆς] καὶ τ(ῶν) δικαί(ων) αὐτοῦ, καθὼς ἀρχῆθ(εν) τοῦτο ἐκεκτῆμην, || ¹⁵ ἦγουν τ(ῶν) παροίκων πάντ(ων), τῶν ἀρτίως εὐρισκομ(ένων) ἀπὸ τῆς τοῦ καιροῦ συγχύσεως καὶ ἀνωμαλί(ας), ὡσαύτως || ¹⁶ καὶ τὰς ὑποστάσεις πάσας τὰς ἐξαλειμματικὰς, ἔτι τε τ(ῶν) ἀμπέλων, τ(ῶν) ἐνεργουμ(ένων) καὶ τ(ῶν) μῆ, τῆς ἀπάσης || ¹⁷ γῆς τῆς καματηρ(ᾶς), τ(ῶν) μυλώνων, καὶ τῆς ἐτέρ(ας) γῆς, τῆς ἀνηρότου καὶ νομαδιαί(ας), μετὰ καὶ τῆς μερίδ(ος), || ¹⁸ ἧς εἶχον εἰς τὴν Βελάν καὶ τῆς μερίδος μου τοῦ χειμαδίου τῶν ζῶων, τοῦ Θερμοποτάμου, καὶ τὰ πλησίον || ¹⁹ τούτων νομαδιαῖα τόπια, τὴν τελομένην πανήγυριν, τὴν εἰς αὐτὴν τὴν Βελάν, τοῦ Ἀγί(ου)

1 ἐφάνει, ἠγκούμβισα

15 ἀνωμαλίας

καὶ ἐνδόξου Συμμεών, || ²⁰ εἰ δεήσ(ει) καιρὸς ἐνεργεῖσθαι, σὺν τούτοις καὶ τὸ καστέλλιον, ὅπερ ἔκτισα ἐγὼ μονομερῶς ἐντὸς τ(ῆς) || ²¹ περιοχῆς τῆς γῆς μου ἐξ οἰκεί(ων) κόπων καὶ ἀναλωμ(ά)τ(ων), τὸ λεγόμενον Σλανέσιον. ταῦτα παραδίδωμι || ²² καὶ ἀφιερῶ, ἵνα κατέχωντ(αι) ἐν τῇ ῥηθείσ(ῃ) σεβασμῖα μονῆ ὡς ἐλεύθερα καὶ ἐκ γονικόθ(εν), καθὼς κατεῖχον καὶ αὐτὸς || ²³ ταῦτα ἀπὸ τῆς πρὸς ἐμὲ ἐλεημοσύνης τοῦ κρατ(αι)οῦ καὶ ἀγ(ίου) ἡμ(ῶν) αὐθ(έν)τ(ου) καὶ βασιλ(έως), ὡς εἴρητ(αι), καὶ οὐδ(έν) ἔχη || ²⁴ ἄδειάν τις τ(ῶν) ἀπάντ(ων) ἀπὸ τ(ῶν) παιδ(ων) μου ἢ τ(ῶν) ἐτέρ(ων) ἄλλων ἰδικ(ῶν) μου ἀνατρέψαι ἢ ἐνοχλῆσαι ταῦτα τὸ παράπ(αν), || ²⁵ ἐπειδὴ ἀπὸ τούτ(ων), ὧν δεδήλωντ(αι), οὐδ(έν) δέδωκα ἢ εἰς προῖκα ἢ διὰ χάριτος ἢ διὰ ληγάτ(ου) τινὰ τῶν || ²⁶ παιδ(ων) μου, ἀλλὰ ὥσιν εἰς τὴν ἑμετέραν δεσποτειάν καὶ ἀρχήν, διὰ τοῦτον δὴ τὸν σκοπὸν τῆς ψυχικ(ῆς) || ²⁷ [ἐμοῦ σ(ωτη)ρί(ας), ὡς καὶ ἔφηρ. Διά] τε τοῦτο καὶ τὸ παρόν μ(ου) ἀφιερωτήριο γράμμα ἐγγόν(ει) καὶ ἐπεδόθ(η) τῇ σε || ²⁸ βασιμῖα καὶ ἱερῶ μονῆ καὶ τῶ μέρει παντὶ ταύτης εἰς ἀσφάλει(αν), μηνὶ Φεβρουαρι(ῶ), Ἰν(δικτιῶνος) ὀγδόης, [καὶ] ὑπογράφεται || ²⁹ παρ' ἐμοῦ διὰ τὸ βέβαιον καὶ ἀσφαλές. Ἀρσέν(ιος) μοναχός.

† δ Τ ζ α μ π λ ά κ ω ν †

Παρατηρήσεις

Στ. 2: *κατάστασις καὶ πληροφορία* = σχέσεις καὶ ἐμπιστοσύνη. Βλ. Fr. Dölger, *Aus den Schatzkammern des Heiligen Berges. Textband. München 1948* (εἰς τὸ ἔξης Dölger, *Schatzk.*), Nr. 27, 19 Bem. (S. 75), ὅπου καὶ ἄλλαι παραπομπαί.

Στ. 9: *ἀδελφᾶτον* = ἡ ὑπὸ τῆς μονῆς συντήρησις ἀδελφοῦ μοναχοῦ. Βλ. Dölger, *Schatzk.* Nr. 9, 61 Bem. (S. 47), ὅπου καὶ σχετικὴ βιβλιογραφία.

Στ. 11: *Πρινάριον* ὄνομα χωρίου καὶ περιοχῆ βασιλικῶν κτημάτων (ἐπίσκεψις), ἀναφερομένη ἤδη τὸ 1081 (Act. Lavra 35, 17—36, 5, 32) καὶ εὐρισκομένη παρὰ τὸ Παγγαῖον ὄρος εἰς τὸ κατεπανίκιον Ποπολίας (βλ. Γ. Ι. Θεοχαρίδου, *Κατεπανίκια τῆς Μακεδονίας. Μακεδονικά, παράρτημα 1. Θεσσαλονίκη 1954*, σ. 53 κέ.). Πβλ. Dölger, *Schatzk.* Nr. 9, 8—9.

Στ. 13: *δομέστικος τῶν σχολῶν* = στρατιωτικὸς διοικητὴς εἰδικῶν στρατιωτικῶν σωμάτων φρουρᾶς, λεγομένων σχολῶν. Βλ. R. Guillaud, *Le domestique des Scholes (Études sur l'histoire administrative de Byzance)*. REB 8 (1950), 5—51.

Στ. 16: *ἐξαλειμματικαὶ ὑποστάσεις* = ἐγκαταλειφθέντα ἀγροτικὰ κτήματα, μὴ ἔχοντα φορολογησίμον καλλιεργητὴν καὶ ὑποχρεωτικῶς ἀνατεθεμένα εἰς ἄλλους. Βλ. Dölger, *Schatzk.* Nr. 115, 13 u. Bem. (S. 315).

Στ. 18: *εἰς τὴν Βελάν* χωρίον παρὰ τὸ Πρινάριον εἰς τὸ αὐτὸ κατεπανίκιον Ποπολίας. Ἡ εἰς αὐτὸ τελουμένη πανήγυρις τοῦ Ἁγίου Συμμεών ἔχει διακοπὴν λόγῳ τῆς σερβικῆς κατακτήσεως (βλ. στ. 20: *εἰ δεήσ(ει) καιρὸς ἐνεργεῖσθαι*). Οὐδέ-

μίαν λοιπὸν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν Βελλάν καὶ ἐπισκοπὴν Βελλᾶς τῆς Ἡπείρου (=Φωτικῆ). Ὑπάρχει καὶ ἐπισκοπὴ Βελλᾶς Νέων Πατρῶν καὶ χωρίον Βελλᾶ Καλαβρύτων. Περὶ τούτων βλ. Ν. Βέην ἐν Ἐπ. Ἐτ. Βυζ. Σπ. 2 (1925), σ. 122 σημ. 1.

Στ. 23: τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως ὑπονοεῖται λίαν πιθανῶς ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Γ' Καντακουζηνός (1347-1354), τοῦ ὁποίου οἱ Τζαμπλάκωνες ὑπῆρξαν ὀπαδοί, με ἀναδρομὴν οὕτω εἰς τὸ ἐγγὺς παρελθόν, καὶ ὄχι ὁ τὸ 1355 μόνος πλέον βασιλεύων Ἰωάννης Ε' Παλαιολόγος (1341-1391).

2.

Μητροπολιτικὸν ἀντίγραφον ἀφιερωτηρίου ἐγγράφου τοῦ Ἀρσενίου μοναχοῦ τοῦ Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου τοῦ Μαΐου 1356, γενόμενον ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Λαρίσης Ἀντωνίου (Ἰούν. 1340-Μαΐος 1362).

Ἀρχεῖον: Φωτογραφία Σπ. Π. Π. (λευκὸν ἐπὶ μαύρου). Εἰς τὸ ἄνω ἀριστερὸν καὶ τὸ κάτω δεξιὸν ἄκρον ἐπὶ συμφωτογραφηθέντος τεμαχίου χάρτου: Βατοπ. 3, 35 Β.

Ἐξωτερικόν: Μηχανικὴ καταστροφὴ εἰς τὸ μέσον τῶν πέντε πρώτων στίχων πλάτους 3-4 ἐκ. μ. καὶ ὕψους 3 ἐκ. μ. (βάσει συμφωτογραφηθείσης κλίμακος ὑποδεκαμέτρου).

Γραφή: Καθαρὰ καὶ πρὸς τὸ στρογγυλόσχημον τείνουσα γραφὴ κωδίκων ΙΔ' αἰῶνος μετὰ πολλῶν συντομογραφιῶν καὶ ἐλαχίστων ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων. Ἡ ὑπογραφή μετὰ τῶν τίτλων τοῦ μητροπολίτου ἐν μονοκονδυλιαῖς.

Χρονολόγησις ἀντιγράφου: Ἐν τῷ ἀντιγράφῳ ὑπάρχει βεβαίως ἢ πλήρης χρονολόγησις τοῦ πρωτοτύπου μὲ μῆνα, ἰνδικτιῶνα καὶ ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου (Μαΐος, ἰνδικτ. 9,6864=1356), ἢ ὁποία ἐλέγχεται ἀκριβῆς. (Βλ. Η. L i e t z m a n n - K. A l a n d, Zeitrechnung. Berlin 1956. Samml. Göschen Nr. 1085, S. 55). Πίστε ὁμως ἐγένετο τὸ μητροπολιτικὸν ἀντίγραφον τοῦτο; Πότε δηλονότι μετὰ τὸ 1356 ὑπῆρξε μητροπολίτης Λαρίσης Ἀντωνίος; Οἱ κατάλογοι τῶν μητροπολιτῶν Λαρίσης εἶναι λίαν ἐλλιπεῖς. (Βλ. πίνακα τῶν ὑπαρχόντων καταλόγων παρὰ Ν. Α. Βέη ἐν Byzant.-neugr. Jahrbücher 4 [1923] σ. 351 σημ. 3). Ἄλλ' εὐτυχῶς ὁ Ἀντωνίος Λαρίσης εἶναι γνωστὸς (1340-1362). Βλ. Βέη ἐν Byzant.-neugr. Jahrb. 12 (1936), σ. 300-319. Εἰς τὰ «Βυζαντιακὰ γράμματα» τῶν Μετεώρων διεσώθη «σιγγιλιῶδες ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα Ἀντωνίου μητροπολίτου Λαρίσης» ἄνευ μὲν χρονολογίας, ἀλλὰ γραφὴν ἀσφαλῶς πρὸ τοῦ 1383. Βλ. Ν. Α. Βέη, Σερβικὰ καὶ βυζαντιακὰ γράμματα Μετεώρου. Βυζαντις 2 (1911-1912), σ. 2 καὶ σ. 18 κέ., ὅπου τὸ ἐν πίν. Δ' παρατιθέμενον πανομοίωτον τῆς ὑπογραφῆς τοῦ μητροπολίτου: «*Ἄντωνίος ἐλέφθ(εοῦ) ἀρχιεπίσκοπος Λαρίσης ὑπέριμος καὶ*

ἔξαρχος Δευτέρας Θετταλίας καὶ πάσης Ἑλλάδος καὶ καθολικὸς κριτῆς τῶν ῥωμαίων[†]», συγκρινόμενον πρὸς τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἡμετέρου ἀντιγράφου, δεικνύει τὸν αὐτὸν γραφικὸν χαρακτῆρα, τὸν αὐτὸν ἐπομένως μητροπολίτην. Τὸ ἀντίγραφον λοιπὸν ἡμῶν ἐγένετο μετὰ τὸ 1356 καὶ πρὸ τοῦ 1362.

Ἐκδόσεις: Μικρὸν μέρος τοῦ κειμένου τοῦ ἀντιγράφου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ γέροντος Ἀρχαδίου Βατοπεδίου ἐν περιοδικῷ Γρηγόριος Παλαῦς 11 (1927), σ. 366, ἦτοι ἀπὸ στ. 11 «ὡσαύτως μετὰ τούτων» — στ. 14 «εἰς περιβόλιον ἐνεργουμένου». Ἀναφέρεται (ἐσφαλμένως ὡς τοῦ Δημητρίου) ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου ἐν Γρηγ. Παλαμῆ 2 (1918), σ. 86, ἀριθ. 35.

Περιεχόμενον: Ὁ μοναχὸς τῆς μονῆς Βατοπεδίου Ἀρσένιος Τζαμπλάκων διὰ τοῦ παρόντος ἐπισήμου καὶ ἐνώπιον μαρτύρων γενομένου ἀφιερωτηρίου ἐγγράφου του παραχωρεῖ εἰς τὴν μονὴν ὀριστικὴν κυριότητα ἐπὶ τῶν ἑξῆς κτημάτων του:

1) Ἐπὶ κληρονομικοῦ μεριδίου του ἐκ τοῦ κτήματος Πριναρίου, περιλαμβάνοντος α) ἀρόσιμα χωράφια, β) ἀμπέλια, γ) μυλοστάσια, δ) παροίκους καλλιεργητάς, ε) ἐγκαταλελειμμένα τμήματα γῆς ἄνευ φορολογησίμων καλλιεργητῶν, ς') ιδιόκτιστον μικρὸν πύργον, Σλανέσιον καλούμενον, ζ) βοσκήσιμον ἔκτασιν, η) χώρους διαχειμάσεως ζώων, θ) μερίδα ἐκ τῶν εἰσοδημάτων πανηγύρεως, τελουμένης κατ' ἔτος εἰς τὸ ἐγγὺς κείμενον προγονικὸν κτῆμα, Βελά ὀνομαζόμενον, 2) ἐπὶ ιδιοκτητῶν οἰκιῶν ἐντὸς τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης κειμένων, ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς Καταφυγῆς, καὶ περιλαμβανουσῶν μικρὸν ναὸν τῆς Παναγίας Καμαριωτίσσης, ὡς καὶ ἐλεύθερον χῶρον, χρησιμοποιοῦμενον ὡς περιβόλιον, 3) ἐπὶ τοῦ ἡμίσεος κληρονομικοῦ του μεριδίου ἐκ τοῦ παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Γαλικοῦ πατρικοῦ κτήματος, περιλαμβάνοντος α) ἄλυκην ἄλατος, β) παραθαλάσσια οἰκόπεδα καὶ γ) πύργον. Ταῦτα πάντα ὑπὸ τὴν ἀμοιβαίαν ὑποχρέωσιν τῆς μονῆς 1) νὰ συντηρῇ ἐφ' ὄρου ζωῆς αὐτὸν καὶ τέσσαρας ὑπηρέτας του καὶ νὰ θεωρῇ αὐτοὺς ὡς ἀδελφοὺς μοναχοὺς, ἐφ' ὅσον ζῶσι καὶ εὐρίσκονται ἐν τῇ μονῇ, 2) νὰ ἐπιτρέψῃ μετὰ θάνατον τὸν ἐνταφιασμόν του ἐντὸς τῆς μονῆς καὶ 3) νὰ μνημονεύῃ αὐτοῦ ὡς εὐεργέτου τῆς μονῆς, τῶν τέκνων του καὶ τῆς ἀδελφῆς του. Τὸ ἀμετάκλητον καὶ ἀπρόσβλητον τῆς συμφωνίας βεβαιοῦται καὶ ἐξασφαλίζεται δι' ἀρῶν κατὰ παντός, ὅστις ἤθελεν ἐπιχειρήσει ποτὲ ἀνατροπὴν τῆς ἀφιερώσεως, τῆς ὁποίας ἡ νομικὴ ἰσχὺς ἐπικυροῦται καὶ δι' ὑπογραφῆς μαρτύρων.

Ἴδου τὴν ὄρα τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου:

† [Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Π(ατ)ρ(ός) καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγ(ίου) Πνεύματος. Ἀρσέν] ιος μοναχός [καὶ] τα [πεινός, ὁ Τζαμπλάκ] ων, ὁ καὶ κάτωθ(εν) τοῦ παρόντος ὕφους οἰκιοχείρ(ως) ὕ[πογρά] || ²ψαι ὀφείλων, τὸ παρὼν ἀφιερωτήριον ἐν[υπόγραφον] ἐγγραφόν μου [τίθημι καὶ

ποιῶ] ἀβιάστως καὶ ἀμεταμελήτ(ως) πρὸς τ(ήν) σεβασμί(αν) βασι || ³λικήν ἀγιορειτικὴν μεγ(ά)λ(ην) [μονήν] τοῦ Βατοπεδίου [καὶ πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ ἐνασκουμένους μοναχοὺς ἀπὸ παντ]ὸς τοῦ μέρους μου, δι' οὗ δὴ ἐνυπογράφου ἐγγράφου μου || ⁴ ἀφιερῶ εὐπροθύμως διὰ τὴν πολλήν, ἣν ἔχω πρὸς αὐτήν, σχέσιν καὶ [πληροφορίαν] σωματικῶς ἀπεντεῦ(θεν) καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς σήμερον παραδίδωμι || ⁵ τὴν ἀπὸ τῆς περιοχῆς τοῦ γονικοῦ ἡμῶν κτήματος, τοῦ Πρινα[ρίου] [λεγόμενον], ἀναλογοῦσάν μοι γονικόθ(εν) πᾶσαν μερίδα ἀπὸ τῆς ἐκεῖσε καματηρᾶς || ⁶ γῆς, τῶν ἀμπελίων τε καὶ μυλωνοστασιῶν καὶ [...9] [ἐν δια]φόροις τόποις διὰ τὸ ἀνώμαλον τοῦ καιροῦ) εὐρισκομέν(ους) ἰδιοκτῆτους μου || ⁷ παροίκους μετὰ καὶ τῶν ἐξαλειμμάτων τῶν παροίκων μου, οὔτινες ἔλειψαν ἀπὸ τῆς συγχύσεως τοῦ καιροῦ, ἔτι τε τοῦ παρ' ἐμοῦ ἐξ ἰδίων μου || ⁸ κόπων καὶ ἀναλωμάτων κτισθέντος ἐκεῖσε καστελλίου καὶ ἰδίως [μοι] προσόντος, τοῦ καλουμένου Σθλανεσίου. ἀλλὰ δὴ καὶ τῆς ἐκεῖσε εἰς || ⁹ πρόβατα νομαδιαίας γῆς καὶ τῶν χειμαδίων τοῦ Θερμοποτάμου καὶ τῆς Βλαγάστεως μέχρι τῶν συνόρων τῶν γειτονούντων μοι Ἐλευθε || ¹⁰ροπολιτῶν καὶ τῆς ἀνηκούσης μοι μερίδος ἀπὸ τῆς πανηγύρεως, τῆς κατ' ἔτος εἰς τὸ γονικόν μου κτήμα τὴν Βελάν γινομ(έ)ν(ης) ἐπὶ τῇ σε(βασ)μ(ί)α μνήμη || ¹¹ τοῦ Ἀγ(ίου) Σνμεῶν. ὡσαύτ(ως) μετὰ τούτων ἀφιερῶ ὁμοίως καὶ παραδίδωμι πρὸς τ(ήν) τοιαύτην τοῦ Βατοπεδίου μον(ήν) καὶ τὰ ἐν τὸς μ(έν) || ¹² τῆς θεοσώστου πόλεως Θεσσαλονίκης καὶ κατὰ τὴν γειτονίαν τῆς Καταφυγῆς δεσποτικῶς προσόντα μοι, ὅσα καὶ οἷα ὄρωνται || ¹³ τὴν σήμερον, οἰκήματά μου μετὰ καὶ τοῦ ἐκεῖσε πανσέπτου καὶ θείου ναοῦ, τοῦ εἰς ὄνομα τιμωμ(έν)ου τῆς πανυπεράγνου δεσποίνης ἡμῶν || ¹⁴ Θεοτόκου καὶ ἐπωνυμομ(έν)ου τῆς Καμαριωτίσσης καὶ τοῦ περὶ αὐτὰ ἀνέτου ὅσου καὶ οἶον τοπίου, τοῦ καὶ νῦν ὡς εἰς περιβόλιον ἐνεργουμ(έν)ου, καὶ || ¹⁵ τὴν ἀπὸ τοῦ ἐκτὸς δὲ ταύτης πόλεως Θεσσαλονίκης καὶ περὶ τὸν Γαλικὸν γονικοῦ μου κτήματος, τοῦ καλουμ(έν)ου τοῦ μεγ(ά)λ(ου) παπίου τοῦ || ¹⁶ Τζαμπλάκωνος, ἀναλογοῦσάν μοι ἡμίσειαν πᾶσαν μερίδα, ὅσην τε καὶ οἷαν, σὺν τῷ ἀρμυριχίῳ καὶ τοῖς ἐκεῖσε παραιγιαλί(οις) δικαίοις || ¹⁷ μου, μέχρι τῆς Χηναροῦς ἢ καὶ πέραθ(εν) τούτου, καθὼς ἐκρατεῖτο παρ' ἐμοῦ, ἀφ' ἧς ἀπάσης ἡμισεί(ας) μερίδος ὀφείλω ἐγὼ κατέχειν || ¹⁸ γῆν ζευγαρίων δύο, ὅπως ποιήσω ἐν αὐτῇ εἴτι ἂν βουληθῆσομαι. ἢ γὰρ λοιπὴ τοῦ τοιούτου κτήματος ἡμίσεια μερὶς κατέχει(αι) παρὰ τῶν || ¹⁹ μερῶν τῶν αὐταδέλφων μου, τοῦ τε μακαρίτου ἐκείνου Ἀσωματιανοῦ, τοῦ μεγ(ά)λ(ου) δουκὸς τοῦ Τζαμπλάκωνος, καὶ τοῦ μεγ(ά)λ(ου) στρατοπεδάρχου κ(υ)ρ(οῦ) Δημητρι(οῦ) || ²⁰ τοῦ Τζαμπλάκωνος, ἄνευ τῆς δι' ἐγγράφου συμφώνου προεκπροικισθείσης μερίδος πρὸς τὴν αὐταδέλφην μου ἐκείνην παρακοιμωμ(έν)ην, τὴν || ²¹ Τορνικίαν. οὗ δὴ κτήματος ὃ ἐν αὐτῷ νῦν ὀρώμενος πύργος ἀνεγερεθῆς ἐξ

3 Βατοπεδίου 8 καστελίου 11 Βατοπεδίου 15 παπίου (=παπία) 18 βουληθῆσομαι

ιδίων μου ἐξόδων καὶ ἀναλωμ(ά)τ(ων) καὶ ἰδίως κατείχετο || ²² παρ' ἐμοῦ, ὕστερον δὲ δι' ἐμὴν συγκατάβασιν, ἦν διέκρινα διὰ τὴν γνησιότη(η)τα τῶν ἀδελφῶν μου, ἐτάχθη παρ' ἐμοῦ μετέχεσθ(αι) καὶ παρὰ τῶν || ²³ αὐταδέλφων μου ἐξ ἡμισείας, ὥσπερ μετέχουσι καὶ εἰς τὰ ἐκεῖσε τοῦ τοιοῦτου κτήματος λοιπὰ δίκαια. πλὴν ἐν προτιμῆσει μετέχεσθαι || ²⁴ αὐτοῦ παρ' ἐμοῦ τε αὐτοῦ καὶ τοῦ μέρους μου ὀφειλομ(έν)ον μοι εἰσαεῖ. ἀφιερῶ οὖν τὰ τοιαῦτα πάντα μετὰ πάντων τῶν δικαί(ων) καὶ προνο || ²⁵ μί(ων) αὐτῶν πρὸς τὴν τοιαύτην σεβασμίαν βασιλικὴν μεγ(ά)λ(ην) ἀγιορειτικὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, ὡς ἂν ἀπὸ τῆς σήμερον καὶ εἰς τοὺς ἐξῆς || ²⁶ ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους κατασοῦσα ἢ τοιαύτη σε(βασμί)α μονὴ καὶ τὸ μέρος αὐτῆς ταῦτα κατέχη καὶ νέμητ(αι) καὶ δεσπόζῃ αὐτῶν || ²⁷ τὸ ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τοὺς ἐξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους κατὰ τελείαν δεσποτείαν καὶ ἀναφαιρέτ(ον) κυριότητα καὶ || ²⁸ οὔτε παρ' ἐμοῦ αὐτοῦ, οὔτε παρὰ τινος τοῦ μέρους μου εὔροι τὴν τυχοῦσαν εἰς τὸ ἐξῆς διενόχλησ(ιν) ἐπὶ τῇ κατοχῇ καὶ δεσποτείᾳ αὐτῶν, ἀλλὰ || ²⁹ κατέχη καὶ νέμητ(αι) ταῦτα πάντα τελεί(ως), ἐξουσιωδῶς, κυρί(ως) καὶ ἀναφαιρέτ(ως) εἰς τοὺς ἐξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους, φυλαχθέντος || ³⁰ ἐφ' ἡμᾶς καὶ τούτου, ἵνα κατὰ μὲν τὸ παρὸν εἰς τὴν ἐμὴν πᾶσαν ζωὴν εὐρίσκω καὶ ἐγὼ ἀδελφικὴν σχέσιν, προμῆθειάν τε καὶ κυβέρνη(σιν) παρὰ τε || ³¹ τοῦ τῆς μονῆς προσεσιῶτος καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐτέρων πάντων γερόντ(ων) καὶ λοιπῶν ἀδελφῶν τῆς τοιαύτης μονῆς, παρεχομ(έν)ων μοι καὶ τῶν προτεταγμέ || ³²ων μοι τεσσάρων διακονιῶν ἀνυστερήτως καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἄλλων ἀδελ(φ)ῶν τῆς τοιαύτης μονῆς, μετὰ δὲ θάνατόν μου κηδευθήσομαι καὶ || ³³ ἐνταφιασθήσομαι παρὰ τῶν μοναχῶν τῆς μονῆς ἐντίμως ὡς δεῖ καὶ μνημονεύομαι ἐν αὐτῇ ὡς εἰς τῶν κτητόρων καὶ ὡς πολλ(ῶν) ἄξια ἀνα || ³⁴θεις καὶ ἀφιερῶσας αὐτῇ, μνημονενομ(έν)ης καὶ τῆς συναδελφῆς μου μετὰ τῶν παιδίων μου, ἔχουσι δὲ καὶ οἱ εὐρεθησόμε(εν)οι ὑπουργοί μου μετὰ θά || ³⁵νατόν μου τὰς διακονί(ας) αὐτῶν ἀνυστερήτ(ως), μέχρις ἂν ζῶσιν εὐρισκόμ(εν)οι ἐν τῇ μονῇ καὶ ὑποτασσόμε(εν)οι τῷ προσεσιῶτι καὶ τοῖς ἐτέροις τῆς μονῆς μοναχοῖς, || ³⁶ ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοί. καὶ τούτων οὕτω διατηρηθέντ(ων) μέχρι τέλους παρὰ τῶν τῆς τοιαύτ(ης) μονῆς ἀδελφῶν, οὔτ' ἐγὼ αὐτός, οὔτε τις ἕτερος τοῦ μέ || ³⁷ρους μου ἢ ἐν τῇ ζωῇ μου ἢ καὶ μετὰ θάνατόν μου ἔξομ(εν) ἄδειαν τὸ τυχόν ἐκ τῶν τοιοῦτ(ων) κτημ(ά)των παρρηγορατῆσαι καὶ ἀποσπάσαι τῆς μον(ῆς) ἢ ἐνο || ³⁸χλῆσαι αὐτῇ καὶ διασεῖσαι ὅλως ἐπὶ τῇ κατοχῇ καὶ δεσποτείᾳ αὐτῶν, ἀλλ' εἴ τι καὶ βουληθήσεται τις τοιοῦτον, ὅπερ ἀπέυχομαι, οὐ μόνον ἵνα || ³⁹μὴ εἰσακούητ(αι), ἐφ' οἷς ἂν ἴσως ἔχη λέγειν, ἀλλὰ πρὸς τῷ ἀποπέμπεσθαι τὸν τοιοῦτον, ὅποῖος ἂν καὶ εἶη, ἄπρακτον καὶ καταδεδικασμ(έν)ον παρὰ || ⁴⁰

25 Βατοπεδίου

32 κηδευθήσομαι, ἐνταφιασθήσομαι

33 κτητόρων

παντὸς δικαστηρίου, ἐπισπᾶται) εἰς φαυτὸν τὴν ἀπὸ τοῦ Κ(υρίου)ν ἡμῶν Ἰ(ησοῦ) Χ(ριστοῦ) καὶ τῆς αὐτοῦ ὑπερευλογημ(έν)ης ἀειπαρθένου μητι-ρο(ὸ)ς ἀγανάκτησίν τε καὶ || ⁴¹ ἄλλοτρίωσιν καὶ τὰς ἀρὰς τῶν τριακοσί(ων) δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων Π(ατέρ)ων κἄμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, συγκαταλεγόμενος μετὰ τοῦ προδότου Ἰούδα καὶ τῶν || ⁴² εἰπόντων τὸ ἄρον, ἄρον σι(αὐ)ρωσων αὐτόν. πρὸς τὸ καὶ αὐθις ἐρρῶσθαι τὸ παρὸν ἀφιερωτήριον ἐνυπόγραφον ἔγγραφόν μου κατὰ πᾶσαν αὐτοῦ τ(ὴν) περί || ⁴³ ληψιν, ἰσχύειν ὀφείλον καὶ ὡς πρακτικὸν σωματικῆς καὶ τοπικῆς παραδόσεως, ὅπερ καὶ ἐγγράφη παρουσία τῶν οἰκεί(ων) τῶ κρατ(αι)ῶ καὶ ἀγ(ί)ω ἡμῶν αὐθ(έν)τ(η) καὶ || ⁴⁴ βασιλεῖ, τοῦ τε τατῖα τῆς αὐλῆς κυρ(οῦ) Μανουήλ τοῦ Ἀλληλούϊα, τοῦ Τζαούχη κυρ(οῦ) Θεοδώρου, τοῦ προκαθημ(έν)ου κυρ(οῦ) Μιχαήλ τοῦ Ἀμασιανοῦ καὶ τοῦ Κουλλουρά || ⁴⁵ κη κυρ(οῦ) Μανουήλ, διὰ χειρὸς Ἰω(άνν)ου κληρικοῦ καὶ ταβουλλαρίου τοῦ Ἀμαράντου, μηνὶ Μαῖω Ἰν(δικτιῶνος) ἐνάτης, ἔτους ςου ωου ξου δου (=6864=1356), ἐνώπιον τῶν ὑπ(ο)γραφόν-τ(ων) μ(α)ρ(τύρων). || ⁴⁶ ἡ ὑπογραφή: ὁ δοῦλος καὶ συμπεθερός τοῦ κρατ(αι)οῦ καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν αὐθ(έν)του καὶ βασιλέ(ως) Ἀρσένιος μοναχὸς ὁ Τζαμπλάκων. μεθ' ὃ ἐφεξῆς αἰ || ⁴⁷ ὑπογραφαι τῶν μαρτύρων: οἱ δοῦλοι τοῦ κρατ(αι)οῦ καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν αὐθ(έν)του καὶ βασιλέ(ως) Μανουήλ Ἀλληλούϊας ὁ τατῖα τῆς αὐλῆς, Θεόδωρος Τζαούχης, κυρ(ο)δὸς || ⁴⁸ Ἀμασιανὸς ὁ προκαθ(ήμ)ενος, Μανουήλ ὁ Κουλλουράκης καὶ Ἰω(άνν)ης κληρικὸς καὶ ταβουλλάριος ὁ Ἀμάραντος μ(α)ρ(τύρων) καὶ βεβαιῶν ὑπ(έ)γραψ(α) || ⁴⁹. Τὸ παρὸν ἴσον τῶ πρωτοτύπῳ ἀντιβληθ(έν) καὶ κατὰ πάντα ἐξισάζον εὐρεθ(έν) ὑπεγράφη δι' ἀσφάλει(αν) πλείονα καὶ βεβαίωσιν κ(α)τ(ὰ) τ(ὴν) εἰς ταῦτα συνήθειαν ἴ

† ὁ μ(η)τ(ρ)οπολ(ί)της Λαρίσης, ὑπέριτιμος καὶ ἑξαρχος Δευτέρας Θεσσαλίας καὶ πάσης Ἑλλά(δ)ος Ἀντωνίος ἴ

Παρατηρήσεις

Στ. 1: Ἀρσένιος μοναχὸς ὁ Τζαμπλάκων εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον τοῦ προηγούμενου ἐγγράφου, διότι εἰς ἀμφοτέρω τὰ ἐγγραφα ὁ αὐτὸς ὑπογράφων ὀμιλεῖ περὶ πύργου, Σλανέσιον καλουμένου, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ἔκτισεν εἰς τὸ κτῆμα του Πρινάριον (1, στ. 21, 2, στ. 8). Τὴν δωρεὰν ἄλλωστε ταύτην τοῦ μοναχοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος μαρτυρεῖ καὶ ὁ Καντακουζηνὸς ὀλίγους μῆνας βραδύτερον, τὸν Σεπτέμβριον 1356, εἰς χρυσόβουλλόν του. Ἐπ. Ἐτ. Βυζ. Σπ. 4 (1927), σ. 231, στ. 22/23: «...τὴν εἰς τὸ Πρινάρι γῆν, ἣτις ἀφιερῶθη παρὰ τοῦ ἐν μοναχοῖς Τζαμπλάκωνος κῆρ Ἀρσενίου...».

Στ. 9: τῶν γειτονούτων μοι Ἐλευθεροπολιτῶν ὄχι ἡ σημερινὴ Ἐλευθερούπολις (παλαιὸν ὄνομα Πράβι) δυτικῶς τῆς Καβάλας καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἔξοδον τῆς μεταξὺ Παγγαίου καὶ Συμβόλου κοιλάδος(=βυζαντινὸν κατεπανίκιον Ποπολίας, βλ.

Θεοχαρίδου, Κατεπανίκια Μακεδονίας, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 53 κέ.), ἀλλὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Ἐλευθεραὶ (καὶ λιμὴν Ἐλευθερῶν) ΝΔ τῆς Καβάλας καὶ Ν τοῦ Πραβίου, τὸ ὁποῖον κακῶς ὠνομάσθη Ἐλευθερούπολις. Βλ. περὶ τῆς ἱστορίας καὶ θέσεως τῆς Ἐλευθερουπόλεως P. Lemerle, *Philippe et la Macédoine orientale*. Paris 1945 (Texte), σ. 267-8.

Στ. 12: ἐντὸς τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης καὶ κατὰ τὴν γειτονίαν τῆς Καταφυγῆς περὶ τῆς Καταφυγῆς καὶ τοῦ ναοῦ τῆς Καμαριωτίσσης ἀνεπτύχθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη σημαντικὴ βιβλιογραφία. Βλ. τελευταίως Α. Ξυγγοπούλου, Καταφυγή - Ἀχειροποίητος. Μακεδονικά 4 (1958), σ. 441-448, ὅπου καὶ ἡ προηγουμένη βιβλιογραφία. Εἰδικῶς περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Καμαριωτίσσης βλ. Α. Ξυγγοπούλου, Παναγία Καμαριώτισσα. Ἑλληνικά 14 (1956), τευχ. 2ον, σ. 453-457.

3.

Δωρητήριο γράμμα τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου Δημητρίου Τζαμπλάκωνος καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ μεγάλης στρατοπεδαρχίσσης Εὐδοκίας Παλαιολογίνας Τζαμπλακωνίσσης πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου τοῦ Αὐγούστου 1362.

Ἀρχεῖον: Φωτογραφία Σπ. Π. Π. (λευκὸν ἐπὶ μαύρου). Κατὰ τὸ μέσον τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς ἐπὶ συμφωτογραφηθέντος τεμαχίου χάρτου: Βατοπ. 3, 35 Α.

Ἐξωτερικόν: Μακρόστενον σχῆμα. Ἄνευ φθορῶν.

Γραφή: Καθαρὰ γραφὴ κωδίκων ΙΔ' αἰῶνος μετ' ὀλίγων συντομογραφῶν καὶ ὀλίγων ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων. Ὁ στρατοπεδάρχης ὑπογράφει ἰδιοχείρως μόνον διὰ τοῦ τίτλου του. Ἡ ὑπογραφή τῆς στρατοπεδαρχίσσης κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ κεφαλαίων χαρακτῆρων καὶ πλήρης ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων. Ἡ ὑπογραφή (τίτλοι καὶ ὄνομα) τοῦ Βαλσαμῶνος ἐν μονοκονδυλιαῖς.

Διπλωματικά: Ὑπάρχει φωτογραφία Σπ. Π. Π. ἀκριβοῦς ἀντιγράφου (πλὴν τῶν ὑπογραφῶν), φέροντος τὴν ἀρχεϊακὴν σημείωσιν: Βατοπ. 3, 35 Γ καὶ γενομένου ὑπὸ ἀνωνύμου μητροπολίτου Πολυστύλου καὶ Πέτρας.

Ἐκδόσεις: Ἐξεδόθη μετὰ ἀναγνωστικῶν σφαλμάτων, παραλείψεως τμήματος τοῦ κειμένου (ἀπὸ στ. 14 «ἴλεως»—μέχρι στ. 32 «οὐρανῶν») καὶ ἄνευ ὑπογραφῆς τοῦ Βαλσαμῶνος ὑπὸ τοῦ γέροντος Ἀρχαδίου Βατοπεδινόου ἐν περιοδικῷ Γρηγόριος Παλαμᾶς 3 (1919), σ. 437/8. Ἀναφέρεται ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Γρηγ. Παλαμᾶς 2 (1918), σ. 86, ἀριθ. 35.

Περιεχόμενον: Ὁ ὑπογράφων μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος Τζαμπλάκων προβαίνει (ἐν Κωνσταντινουπόλει) εἰς ἀφιέρωσιν πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου τοῦ τετάρτου μεριδίου του ἐκ τοῦ πατρικοῦ του κτήματος, τοῦ κειμένου παρὰ τὸν Γαλικὸν ποταμὸν Δ τῆς Θεσσαλονίκης. Τὰ ἄλλα τρία μερίδια τοῦ κτήματος ἔχουν ἤδη ἀφιερῶσει πρὸς τὴν αὐτὴν μονὴν

πρὸ ὀλίγου χρόνου οἱ μακαριῖται πλέον σήμερον ἀδελφοί του Τζαμπλάκωνες. Τὴν ἀφιέρωσιν ποιεῖται διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς του, ζητῶν ὡς ἀντιπροσχήν παρὰ τῆς μονῆς μνημόνευσιν τοῦ ὀνόματός του ἐν ταῖς προσευχαῖς τῶν μοναχῶν, εἰδικὴν ὑπὲρ αὐτοῦ δέησιν κατὰ τὴν ἐν τῷ Ὁρθρω ἐκάστης Κυριακῆς ἐκφωνουμένην μικρὰν ἐκτενῆ καὶ τὰ κανονικά μνημόσυνα ὑπὲρ τῆς ψυχῆς του εἰς τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου Ψυχῶστροῖας, μετόχιον τῆς μονῆς Βατοπεδίου ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιθυμεῖ νὰ ταφῆ μετὰ θάνατον.

Τὴν ἀνενόχλητον κυριότητα τῆς μονῆς ἐπὶ τοῦ ἀφιερουμένου κτήματος ἐγγυᾶται καὶ ἡ ὑπογράφουσα σύζυγός του, παραιτηθεῖσα ἐπισήμως παντὸς παρόντος ἢ μελλοντικοῦ δικαιώματός της ἐπὶ τοῦ κτήματος ἐνώπιον τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἄρχοντος Μιχαὴλ Βαλσαμώνος. Οὐδεὶς δὲ ἔχει δικαίωμα νὰ προσβάλλῃ τὴν δωρεὰν ταύτην, ἢ ὁποία θὰ πρέπη νὰ παραμένῃ ἀλώβητος, ἐὰν ἐξαιρέσωμεν βεβαίως ἐχθρικὰς ἐνεργείας τῶν τὰ μέρη ἐκεῖνα λεηλατούντων Σέρβων, πᾶς δὲ ἀποπειρώμενος τοιοῦτόν τι, εἴτε ἐκ τῶν τέκνων του εἴτε ἐκ τῶν συγγενῶν του, θὰ ἐπισύρῃ καθ' ἑαυτοῦ τὴν τιμωρίαν τῆς Παναγίας καὶ τὴν κατάραν τοῦ δωρητοῦ.

Ἴδου τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου :

† Ἐπεὶ δὴ φίλον εἶη Θε(ε)ῶ καὶ τὸ κατὰ δύναμιν, ὡς ἔδειξ(εν) αὐτὸς ἐπὶ τ(ῆς) παλαιᾶς ἐκείν(ης) γῆρ(ας) τὰ δύο λεπτά δεξάμενος || ² εὐμεν(ῶς) καὶ ἐπαινέσας φιλοτίμως, ὡς ἀπ' ὀρθῆς γνώμης καὶ προθύμου προαιρέσ(εως) προσαχθέντα, δέξαιτο καὶ τὸ ἡμέτερο(ον) || ³ ἀνάθημα εὐμενῶς ἀντὶ τῶν ἀπειρῶν αὐτοῦ, ὧν ἐδωρήσατο ἡμῖν εὐεργεσιῶν, εἰ καὶ τ(ὰ) καθ' ἡμῶν || ⁴ ἢ ἀταξία τοῦ καιροῦ ἀρτίως δυστυχῶς ἐσχέδιασεν, οὐ τὸ εὐτελὲς καὶ σμικρὸν τοῦ δώρου ἀναλογισάμενος, || ⁵ ἀλλὰ τὸ πρόθυμον καὶ εὐγνωμον καὶ εὐχάριστον ἡμῶν ἀποδεξάμενος. τὸ ἀπὸ τῶν ἀγίων μου ἀνθεντ(ῶν) || ⁶ καὶ γονέων ἐκείνων δοθέν μοι τέταρτο(ον) μεριδικὸν ἀπὸ τοῦ καθόλου κτήματος, τοῦ καλουμένου Γαλικοῦ, τοῦ πλησί(ον) || ⁷ τῆς μεγαλοπόλεως καὶ περιβοήτου Θεσσαλονίκης διακειμένου, ἀνατίθημι καὶ αὐτὸς τῇ Μητ(ρι)οὶ τοῦ || ⁸ Θε(ε)ῶ μου καὶ ἀποχαρίζομαι τοῦτο πρὸς τὴν αὐτῆς σεβασμίαν μονήν, τὴν κεκλημένην τοῦ Βατοπεδίου, || ⁹ τὴν ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὁρει διακειμένην, ὥστε ἔχειν αὐτὸ τοὺς ἐν αὐτῇ νῦν εὐρισκομένους τιμιωτάτους || ¹⁰ μοναχοὺς καὶ τοὺς μέλλοντας αὐθις ποτὲ ἔσεσθαι καὶ ἀποφέρεσθαι τὴν ἀπὸ τούτου πρόσσοδον εἰς κυβέρ || ¹¹ νησιν καὶ προμήθειαν αὐτῶν, καθὼς καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων τριῶν μεριδικῶν τοῦ αὐτοῦ κτήματος || ¹² ἀποκερδαίνουσιν, ὅσον ἀπὸ τῆς πρὸ μετροῦ καιροῦ ἐπιγενομένης προσενέξεως παρὰ τῶν μακαριτῶν || ¹³ καὶ φιλιτῶν μου ἀυταδέλφων ἐκείνων, τῶν Τζαμπλακῶνων, πρὸς τὴν αὐτὴν σεβασμίαν βασι(λικ)ήν || ¹⁴ μονήν ψυχικῆς ἕνεκα σωτηρίας αὐτῶν τε καὶ τῶν ἀγίων ἡμῶν ἀνθεντῶν καὶ γονέων. ὕθεν καὶ ὁ || ¹⁵ φείλουσιν οἱ ἐν

τῆ εἰρημένη σεβασμία βασιλικῆ μονῆ τῆς ὑπεραγίας μου Θεοτόκου τῆς Βατοπεδιν(ῆς) || ¹⁶ ἑνασκούμενοι μνειάν ποιεῖσθαι ἐν ταῖς πρὸς Θεοῦ <εὐχαῖς> αὐτῶν καὶ ἐντεύξεσιν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ἀθλίας || ¹⁷ καὶ ταλαιπώρου ψυχῆς, ποιεῖν δὲ ἀμεταθέτως καθ' ἐκάστην Κυριακὴν ἐν τῷ Ὁρθρω μικρὰν || ¹⁸ ἐκτενῆ καὶ ἐκφωνεῖν αὐτοὺς ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ τλήμονος τὸ Κ(ύριε) ἐλέησον τρεῖς. ὀφείλουσι δὲ || ¹⁹ πρὸς τούτοις καὶ οἱ ἑνασκούμενοι τιμιώτατοι μοναχοὶ ἐν τῇ σεβασμία μονῆ τῆς ὑπεράγνου || ²⁰ Μ(ητρὸς) τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπικεκλημένης τῆς Ψυχοσωστρίας, τῆ διακειμένη ἐν ταύτῃ τῇ θεοδοξάστῳ καὶ θεο || ²¹ μεγαλύντῳ Κωνσταντινουπόλει, τῆ εἰς μετόχιον οὔση τῆς σεβασμίας βασιλικῆς μονῆς τοῦ Βατο || ²² πεδίου, ἐν ᾗ μέλλει ἑνσοριασθῆναι ὁ ἐμὸς νεκρός, εἴπερ ἀρτίως τὴν ζωὴν ἐκμετρήσω, ἀπο || ²³ πληρῶσαι καλῶς κατὰ τὴν αὐτῶν δύναμιν τὰ εἰθισμένα μνημόσυνα τῆς ψυχῆς μου, ὅπως || ²⁴ ἵλεώς μοι αὐτὸς ὁ Θεοῦ γένοιτο πρεσβείαις τῆς παναχράντου αὐτοῦ Μ(ητρὸς), ἐφ' οἷς ὡς ἄν(θρωπος) πε || ²⁵ πλημμέλῃκα τῶν σωτηριωδῶν καὶ ἀγίων αὐτοῦ ἐντολῶν παρακούσας. καθέξουσιν οὖν || ²⁶ οἱ ἐν τῇ εἰρημένη σεβασμία βασιλικῆ μονῆ τοῦ Βατοπεδίου καὶ τὸ ἡμέτερον τέταρτον) μεριδικὸν κυρίως) || ²⁷ καὶ δεσποτικῶς, ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως καὶ ποιεῖν εἰς αὐτὸ πάντα, ὅσα ἂν δόξωσι || ²⁸ λυσιτελῆ δηλονότι καὶ ἀφέλιμα αὐτοῖς τε καὶ τῇ μονῇ, μήτε παρ' ἐμοῦ μήτε παρὰ τῆς || ²⁹ συζύγου μου, τῆς δι' ἐπερωτήσεως τοῦ ἐπὶ τῶν κρίσεων τῆς ἀγιωτάτης μεγάλ(ης) τοῦ Θεοῦ ἐκκλησί(ας) || ³⁰ ἐξάρχου, πρεσβυτέρου καὶ ταβουλλαρίου Μιχαὴλ τοῦ Βαλαμῶν ἀποβαλομένης πάντα νόμον, τὸν) || ³¹ βοηθοῦντα αὐτῇ ἐπὶ τοῖς καινοτομηθεῖσιν αὐτῆς προικιμαίοις πράγμα(σ)ι, μήτε δὲ καὶ πρὸς || ³² τῶν παίδων ἡμῶν εὐρίσκουσιν εἰς αὐτὸ διενόχλησιν ἢ διασεισμὸν τὸν τυχόντα, ἐπειδὴ γνώμη || ³³ καὶ θελήσει αὐτῶν τὸ παρὸν ἐκδοτήριον γράμμα ἐποισάμην πρὸς τὴν μονὴν κατὰ τὸν ἀναγεγραμμ(έν)ον || ³⁴ τρόπ(ον), ἀλλὰ μᾶλλον δεφένδουσιν τὴν δυνατὴν καὶ προσήκουσαν, εἴπερ ἐξ ἄλλου τινὸς εὐρίσκουσι(ν) οἱ μοναχοὶ || ³⁵ τὸν τυχόντα διασεισμὸν, ἄνευ τῶν ἐκεῖσε γειτνιαζόντων καὶ λεηλατούντων τὰ περὶ τὴν Θεσσαλο || ³⁶ νίκην χωρία θεοστυγῶν Τριβαλῶν. εἰ δὲ μετὰ τὴν ἀποβίωσίν μου βουληθεῖη τις ἀπὸ τῶν ἐμ(ῶν) || ³⁷ ἢ τῶν ἔξωθεν ἀνατρέψαι καὶ καταλῦσαι εἰς τὸ ἀποσπάσαι καὶ ἀφελῆσθαι τὸ εἰρημένον κτήμα ἀπὸ τῆς || ³⁸ σεβασμίας βασιλικ(ῆς) μονῆς τοῦ Βατοπεδίου καὶ ἰδιοποιήσασθαι, εὐχομαι τῷ Θε(ε)ῷ, ἵνα ἔχοι τὴν ὑπερα || ³⁹ γίαν δέσποιναν Θεοτόκου, ἧς ἔστι κτήμα τὸ διαληφθὲν Γαλικόν, ἀντίδικον καὶ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι) || ⁴⁰ αἰῶνι καὶ μήτε ἐν τῷ παρόντι βίῳ ἀπολαύσειεν εὐπραγίας ἢ καλοῦ τινος ἢ αὐτὸς ἢ οἱ παῖδες || ⁴¹ αὐτοῦ, μήτε ἐν τῷ μέλλοντι τύχοιεν τῆς ἐπηγγελμένης πᾶσι χριστιανοῖς βασιλείας τῶν

17 ταλειπώρου

18 ἐκτενῆ, τρεῖς

21 καινοτομηθεῖσιν

οὐ(ρα)νῶν. || ⁴² ἐγένετο δὲ τὸ παρόν μου γράμμα καὶ ὑπεγράφη τῇ ἡμετέρᾳ χειρὶ καὶ τῆς συζύγου μου εἰς βεβαίωσιν || ⁴³ τῆς εἰρημ(έν)ης μονῆς καὶ ἀσφάλειαν ἐν ἔτει ἑξακισχιλιοστῶ ὀκτακοσιοστῶ ἑβδομηκοστῶ, μηνὶ || ⁴⁴ Αὐγούστῳ, Ἰνδικτιῶνος πεντεκαίδεκάτ(ης) ἴ

|| ⁴⁵ ἴ δὲ δοῦλος τοῦ κρατ(αι)οῦ καὶ ἀγ(ίου) ἡμ(ῶν) αὐθ(έν)τ(ου) καὶ βασιλ(έως) Δημήτρι(ος) Τζαμπλάκων ἴ δὲ μέρ(α)ς || ⁴⁶ σ(τ)ρ(α)τ(ο)π(ε)δ(ά)ρ(χ)η(ς) ἴ

|| ⁴⁷ ἴ Εὐδοκί(α) Παλεολογί(να) Τζαμπλακόν(η)σα || ⁴⁸ ἡ μα(ι)γ(ά)λ(η) σ(τ)ρ(α)τ(ο)π(αι)δ(ά)ρ(χ)η(σα) ἴ

|| ⁴⁹ ἴ δὲ ἐπὶ τῶν κρίσεων τῆς ἀγ(ι)ωτ(ά)τ(ης) μ(ε)γ(ά)λ(ης) τ(ο)ῦ Θ(εο)ῦ ἑκκ(λη)σι(α)ς || ⁵⁰ ἑξ(α)ρ(χ)ο(ς) π(ρ)ε(σ)β(ύ)τ(ε)ρ(ο)ς καὶ ταβουλλάρ(ι)ο(ς) Μιχαήλ δὲ Βαλαμών ἴ

Παρατηρήσεις

Στ. 9-12: *Ψυχοσωτηρίας* μονή· μετόχιον τῆς μονῆς Βατοπεδίου ἐν Κωνσταντινουπόλει. Περὶ τῆς ἱστορίας τῆς μονῆς ἐν γένει βλ. R. Janin, *La géographie ecclésiastique de l'Empire byzantin*. Tom. III: *Les églises et les monastères*. Paris 1953, p. 252. Τὰ ἔγγραφα τῆς παραχωρήσεως τῆς μονῆς ὡς μετοχίου εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ γέροντος Ἀρκαδίου Βατοπεδινόου, Γράμματα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τῆς Θεοτόκου τῆς Ψυχοσωτηρίας. *Byzant. - neugr. Jahrbücher* 13 (1937), σ. 308δ' - 308ιγ'. Πβλ. καὶ Dölger, *Schatzk.* Nr. 43/4.

Στ. 29/30 καὶ 49/50: ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων... Μιχαήλ δὲ Βαλαμών· ὁ ἐπὶ τῶν κρίσεων εὐρίσκετο εἰς τὴν τετάρτην πεντάδα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων. Βλ. Ψευδο-Κωδινόν, Βόνν. σ. 116 (Ματθαίου μοναχοῦ). Πβλ. καὶ Χρυσόστ. Μ. Δημητρίου, ἀρχιμ., Οἱ ἑξωκατάκοιλοι ἄρχοντες τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. (*Texte und Forschungen zur byzant. - neugriechischen Philologie* Nr. 7). Ἀθήναι 1927, σ. 26 κ.έ.

4 α.

Ἀφιερωτήριον γράμμα τοῦ Μιχαήλ Καβαλλαρίου τοῦ Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου τοῦ Αὐγούστου 1370.

Ἀρχεῖον: Φωτογραφία Σπ. Π. Π. (λευκὸν ἐπὶ μαύρου). Εἰς τὴν κάτω ἀριστερὰν πλευρὰν ἐπὶ συμφωτογραφηθέντος τεμαχίου χάρτου: Βατοπ. 3,34.

Ἐξωτερικόν: Μακρόστενον σχῆμα. Δύο μεγάλαι καὶ τρεῖς μικραὶ ὀπαὶ ἐκ φθορᾶς τοῦ ὑλικοῦ εἰς τὸ κάτω δεξιὸν ἄκρον, καταστρέψασαι τὸ δεξιὸν τρίτον τῶν τριῶν τελευταίων στίχων τῶν ὑπογραφῶν.

Γραφή: Λίαν μικρογράμματος γραφή μετὰ πολλῶν συνδέσεων γραμμάτων καὶ συντομογραφῶν. Ἡ ὑπογραφή τοῦ Μιχαήλ Καβαλλαρίου μετὰ

πολλῶν κεφαλαίων χαρακτήρων. Ἡ ὑπογραφή (τίτλοι καὶ ὄνομα) τοῦ ταβουλλαρίου Μιχαὴλ Ζωμῆ ἐν μονοκονδυλαιῖς.

Διπλωματικά: Ὑπάρχει φωτογραφία Σπ. Π. Π. (λ. ἐπὶ μ.) παραλλαγῆς τοῦ ἐγγράφου, ὁμοίου περιεχομένου, ἀλλὰ διαφορετικῆς διατυπώσεως. Φέρει εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ κατὰ τὸν αὐτόν, ὡς ἀνωτέρω, τρόπον τὴν ἀρχαικὴν σημείωσιν: Βατοπ. 3, 34 Β. Ἔχει τὸ αὐτὸ μακρόστενον σχῆμα καὶ ἔλλειπει μικρὸν τμήμα εἰς τὸ μέσον τῆς κάτω στενῆς πλευρᾶς. Φέρει τὰς αὐτὰς ὑπογραφάς, ὡς καὶ τὸ πρῶτον, πλὴν τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Φακρασῆ, ἣ θέσις τῆς ὁποίας παραμένει κενή. Ἄντ' αὐτοῦ καὶ τελευταῖος κατὰ σειρὰν ὑπογράφει ὁ ἑφερενδάριος τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας διάκονος Δημήτριος, τὸ ἐπίθετον τοῦ ὁποίου ἔλλειπει λόγῳ τῆς ἀναφερθείσης φθορᾶς εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην. Τὸ ἔγγραφον λοιπὸν ἐγένετο εἰς δύο διαδοχικὰς μορφάς, αἱ ὁποῖαι ὑπεγράφησαν μεσολαβήσαντος ὀλίγου χρόνου (ἀμφότεραι φέρουν τὴν αὐτὴν χρονολογίαν: Αὐγούστος 1370), καθ' ὃν ἐκωλύθη εἷς ἐκ τῶν πρώτων μαρτύρων καὶ ἀντικατεστάθη, διὰ τὴν ὑπάρχην εἰς ἀμφότερα ὁ αὐτὸς ἀριθμὸς μαρτύρων. Ποῖος ὁ λόγος τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ ἐγγράφου μετὰ διαφορετικῆς διατυπώσεως δὲν εἶναι φανερόν.

Ἐκδόσεις: Ἀνέκδοτον. Ἀναφέρεται (ἐσφαλμένως ὡς τοῦ Μανουῆλ) ὑπὸ Σ ω φ ρ ο ν ῖ ο υ Ε ὕ σ τ ρ α τ ι ᾶ δ ο υ ἐν Γρηγ. Παλαμῆ 2 (1918), σ. 86, ἀριθ. 34.

Περιεχόμενον: Ὁ Μιχαὴλ Καβαλλάριος ὁ Τζαμπλάκων ἀφιερώνει εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου καλλιεργήσιμον γῆν καὶ ἐγκατάστασιν διαχειμᾶσεως ζῶων εἰς τὸ προγονικόν του κτήμα Πρινάριον. Ταῦτα ἀπετέλουν κληρονομικὸν μερίδιον αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ του Ἀλεξίου Καβαλλάριου Τζαμπλάκωνος. Ἄλλα τμήματα τοῦ ἰδίου κτήματος εἶχον ἀφιερῶσει πρὸ ἐτῶν εἰς τὴν αὐτὴν μονὴν οἱ μακαριῖται τῶρα ἀνεψιοὶ του Τζαμπλάκωνες, ἀλλ' αὐτός, ἐμποδισθεὶς τότε, προβαίνει τῶρα εἰς τὴν ἀφιέρωσιν καὶ τοῦ ἰδικοῦ του μεριδίου. Ὡς ἀντιπαροχὴν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀναγραφῆ τὸ ὄνομα τοῦ ἀποθαμένου ἀδελφοῦ του Ἀλεξίου, τοῦ ἄλλοτε συνιδιοκτῆτου τοῦ ἀφιερουμένου μεριδίου, εἰς τὰ δίπτυχα (βρέβιον) τῆς μονῆς, διὰ νὰ μνημονεύηται ὑπὸ τῶν μοναχῶν εἰς τὰς λειτουργίας, νὰ τοῦ παραχωρηθῆ δὲ μόνιμως κελλίον ἐν τῇ μονῇ καὶ αἱ ὑπηρεσίαι ἑνὸς ὑπηρέτου ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν εἴτε αὐτὸς εἴτε εἷς ἐκ τῶν παίδων ἢ ἐγγόνων του ἤθελε ποτὲ καταφύγει εἰς τὴν μονήν. Τὸ ἀμετάκλητον καὶ ἀνενόχλητον τῆς προσκυρώσεως ταύτης ἐγγυῶνται αἱ ὑπογραφαὶ αὐτοῦ καὶ τῶν μαρτύρων, μετὰ τῶν ὁποίων ὑπογράφουν δύο υἱοὶ του, πᾶς δὲ ἀποπειρώμενος ἀνατροπῆν τῆς δωρεᾶς ἐκτίθεται εἰς τὴν τιμωρίαν τῆς Παναγίας καὶ εἰς τὴν κατάραν τοῦ δωρητοῦ.

Ἴδου τῶρα τὰ κείμενα τῶν δύο παραλλαγῶν τοῦ ἐγγράφου:

4 α.

† Αἱ εἰς τὰς ἱερὰς καὶ σεβασμί(ας) μονὰς καὶ τοὺς ἄλλ(ους) εὐαγεῖς οἴκους γινόμεναι ἀφιερώσεις καὶ προ(σ)κυρώσεις παρ' ἀν(θρώπων) || ² καὶ προσενέξεις οὐ μόνον θεοφιλεῖς εἰσι καὶ εὐάρεστοι τ(ῶ) Θ(ε)ῶ, ἀλλὰ καὶ λί(αν) ψυχωφελεῖς καὶ σ(ωτη)ριώδεις. ἀντὶ γὰρ ἄλλων || ³ ὄρων καὶ λιμέ(ων) προβεβλημένων καὶ αὐταὶ εἰσί, τοῦ ἀπὸ τῆς μεγάλ(ης) ταύτ(ης) τοῦ βίου θαλάσσης καὶ τοῦ κοσμικοῦ καὶ ἀστάτου || ⁴ κλύδωνος ἀπαίροντος εἰς τὴν ἐκεῖσε κατάστασ(ιν) καὶ διαγωγὴν προσδεχόμεναι καὶ διαναπαύουσαι καὶ τὸ πολὺ τῶν ἀμαρτιῶν, || ⁵ ὅπερ ἐπεσώρευσ(εν) ἐνθάδε ψυχῇ, διαλύουσαί τ(ε) καὶ ἀφανίζουσαι. κἀγὼ τοίνυν ὁ δοῦλος) τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἀγί(ου) ἡμῶν ἀνθ(έν)του καὶ βασιλέ(ως) || ⁶ Καβαλλάρι(ος) Μιχ(αή)λ ὁ Τζαμπλάκων, ὁ κατωτ(έ)ρ(ω) τοῦ παρόντος ὑφ(ους) οἰκειοχείροις μου γράμμασ(ιν) ὑπογράψας πρὸς τὴν τῶν || ⁷ γεγραμμένων πίστωσιν καὶ ἀσφάλει(αν), πλημμελήσας ἐν βίῳ καὶ εἰς Θε(ο)ῦ ἔχων ἀκαταισχύντους ἐλπίδ(ας), τὸν διὰ || ⁸ τὴν σ(ωτη)ρί(αν) ἡμῶν ἄν(θρωπ)ον γεγονότα, ἵνα κατ(ὰ) τὸ μέγα καὶ ἄφατον αὐτοῦ ἔλεος τύχω τῆς ἀφέσε(ως) τῶν ἀμαρτιῶν μου, ἠβουλήθ(ην) || ⁹ πρὸ καιροῦ ἀφιερῶσαι εἰς τὴν κατ(ὰ) τὸ "Αγ(ιον) "Ορος τοῦ "Αθω διακειμένην σεβασμί(αν) καὶ ἱερὰν βασιλικὴν μονήν, τ(ὴν) || ¹⁰ εἰς ὄνομα τιμωμένην τῆς πανυπεράγνου Δεσποίν(ης) καὶ Θεομ(ή)τορος καὶ ἐπικεκλημ(έ)ν(ην) τοῦ Βατοπεδί(ου), τὴν εἰς τὸ Πρινάριον || ¹¹ εὐρισκομένην γῆν μετὰ καὶ τοῦ χειμαδίου, ἣν εἴχομ(εν) ἀπὸ γονικότη(η)τ(ος) ἐγὼ τε καὶ ὁ ἀδελφός μου κῦρ Ἀλέξιος ὁ Καβαλλάρι(ος) || ¹² ἐκεῖνος, καθὼς εἶχον καὶ οἱ ἡμέτ(ε)ροι ἀνεψιοὶ οἱ Τζαμπλακωναῖοι ἐκεῖνοι καὶ ἀφιέρωσαν τῇ αὐτῇ μονῇ ἔνεκα || ¹³ ψυχικῆς σ(ωτη)ρί(ας). συνέβη δέ μοι τότε καὶ ἐνεμποδίσθην διὰ τι. ἀρτί(ως) δὲ ἀφιερῶ καὶ προ(σ)κυρῶ ἑκουσί(ως), οἰκειοθελ(ῶς), || ¹⁴ αὐτοβουλήτ(ως), αὐτοπροαιρέτως καὶ ἀμεταμελήτ(ως) τὴν γῆν ταύτην μετὰ καὶ τοῦ χειμαδ(ίου) καὶ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιῶ || ¹⁵ - χῆς αὐτῆς καὶ τῶν προσόντ(ων) μοι ἐν αὐτῇ δικαιωμάτ(ων) δι' ἐγγράφου ἀφιερωτ(η)ρί(ου), ταβουλλαρικοῦ, πεπιστωμένου || ¹⁶ ὑπογραφῇ οἰκειοχέιρ(ω) καὶ κατησφαλισμένη ὑπογραφαῖς τῶν τε γνησί(ων) μου παίδων καὶ τ(ῶν) κάτωθ(εν) ὑπογραφόντων || ¹⁷ μαρτύρων, τοῦ τε ἀνθέντου μου τοῦ υἱοῦ μου, τοῦ οἰκεί(ου) τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν ἀνθ(έν)του καὶ βασιλέ(ως) Φακρσῆ κυ(ροῦ) Μανουήλ || ¹⁸ τοῦ Καντακουζηνοῦ, καὶ τοῦ οἰκείου τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν ἀνθέντου καὶ βασιλέ(ως) κυ(ροῦ) Δημητρ(ίου) τοῦ Μελιτηνιώτ(ου), τοῦ ἐντι || ¹⁹ μοτάτου ἱερέ(ως) καὶ ρεφερενδ(α)ρ(ίου) κυ(ροῦ) Μιχ(αή)λ τοῦ Κρουνερίτ(ου), δεσποτικ(ῶς) καὶ ἀνα-

1 γινόμενας   3 τῆς ἀπὸ   4 πρὸς δεξιόμεναι   5 ἀπεσώρευσεν
10 Βατοπαιδίου   15 προσόντων, δικαιωμάτων   16 ὑπογραφόντων
19 ραιφερενδαρίου

φαιρέτως, ἀναποσπάτως και ἀνενοχλήτ(ως) || ²⁰ εἰς τελεί(αν) ἔξουσί(αν) κατὰ ἀναφαιρέτον πάντη και ἀναπόσπαστον κυριότη(η)τ(α) τῆς τοιαύτ(ης) σεβασμί(ας) μονῆς. και ἀντι τ(ῆς) || ²¹ ἀφιερώσεώς μου ταύτ(ης) τὸ μ(έν) ἔμὸν ὄνομα και τοῦ αὐταδέλφου μου ἐκείνου, τοῦ Καβαλλαρ(ίου) κυ(ροῦ) Ἀλεξίου, καταγραφῶσι <ν> ἐν τῷ σεπτῷ || ²² βρεβίω τῆς μονῆς και μνημονεύεσθαι ἔξω και αὐτοὶ συνήθως παρὰ τῶνδε τῶν μοναχῶν, ὁπότεν δὲ και αὐτὸς πα || ²³ ραγίνωμαι ἐκεῖσε, δίδωσι πρὸς με κελλίον και διακονί(αν) ἀδελφάτου ἐνὸς και ἔχω εἰς ὑπηρεσί(αν) και ἀνάπανσίν μου, || ²⁴ καθὼς και οἱ τιμιώτατοι γέροντες. εἴπερ δὲ μοι συμβῆ και οὐκ ἀπέλθω ἐκεῖσε, ἔχειν τὴν τοιαύτην συμφωνίαν || ²⁵ και κατάστασ(ιν) ἕνα τινὰ ἀπὸ τῶν ἐξ ἐμοῦ γνησίων μου παίδων ἢ και ἐγγόνων, ὃν ἂν αὐτὸς προστάξω. ταύτην || ²⁶ δὴ τοίνυν τὴν ἀφιέρωσιν και προσένεξιν ἐπιβεβαιῶ, ἐπικυρῶ, ἀποκαθιστῶ και κατασφαλίζομαι διὰ τοῦ παρόντος || ²⁷ μου ἀφιερωτηρίου, ταβουλλαρικῶ γράμμ(α)τος, ὡσάν ἔχη <ῆ> ἱερά και σεβασμία βασιλικῆ τοῦ Βατοπεδίου μονῆ τὴν εἰ || ²⁸ ρημένην γῆν ἀναφαιρέτως, ἀναποσπάτως, ἀνεγκρατήτως, ἀκωλύτως παρὰ παντὸς προσώπου συγγενικῶ || ²⁹ τε και ἐξωτερικῶ κατὰ τελεί(αν) δεσποτείαν και κυριότη(η)τ(α), λόγῳ κληρονομίας ἀκωλύτου, διηνεκοῦς και μονίμου. και ποι || ³⁰ ἢ ἐπ' ἐμοὶ ἀπαντ(α) τὰ ἀναγεγραμμένα, ἃ και ρητῶς καταγράφονται ἐν τῇ παρουσίᾳ μου ἐγγράφῳ προσκυρώσει, || ³¹ ὡς ὁρᾶται. τούτ(ων) οὕτω τελουμέν(ων) ἀπὸ τοῦ νῦν μέχρις ἂν συνισταμένη διατελῆ ἡμῖν και ὁ παρῶν διαρ || ³² κῆ αἰῶν καθέξει και ἡ μονῆ τὴν εἰς τ(ὸ) Πριναρίον εἰρημένην μοι γῆν μετὰ και τοῦ χειμαδίου ἔξουσιωδῶς || ³³ και ἀναφαιρέτ(ως) εἰς τοὺς ἐξῆς ἀπαντας και διηνεκεῖς χρόνους. εἰ δὲ τις πειραθῆσεται ποτε τῶν καιρῶν ὄλι || ³⁴ κῶς ἢ μερικῶς ἀποσπάσαι ταύτην τῇ τοιαύτῃ σεβασμίᾳ ἱεραῖ και βασιλικῇ μονῇ εἴτε αὐτὸς || ³⁵ ἔγω γε, εἴτε τῶν γνησίων μου, εἴτε και τῶν ἐξωτερικῶν, ἢν' εἴη ἐπισπώμενος κατ(ὰ) τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς || ³⁶ τὰς ἀρὰς τῶν τριακοσί(ων) δέκα και ὀκτῶ θεοφόρ(ων) Π(ατέ)ρων και ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, εὖρη δὲ και τῇ Θ(εοτό)κῳ μου || ³⁷ ἐν ἐκείν(ῃ) τῇ ἡμέρᾳ ἀντίδικον. τὸ δὲ παρ(ὸν) ἀφιερωτ(ή)ρ(ιον) εἴη ἐρρωμένον και οὕτως και πάγιον και παντελῶς || ³⁸ ἀκατάλυτον κατ(ὰ) πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περιλήψιν. ὅπερ ἐξεθέμην ἐνώπιον τῶν εἰρημένων μαρτύρων, || ³⁹ τῶν ὀνομαστί ὑπογραφόντων και διαλαμβανομέν(ων) ἐνταῦθα, και αὐτοῦ τοῦ ἐξ ἐπιτροπῆς ἐμῆς γράψαντος || ⁴⁰ τὸ παρ(ὸν) ἀφιερωτ(ή)ρ(ιον) γράμμα, τοῦ ἐνλαβεστάτου ἱερέ(ως) και ταβουλλαρίου Μιχ(αή)λ τοῦ Ζωμῆ, και ἐπεδόθη τοῖς εἰρημένοις || ⁴¹ τιμιωτάτοις μοναχοῖς και ἀνετέθη τῇ διειλημμένῃ σεβασμίᾳ και ἱεραῖ βασιλικῇ μονῇ, τῇ ἐπ' ὀνόματι || ⁴² τιμωμένῃ τῆς ὑπερᾶγνου Θεομήτ(ο)ρος δεσποίν(ης) ἡμῶν και ἐπικεκλημένη τοῦ Βατοπεδίου

22 βρεβείω, ὁπώταν

23 δίδοσι

27 ἀφιερωτηρίου

41 διειλημμένη

ἐπὶ τῷ προσεῖναι || ⁴³ αὐτῇ εἰς μόνιμον καὶ διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν, κατὰ
μῆνα Αὐ(γυ)στ(ον) τ(ῆς) ἡ' ἰν(δικτιῶνος) τοῦ ςου ων ου ου γδδου ετους †
|| ⁴⁴ † δ δοῦλ(ος) τοῦ κρα(ταιοῦ) καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν αὐθέντου καὶ
βασιλ(έως) † Μιχαήλ ὁ Καβαλλάριος †
|| ⁴⁵ † δ δοῦλ(ος) τοῦ κρα(ταιοῦ) καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν αὐθέντου καὶ
βασιλ(έως) Ἰω(άνν)ης Τζαμπλάκων ὁ Καβαλλάριος †
|| ⁴⁶ † δ δοῦλος τοῦ κρα(ται)οῦ καὶ ἀγίου ἡμῶν
αὐθέν(έν)του καὶ βασιλ(έως) Ἀλέξιος Καβαλλάριος
ὁ Τζαμπλάκων †
|| ⁴⁷ † δ δοῦλος τοῦ κρα(ταιοῦ) καὶ ἀγ(ίου) ἡμῶν
αὐθέν(έν)του καὶ βασιλ(έως) μαρτυρῶν ὑπέγραψα ὁ
Μελιτηνιώτ(ης) Δημήτριος †
|| ⁴⁸ † δ δοῦλος τοῦ κρα(ται)οῦ καὶ ἀγίου ἡμῶν
αὐθέν(έν)του καὶ βασιλ(έως) μαρτυρῶν ὑπέγραψα
Φακρασ(ῆς) ὁ Καντα || ⁴⁹ (κου)ζηνός †
† δ εἰσφερενδ(ά)ρ(ιος) ἱερεὺς ὁ Κρυονερίτ(ης)
παρατυχῶν καὶ αὐτὸς ὑπέγραψα †
|| ⁵⁰ † τὴν παροῦσαν ἔγγραφον ἀφιέρωσ(ιν) καὶ
προσκύρωσιν ἐκ προτροπῆς τοῦ ἀφι[ερώσαν]τος || ⁵¹
καὶ προσκυρώσαντος γράψας καὶ κυρώσ(ας) ὑπέ-
γραψα [... δι' ἀσφ[άλειαν
|| ⁵² ὁ εὐτελής ἱερεὺς καὶ ταβουλλάριος Μιχαήλ
[ὁ Ζωμῆς] †

4 β.

† Αἱ εἰς τὰς ἱερὰς καὶ σεβασμί(ας) μονὰς καὶ τοὺς ἄλλ(ους) εὐαγεῖς
οἴκους γινόμεν(αι) ἀφιερώσεις καὶ προσκν || ² ρώσεις παρ' ἀν(θρώπων)
καὶ προσενέξεις οὐ μόνον θεοφιλεῖς εἰσι καὶ εὐάρεστοι τ(ῷ) Θ(ε)ῷ, ἀλλὰ
καὶ λί(αν) || ³ ψυχοφελεῖς καὶ σ(ωτη)ριώδεις. ἀντὶ γὰρ ἄλλων ὁρμῶν καὶ
λιμέν(ων) καὶ αὐταὶ εἰσι τοῦ ἀπὸ τῆς || ⁴ μεγάλ(ης) ταύτ(ης) τοῦ βίου
θαλάσσης καὶ τοῦ κοσμικοῦ καὶ ἀστάτου κλύδωνος ἀπαίροντος εἰς τὴν
ἐκεῖσε || ⁵ κατάστασ(ιν) καὶ διαγωγὴν προσδεχόμεναι καὶ διαναπαύουσαι
καὶ τὸ πολὺ τῶν ἀμαρτιῶν, ὅπερ ἐπεσώ || ⁶ ρευσ(εν) ἐνθάδε ψυχῆ, δια-
λύουσαι τε καὶ ἀφανίζουσαι. καὶ ἐγὼ τοίνυν ὁ δοῦλ(ος) τοῦ κρα(ταιοῦ) καὶ
ἀγ(ίου) ἡμῶν || ⁷ αὐθέντου καὶ βασιλέ(ως) Καβαλλάριος Μιχαήλ ὁ Τζαμ-
πλάκ(ων), ὁ κατωτέρω τοῦ παρόντος μου γράμμ(α)τ(ος) || ⁸ ὑπογράψαι
ὀφείλων πρὸς τὴν τῶν γεγραμμένων πίστι(ιν) καὶ ἀσφάλειαν, πολλὰ μ(έν)
κ(α)τ(ὰ) τὸν βίον μου || ⁹ πλημμελήσας, ἐλπίδας δὲ κεκτημ(έν)ος εἰς αὐτὸν
τ(ὸν) δι' ἡμᾶς καὶ τὴν σ(ωτη)ρίαν ἡμῶν ἀν(θρώπων) γεγονότα καὶ τὴν

ἄμα || ¹⁰ ῥτίαν αἴροντα τοῦ κόσμου, ὅπως κ(α)τ(ἀ) τὸ μέγα ἔλεος αὐτοῦ
 τὸ πολὺ τῶν ἁμαρτιῶν μου πέλαιος ἀφανίσῃ, ἐβουλή || ¹¹ θῆν μ(έν) πρὸ
 καιροῦ ψυχικῆς ἔνεκα σ(ωτη)ρίας ἀφιερῶσαι πρὸς τὴν κ(α)τ(ἀ) τὸ Ἄγ(ιον)
 Ὄρος τὸν Ἄθω διακειμ(έν)ην σεβασμίαν || ¹² βασιλικὴν μονήν, τ(ὴν) εἰς
 ὄνομα τιμωμ(έν)ην τῆς πανυπεράγνου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ
 ἐπικεκλημ(έν)ην τοῦ Βατοπεδίου || ¹³ τὴν εἰς τὸ Πριναρίον εὐρισκομένην
 γῆν μετὰ καὶ τοῦ χειμαδίου, ἣν εἶχου(εν) ἀπὸ γονικότητος ἐγὼ τε καὶ ὁ
 ἀδελφός μου || ¹⁴ κῦρ Ἀλέξιος ὁ Καβαλλάριος ἐκεῖνος, ὅπου καὶ οἱ ἡμέτε-
 ροὶ ἀνεψιοί, οἱ Τζαμπλάκωνες ἐκεῖνοι, ἔχοντες || ¹⁵ γῆν ἐτέραν, ἀφιέρωσαν
 ταύτην τῇ ῥηθείᾳ σε(βασμί)α μονῆ ψυχικ(ῆς) ἔνεκ(εν) σ(ωτη)ρίας αὐτῶν,
 διὰ δέ τινα συμβᾶσαν || ¹⁶ αἰτίαν οὐκ ἐγένετο τότε. ἀρτίως δὲ διὰ τοῦ πα-
 ρόντος μου ταβουλλαρικοῦ ἀφιερωτηρίου γράμματος, || ¹⁷ βεβαιωθῆναι ὁ-
 φείλοντος τῇ ἐμῇ οἰκειοχείρῳ ὑπογραφῇ καὶ ταῖς τῶν γνησί(ων) μου παί-
 δων καὶ ἐτέρων ἀξιόπιστ(ων) || ¹⁸ μαρτύρων, ἀφιερῶ καὶ προσκυρῶ τὴν
 εἰρημ(έν)ην γῆν μετὰ τοῦ χειμαδίου πρὸς τὴν δηλωθεῖσαν σε(βασμί)αν || ¹⁹
 τοῦ Βατοπεδίου μονήν ἔκουσί(ως) καὶ οἰκειοθελῶς, αὐτοπροαιρέτως τε καὶ
 ἀμεταμελήτως, ὀφείλει || ²⁰ τοῖνυν αὐτὴ δὴ ἡ ἱερὰ καὶ σε(βασμί)α μονὴ ἐπι-
 λαβέσθαι ταύτης καὶ κατασεῖν αὐτὴν εἰς κληρονομίαν || ²¹ μόνιμον καὶ διη-
 νεκῆ δεσποτικῶς τε καὶ κυρί(ως), ἀθνητικῶς τε καὶ ἐξουσιαστικῶς κ(α)τ(ἀ)
 ἀναφαί || ²² ρετον πάντῃ καὶ ἀναπόσπαστον κυριότητα καὶ δεσποτείαν, ἔ-
 χουσα ἄδειαν ποιεῖν ἐπ' αὐτῇ || ²³ πᾶν, ὅπερ ἂν βούληται καὶ παρὰ τῶν
 φιλευσεβῶν νόμων ἐφεῖται ποιεῖν τ(ὸς) γνησί(ους) δεσπότας ἐπὶ τοῖς || ²⁴
 ἑαυτῶν πράγμα(σ)ι, μηδενὸς ἔχοντος ἄδειαν ἐπενεγκεῖν αὐτῇ τ(ὴν) τυχοῦ-
 σαν καταδυναστείαν ἢ δι || ²⁵ ἐνόχλησι(ν) ἐπὶ τῇ κατοχῇ καὶ νομῇ καὶ δε-
 σποτείᾳ ταύτης. ἀντὶ γοῦν τῆς ἀφιερώσεώς μου ταύτης || ²⁶ ὀφείλει κατα-
 γραφῆναι τὸ ἡμέτερον ὄνομα καὶ τοῦ ἀδελφοῦ μου κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κα-
 βαλλάριου || ²⁷ ἐκείνου ἐν τῷ ἱερῷ βρεβίῳ τῆς μονῆς ταύτης, ὡσὰν μνημο-
 νενώμεθα καὶ ἡμεῖς ἔξω παρὰ τῶν || ²⁸ μοναχῶν κ(α)τ(ἀ) τ(ὴν) συνήθειαν.
 ὅταν δὲ ἀπέλθω ἐκεῖ, ἵνα ἔχω καὶ ἐγὼ κελλίον ἐν τῇ μονῇ καὶ ἃ || ²⁹ δελφᾶ-
 τον ἐν εἰς ὑπηρεσίαν καὶ ἀνάπασίν μου, καθὼς ἔχουσι πάντες οἱ τοῦ μο-
 ναστηρίου ἀδελ(φ)οί. || ³⁰ εἴπερ δὲ συμβαίῃ μὴ ἀπελθεῖν με ἐκεῖ, ἵνα ἔχη
 τὴν συμφωνίαν καὶ κατάστασ(ιν) ταύτην, τοῦ τε || ³¹ κελλίου καὶ τοῦ ἀδελ-
 φάτου, εἰς τις τῶν γνησίων μου παίδων, ὃν ἂν ἐγὼ διακρίνω. καὶ || ³² τού-
 του γινομ(έν)ου παρὰ τῆς μονῆς, καθὼς εἶπον, ὀφείλει αὕτη κατέχειν τὴν
 ῥηθείσαν εἰς τὸ Πρι || ³³ νάριον γῆν ἀκωλύτως πάντῃ καὶ ἀνεμποδίστως
 μετὰ καὶ τοῦ χειμαδίου ἔτι τε ἀναφαιρέτ(ως) || ³⁴ καὶ ἀναποσπάστως κ(α)τ'
 ἀναφαίρετον κληρονομίαν, μηδενὸς ὄντος τοῦ ἀντικαθισταμένου || ³⁵ αὐτῇ,
 ἐφ' οἷς ἂν ἔχοι πράττειν ἐπ' αὐτῇ, μήτε ἐμοῦ αὐτοῦ, μήτε τινὸς ἐτέρου

προσώπου || ³⁶ συγγενικοῦ μοι, εἰ καὶ τῶν λίαν γνησιωτάτων ἐστίν, ἢ ἔξω-
 τερικοῦ. εἰ δέ τις πειραθείη ποτὲ || ³⁷ τῶν καιρῶν ἀποσπάσαι τὴν εἰρη-
 μ(έν)ην γῆν ἀπὸ τῆς μονῆς ταύτης ἢ ὅλην ἢ μέρος, ἵνα ἔχη τὰς ἀράς || ³⁸
 τῶν ἁγίων πάντων καὶ τῆς Παναγί(ας) δεσποίνης ἡμῶν τῆς Θεοτόκου.
 ὁ δὲ τοιοῦτος ὀφείλει καὶ παρὰ παντὸς || ³⁹ δικαστηρίου ἀποδιώκεσθαι ὡς
 ἱερόσυλος. τὰ γὰρ ἅπαντα ἀφιερωθέντα τῷ Θε(ε)ῷ ἀναπόσπαστα ὀφεί || ⁴⁰ λουσι
 μένειν εἰς τ(οὺς) ἐξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόν(ους). τούτου γὰρ χάριν
 ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἀφιερῶ || ⁴¹ τῆριόν μου γράμμα, πιστωθὲν τῇ ἡμετέ-
 ρῳ οἰκιοχειρῶ ὑπογραφῇ καὶ ταῖς τῶν γνησίων μου παίδων || ⁴² καὶ ὑπὸ
 μαρτύρων ἀξιοπίστων βεβαιωθὲν καὶ διὰ πάντων ἀσφαλῶς τελεσιουργη-
 θέν, καὶ ἐπεδόθη || ⁴³ τῇ διαληφθείσῃ σεβασμίᾳ μονῇ, τῇ εἰς ὄνομα τιμω-
 μ(έν)η τ(ῆς) πανυπεράγνου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου || ⁴⁴ καὶ ἐπικεκλη-
 μ(έν)η τοῦ Βατοπεδίου, ἐπὶ τῷ προσεῖναι αὐτῇ εἰς μόνιμον καὶ διηνεκῆ
 τὴν ἀσφάλειαν. || ⁴⁵ κ(α)τ(ὰ) μῆνα Αὐγουστον τ(ῆς) ἐνισταμ(ένης) ὀγδόης ἰν-
 (δικτιῶν)ος τοῦ 5ου ὡν ἑβδομηκοσιοῦ ὀγδούου ἔτους †
 || ⁴⁶ † ὁ δοῦλ(ος) τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἁγ(ίου) ἡμῶν αὐθέντ(ου) καὶ βασιλ-
 λ(έως)

† M (ι) χ α ἡ λ ὁ Κ α β α λ ᾶ ρ η ς †

⁴⁷ † ὁ δοῦλ(ος) τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἁγ(ίου) ἡμῶν αὐθέντ(ου) καὶ βασιλ(έως)

† Ἰ ω (ἀ ν ν) η ς Κ α β α λ λ ᾶ ρ ι ο ς ὁ Τ ζ α μ π λ ᾶ κ ω ν †

⁴⁸ † ὁ δοῦλ(ος) τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἁγ(ίου) ἡμῶν αὐθέντ(ου) καὶ βασιλ(έως)

† Ἀ λ ἑ ξ ι ο ς Κ α β α λ ᾶ ρ ι ο ς ὁ Τ ζ α μ π λ ᾶ κ ω ν †

⁴⁹ † ὁ δοῦλ(ος) τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἁγ(ίου) ἡμῶν αὐθέντ(ου) καὶ βασιλ(έως)

† Δ η μ ἦ τ ρ (ι ο ς) ὁ Μ ε λ ι τ η ν ι ὠ τ (η ς) μ (α) ρ (τ υ ρ ῶ ν) ὑ -
 π (έ γ ρ α ψ α) †

⁵⁰ ὁ δοῦλ(ος) τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἁγ(ίου) ἡμῶν αὐθέντ(ου) καὶ βασιλ(έως)

⁵¹ † ὁ ῥ α ι φ ε ρ ε ν δ (ά) ρ (ι ο ς) τ (ῆ ς) ἁ γ ι ω τ (ά) τ (η ς) μ η τ ρ ο -
 π ὀ λ (ε ω ς) Ἐ ξ α μ ι λ ῖ ο υ Μ ι χ α ἡ λ ἱ ε ρ ε ὑ ς ὁ Κ ρ [υ ο ν ε -
 ρ ῖ τ η ς] †

⁵² † ὁ ε ὑ τ ε λ ῆ ς ἱ ε ρ ε ὑ ς καὶ τ α β ο υ λ λ ᾶ ρ ι ο ς Μ ι χ α ἡ λ
 ὁ Ζ ω μ ῆ ς μ (α) ρ τ υ ρ ῶ ν ὑ π [έ γ ρ α ψ α] †

⁵³ † ὁ τ α β ο υ λ λ ᾶ ρ ι ο ς τ (ῆ ς) ἁ γ ι ω τ (ά) τ (η ς) τ (ο ῦ)
 Θε ο ῦ μ ε γ ᾶ λ η ς Ἐ κ κ λ η σ ῖ (α ς) δ ι ᾶ κ ο ν ο ς || ⁵⁴ Δ η μ ἦ -
 τ ρ ι ο ς ὁ [... μ α ρ] τ υ ρ ῶ ν ὑ π ἑ γ ρ α ψ α †

Παρατηρήσεις.

Στ. 22 4 α: καὶ μνημονεύεσθαι ἔξω καὶ αὐτοὶ συνήθως παρὰ τῶν μοναχῶν = στ.
 27/8 4 β: ὡσὰν μνημονευόμεθα καὶ ἡμεῖς ἔξω παρὰ τῶν μοναχῶν κατὰ τὴν συνήθειαν.
 Ἡ δευτέρα διατύπωσις εἶναι ἢ ὀρθότερα. Ἡ μνημόνευσις τοῦ ὀνόματος τοῦ δωρη-
 τοῦ καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀδελφοῦ του θὰ γίνεται ἔξω τοῦ Ἱεροῦ καὶ κατὰ τὴν

μεγάλην Εἴσοδον τῶν ἁγίων καὶ τιμίων δώρων καὶ ὄχι εἰς τὴν Πρόθεσιν, ὅπου μνημονεύονται τὰ ὀνόματα τῶν κοινῶν πιστῶν.

Στ. 46 4 α = στ. 48 4 β: Ἄλεξις Καβαλλάριος ὁ Τζαμπλάκων. Ὁ ὑπογράφων οὕτω φέρει τὸ αὐτὸ ὄνομα τοῦ ἀποθαμένου θείου του, ἀδελφοῦ τοῦ πατρὸς του Μιχαήλ.

Στ. 51 4 β: τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἐξαμιλίου. Μητρόπολις τῆς ἐπαρχίας Θράκης ὑπαγομένη εἰς τὸν τρίτον ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον. Βλ. Notitias Episcopatum. Migne, PGr. 107, στήλ. 372: δ' ὁ Ἐξαμιλλίου.

5.

Σιγίλλιῳδες γράμμα τοῦ πατριάρχου **Φιλοθέου** (τοῦ Κοκκίνου, 1354—1355 καὶ 1364—1376) πρὸς τὴν μονὴν **Βατοπεδίου**, ἐπιβεβαιοῦν τὴν δωρεὰν τοῦ Μιχαήλ Καβαλλαρίου Τζαμπλάκωνος τοῦ Αὐγούστου 1370 πρὸς τὴν αὐτὴν μονήν, τοῦ **Σεπτεμβρίου 1371**.

Ἀρχεῖον: Φωτογραφία Σπ. Π. Π. (λευκὸν ἐπὶ μαύρου). Εἰς τὸ κάτω ἄριστερόν ἄκρον ἐπὶ συμφωτογραφηθέντος τεμαχίου χάρτου: Βατοπ. Σιγίλλιον 3, 34.

Ἐξωτερικόν: Μακρόστενον σχῆμα. Ἄνευ φθορῶν. Εἰς τὸ κάτω ἄκρον καὶ μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ πατριάρχου συνεφωτογραφήθη ἡ μήρινθος μετὰ τῆς (μολυβδίνης) σφραγίδος, φερούσης ἔκτυπον τὸ ὄνομα καὶ τοὺς τίτλους τοῦ πατριάρχου: ΦΙΛΟΘΕΟΣ † | ΕΛΕΩ Θ(ΕΟ)Υ ΑΡΧΙ—ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ | ΚΩΝ(Σ)ΤΑΝΤΙΝΟ | (Υ)ΠΟΔΕΩΣ ΝΕΑΣ | ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙ | ΚΟΥΜΕΝΙΚ | (ΟΣ) Π(ΑΤ)ΡΙΑΡΧΗΣ.

Ἀναφερόμενα ἔγγραφα: Ἀναφέρεται τὸ προηγούμενον ἀφιερωτήριον ἔγγραφον τοῦ Μιχαήλ Καβαλλαρίου Τζαμπλάκωνος.

Ἐκδόσεις: Ἀναφέρεται ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Γρηγ. Παλαμᾶς 2 (1918), σ. 86, ἀριθ. 34, καὶ Ἑλληνικά 3 (1930), σ. 45.

Περιεχόμενον: Ἐπειδὴ ἐχρειάσθη νὰ ἐκδοθῆ καὶ πατριαρχικὸν σιγίλλιον, ἐπικυροῦν τὴν δωρεὰν τοῦ Μιχαήλ Καβαλλαρίου Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, ὁ πατριάρχης σὺν τῇ ἐπαναλήψει ὅλου τοῦ περιεχομένου τοῦ δωρητηρίου ἔγγράφου κηρύσσει ἔγκυρον καί, τηρουμένων τῶν ὄρων, πάντοτε ἰσχυρὰν τὴν συμφωνίαν καὶ θέτει ὑπὸ ἀφορισμὸν πάντα, ὅστις ἤθελεν ἀποπειραθῆ νὰ ἀνατρέψῃ ταύτην.

Ἰδὸν τὸ κείμενον τοῦ ἔγγράφου:

† Φιλότηος ἐλέω Θ(εο)ῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλε(ως), Νέ(ας) Ῥώμης καὶ οἰκουμ(ε)νικὸς π(ατ)ριάρχης †.

† Ἐπεὶ ὁ οἰκείος τῷ κρατίστῳ καὶ ἀγ(ίῳ) μου αὐτοκράτ(ο)ρι Καβαλλάριος κῆρ Μιχαήλ ||² ὁ Τζαμπλάκων ἀφιέρωσε διὰ γράμματος αὐτοῦ, πεπιστωμ(έν)ον τῇ οἰκειο ||³ χείρῳ αὐτοῦ ὑπογραφή καὶ τῶν γνησίων παίδων αὐτοῦ καὶ ἐτέρων ἀξιο ||⁴ πίστων προσώπων καὶ τῇ τοῦ ταβελλίανος

πρὸς τὴν κ(α)τ(ά) τὸ Ἅγιον Ὅρος τοῦ || ⁵ Ἄθω σεβασμίαν μονήν, τὴν εἰς ὄνομα τιμωμένην τῆς πανυπεράγνου || ⁶ μου δεσποίνης καὶ Θεομητορος καὶ ἐπικεκλημένην τοῦ Βατοπεδίου, ἣν ἔχει ἀπὸ || ⁷ γονικότητος γῆν εἰς τὸ Πρινάριον μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ χειμαδίου ψυχικῆς || ⁸ ἔνεκεν σ(ωτη)-ρίας αὐτοῦ, ὡσάν καταγραφῇ τὸ αὐτοῦ ὄνομα καὶ τὸ τοῦ ἀδ(ελφ)οῦ || ⁹ αὐτοῦ, Καβαλλαρίου τοῦ κυροῦ Ἀλεξίου ἐκείνου, ἐν τῷ τῆς μονῆς ταύτης βρε || ¹⁰ βεῖω καὶ μνημονεύονται καὶ αὐτοὶ συνήθως, ὀπηνίκα δὲ ἐθελήσει ἀπ || ¹¹ ελθεῖν ἐκεῖ, ἵνα διδῶται αὐτῷ κελλίον εἰς καταμονήν καὶ ἀδελφᾶτον || ¹² ἐν, εἰ δὲ οὐ συμβαίη αὐτῷ παραγενέσθαι ἐκεῖ, ἵνα τηρῆται ἡ τοιαύτη κατὰ || ¹³ στασις πρὸς ἕνα τῶν παίδων αὐτοῦ, ὃν ἂν οὗτος διακρίνοι, οὕτινος || ¹⁴ δηλονότι γράμμ(α)τος ἐμφανισθέντος τῇ ἡμῶν μετριότητι παρὰ τῶν ἕνα || ¹⁵ σκουμένων τῇ εἰρημένῃ σεβασμίᾳ μονῇ ἐδέησε προβῆναι ἐπ' αὐτῷ || ¹⁶ καὶ γράμμα σιγιλλιῶδες αὐτῆς, τὸ παρὸν ἀπολύει ἡ μετριότης || ¹⁷ ἡμῶν, δι' οὗ καὶ παρακελεύεται τὸ στέργον ἔχειν καὶ βέβαιον καὶ τὸ δη- || ¹⁸ λωθὲν γράμμα καὶ κατὰ πάντα ἐρρωμένον καὶ ἀκατάλυτον || ¹⁹ κ(α)τ(ά) τὴν τούτου περίληψιν ἐπιλάβηται ἡ διαληφθεῖσα μονή || ²⁰ τῆς εἰς τὸ Πρινάριον γῆς μετὰ καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ χειμαδίου καὶ κατέχη || ²¹ καὶ νέμηται ταύτην μετὰ πάντων τῶν δικαίων καὶ προνομίων αὐτῆς || ²² κυρίως καὶ δεσποτικῶς, ἔτι τε ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως || ²³ εἰς διηρηκῆ καὶ μόνιμον κληρονομίαν καὶ ἐπικράτειαν, ἔχουσα ἐπ' ἀδεί(α) || ²⁴ ποιεῖν ἐπ' αὐτῇ πᾶν, ὅπερ ἂν βούληται, μηδενὸς ὄντος τῶν ἀπάντων, || ²⁵ ὅστις ἂν εἴη, εἴτε τῶν συγγενῶν αὐτοῦ καὶ γνησίων, εἴτε καὶ τῶν ἕξωθεν, || ²⁶ τοῦ ὀφείλοντος ἐπενεγκεῖν αὐτῇ τὴν τυχοῦσαν διενόχλησι(ν) καὶ καταδν || ²⁷ να-σείαν τινὰ καὶ ἐπήρειαν ἔνεκεν τῆς κατοχῆς αὐτῆς ἢ τοῦ βουληθῆ || ²⁸ σομένου ἀποσπάσαι ταύτην τῆς εἰρημένης μονῆς ἢ ὅλην ἢ μέρος. || ²⁹ εἰ δέ τις εἰς τοῦτο ἀπονοί(ας) ἐλάσαι θελήσειεν, ὥστε χεῖρα πλεονέκτιν καὶ || ³⁰ ἄρπαγα ἐπιθῆναι αὐτῇ καὶ κ(α)τ(ά) τῶν τῷ Θ(ε)ῷ ἀφιερωθέντων τολμῆσαι χωρεῖν, || ³¹ ἄπερ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον παρὰ παντὸς ὀφείλουσιν ἀναπόσπαστα μένειν, || ³² ὁ τοιοῦτος ὑποπесеῖται μὲν τῇ τῶν ἱεροσύλων καταδίκη, ἔχει δὲ αὐτὸν || ³³ καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν ὑπὸ βάρ(ος) φρικώδους ἐπιτιμίου ἀφορισμοῦ || ³⁴ [.....]. ὀφείλει μέντοι καὶ ἡ ἑηθεῖσα μονή, ἄπερ συνεφώνησε μετὰ τοῦ || ³⁵ Καβαλλαρίου ποιεῖν καὶ καταγράψαι μ(ὲν) ἐν τῷ βρεβείω τὸ τούτου ὄνομα || ³⁶ καὶ τὸ τοῦ ἀδε(λφ)οῦ αὐτοῦ, ὅπταν δὲ ἐθελήσῃ ἐκεῖ παραγενέσθαι, δοῦναι αὐτῷ || ³⁷ κελλίον εἰς καταμονήν καὶ ἀδελφᾶτον ἐν. εἰ μέντοι γε οὐκ ἀπέλθοι οὗτος, || ³⁸ ἵνα τηρῆται ἡ συμφωνία αὕτη, πρὸς ὃν ἂν αὐτὸς διακρίνοι παῖδα αὐτοῦ. || ³⁹ καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου ἀσφάλειαν ἀπολέλυται καὶ τὸ παρὸν σιγιλλιῶδ(ες) || ⁴⁰ γράμμα τῆς ἡμῶν μετριότητος κ(α)τ(ά) μῆνα Σεπτέβριον τῆς ἐνισταμένης || ⁴¹ ἐνάτης ἰν(δι-

κτιῶνος) τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἐνάτου ἔτους *ζ*.
 || ⁴² *ζ* Φιλόθεος ἐλέω Θ(εο)ῦ ἀρχι || ⁴³ ἐπίσκοπος
Κωνσταντινουπόλεως || ⁴⁴ *Νέας Ρώμης καὶ οἰκου-*
μενικὸς || ⁴⁵ *π(ατ)ριάρχης ζ*.

Παρατηρήσεις

Στ. 4: καὶ τῇ τοῦ ταβελλίωνος (ὑπογραφή). Ἐκ τῆς μνείας τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ταβελλίωνος, τοῦ ὑπογράψαντος ἀντὶ τοῦ Φακρασῆ τὴν δευτέραν παραλλαγὴν τοῦ ἔγγραφου τοῦ Μιχαὴλ Καβαλλαρίου Τζαμπλάκωνος (στ. 53 4 β: ὁ ταβουλλάριος), καὶ ἐκ τῆς φράσεως «ὁ τοιοῦτος ὑποπεσῆται μὲν τῇ τῶν ἱεροσούλων καταδίκη» (στ. 32), ἡ ὁποία μόνον εἰς τὴν δευτέραν παραλλαγὴν τοῦ ἔγγραφου τοῦ Μιχαὴλ Τζαμπλάκωνος ὑπάρχει (στ. 39 4 β: ἀποδιώκεσθαι ὡς ἱεροσούλος), καταφαίνεται ὅτι ὁ πατριάρχης τὴν δευτέραν ταύτην παραλλαγὴν ἔχει ὑπ' ὄψει του καὶ αὐτὴ ἦτο ἡ ἐπίσημος μορφή τοῦ ἔγγραφου, ἡ ὁποία ἐπεδείχθη εἰς τὸν Πατριάρχην. Περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος τοῦ ταβελλίωνος βλ. Ducange, Gl. Gr. ἐν λέξει ταβελλίον (= ταβουλλάριος, ὁ γράφων τὰ συμβόλαια. Gl. Basilic. = νομικός). Νομικός, ἐν ὀγδόῃ πεντάδι παρὰ Ψευδο-Κωδινῶ, Βόνν. σ. 6. Χρυσοστόμου Μ. Δημητρίου, Οἱ ἔξωκατάκοιλοι ἄρχοντες κλ., ἐνθ' ἄνωτ. σ. 25.

6.

Ἐνοικιαστήριον ἔγγραφον τοῦ Ἀλεξίου Τζαμπλάκωνος πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, τοῦ Μαρτίου 1376.

Ἀρχεῖον: Φωτογραφία Σπ. Π.Π. (λευκὸν ἐπὶ μαύρου). Κάτω καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ πλάτους τοῦ ἔγγραφου, μεταξὺ τῶν δύο ὑπογραφῶν ἐπὶ συμφωτογραφηθέντος τεμαχίου χάρτου: Βατοπ. 3, 29.

Ἐξωτερικόν: Σχεδὸν τετράγωνον σχῆμα. Ἄνευ φθορῶν.

Γραφή: Βιαστική, ἀκαλλιγράφητος γραφή ἰδιωτικοῦ ἔγγραφου τοῦ ΙΔ' αἰ. μετ' ὀλίγων συντομογραφιῶν καὶ ἄνευ σχεδὸν ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων.

Ἀναφερόμενα ἔγγραφα: Ἀναφέρεται ὅτι τὸ παρὸν ἔγγραφον ἐγένετο εἰς διπλοῦν. Διεσώθη βεβαίως τὸ τῆς μονῆς ἀντίγραφον. Ἀναφέρονται ἀορίστως πρόσταγμα ἀγνώστου ἄρχοντος καὶ ἄλλα κτητορικὰ ἔγγραφα (ἀφιερωτήρια) τοῦ ἐν Βεροῖα μετοχίου τοῦ Προδρομοῦ, ἀποδεικνύοντα τὴν ἐπὶ τοῦ περιβολίου κυριότητα τῆς μονῆς Βατοπεδίου. Διεσώθησαν. Βλ. περαιτέρω παρατήρησιν εἰς στ. 3·5 τοῦ παρόντος ὑπ' ἀριθ. 6 ἔγγραφου.

Ἐκδόσεις: Ἀναφέρεται ὑπὸ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, ἐν Γρηγ. Παλαμᾶ 2 (1918), σ. 85, ἀριθ. 29.

Περιεχόμενον: Ὁ Ἀλέξιος Τζαμπλάκων, κατέχων κληρονομικῶς παρὰ τοῦ μακαρίτου πατρὸς του καὶ τοῦ μακαρίτου πάππου του, μεγάλου παπῆ τοῦ Τζαμπλάκωνος, περιβόλιον ἐντὸς τῆς Βεροῖας, ὁμολογεῖ ὅτι κατόπιν τῆς γενομένης δίκης καὶ σχετικῆς ἐξετάσεως, καθ' ἣν ἡ μονὴ προσέκομισε πρόσταγμα ἄρχοντος καὶ ἄλλα κτητορικὰ ἔγγραφα, τὸ περιβόλιον

ἀνήκει πράγματι εἰς τὸ ἐν Βεροῖα μετόχιον τοῦ Προδρομοῦ τῆς μονῆς Βατοπεδίου, τὸ ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Σαρανηνοῦ. Μετὰ τὴν ὑπὲρ τῆς μονῆς ἐκδοθεῖσαν ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου, ἐνθυμούμενος τώρα καὶ τὴν μεγάλην ἀγάπην τοῦ πάππου του, μεγάλου παπία, πρὸς τὴν μονὴν καὶ τὰς πολλὰς δωρεάς του πρὸς αὐτὴν ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του, ἀνακαλύπτει καὶ τὴν ἰδικὴν του καλὴν διάθεσιν πρὸς τὴν μονὴν. Ἐπειδὴ ὅμως ἀγαπᾷ πολὺ τὸ περιβόλιον, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ περισσότερα τῶν δένδρων ἐφύτευσεν ὁ ἴδιος, ἐπιθυμεῖ νὰ κρατήσῃ τοῦτο ἐφ' ὅσον ζῆ, πληρώνων ἐνοίκιον πρὸς τὴν μονὴν ἕξ οὐγγίας δουκάτων κυκλοφοροῦντος καθαροῦ νομίσματος, καὶ μετὰ θάνατον νὰ περιέλθῃ τοῦτο μετὰ πασῶν τῶν γενομένων ἐν αὐτῷ βελτιώσεων εἰς τὴν μονὴν, ἢ ὁποία τότε μόνον δικαιούται νὰ καταργήσῃ ὀριστικῶς καὶ τὴν θύραν, διὰ τῆς ὁποίας τὸ περιβόλιον συγκοινωνεῖ πρὸς τὴν παρακειμένην οἰκίαν του. Τὴν συμφωνίαν ταύτην οὐδεὶς ἐκ τῶν κληρονόμων του ἢ ἄλλων συγγενῶν του ἔχει δικαίωμα νὰ ἀνατρέψῃ. Ἐὰν δὲ ὁ ἴδιος δυστροπήσῃ εἰς τὴν καταβολὴν τοῦ ἐνοικίου, διαλυομένης τῆς συμφωνίας, ἢ μονὴ θὰ ἀναλάβῃ τὸ κτῆμά της καὶ θὰ καταργήσῃ τὴν πρὸς τὴν οἰκίαν του θύραν συγκοινωνίας τοῦ περιβολίου. Τὸ ἔγγραφον τῆς συμφωνίας ταύτης ἐγένετο εἰς διπλοῦν καὶ ἕκαστον μέρος ἔλαβεν ἐν ἀντίγραφον.

Ἴδου τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου :

† Ὁ δοῦλος τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως) Ἀλέξιος ὁ Τζαμπλάκων, γράμμασιν οἰκειοχείροις ἐν τῷ τέλει ὑποτάξαι ὀφείλων, || ² τὸ παρὸν τῆς ἐκλήψεως ἔγγραφον τίθεμαι καὶ ποιῶ ἐκουσί(ως) καὶ ἀμεταμελήτ(ως) εἰδήσει καὶ γνώμῃ καὶ τοῦ εὐαγοῦς βασιλικοῦ σεκρέτου πρὸς σὲ || ³ τὸν τιμιώτατον ἐν ἱερομονάχοις καὶ οἰκονόμον τοῦ ἐν τῇ θεοσωστῷ πόλει Βεροῖα μετοχίου τῆς σε(βασμίας) βασιλικῆς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, || ⁴ τοῦ εἰς ὄνομα τιμωμένου τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου Προδρομοῦ καὶ ἐπικεκλημένου τοῦ Σαρανηνοῦ [μονύδρι]ον, καὶ διὰ σοῦ πρὸς || ⁵ ἅπαν τὸ μέρος τῆς σε(βασμίας) τοῦ Βατοπεδίου μονῆς. ἐπειδὴ γὰρ ἕνεκα τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει Βεροῖα περιβολίου, τοῦ κατὰ τὴν γειτονίαν τοῦ Σκωρονύχου || ⁶ διακειμ(έ)νον, ὅπερ κατεῖχον ἐγὼ ἐκ διαδοχῆς ἀπὸ τε τοῦ μακαρίτου αὐθέντου καὶ π(α)τρ(ό)ς μου καὶ ἀπὸ τοῦ μακαρίτου αὐθέντου καὶ πάππου μου, μεγάλου || ⁷ παπίου τοῦ Τζαμπλάκωνος, ἐπὶ χρόνοις ἤδη πολλοῖς, γέγονεν ἀρτίως κρίσις καὶ ἐξέτασις καὶ ἀνεφάνη ἀπὸ τῶν ὑπὸ σοῦ προ<σ>κομισθέντων || ⁸ δικαιωμ(ά)τ(ων) καὶ τοῦ θείου καὶ προσκυνητοῦ προστάγμ(α)τος, μᾶλλον δὲ πρὸ τούτων καὶ ἀπὸ τῆς ὁμολογί(ας) ἐμοῦ, ἐλεγχθέντος ὑπὸ τῆς οἰκεί(ας) || ⁹ συνειδήσε(ως), ὅτι ὁμολογουμένως ἐστὶ τὸ περιβόλιον τοῦ Προδρομοῦ, ἥτοι τῆς καθ' ὕμ(ᾶς) σε(βασμίας) βασιλικῆς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, καὶ || ¹⁰ διὰ τοῦτο ἐδικαιώ-

³ Βεροῖα

⁵ Βεροῖα

⁷ Σκωρονύχου

θητε εἰς τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ. μετὰ δὲ τοῦτο προεβαλλόμεν ἔγω τὴν σχέ-
 σιν καὶ διάθεσιν, ἣν εἶχεν ὁ μακαρίτης αὐθέντης || ¹¹ καὶ πάππος μου, ὁ
 μέγας παπί(ας) ἐκεῖνος, πρὸς τὴν καθ' ὑμᾶς μονήν, καὶ ὄση<ν> ζῶν καὶ ἐν
 τῇ τελευτῇ αὐτοῦ ἐνεδείξατο πρὸς ὑμ(ᾶς). πρὸς δὲ || ¹² τούτοις ἀνεκάλυφα
 καὶ τὸν ἡμέτερον σκοπὸν τε καὶ λογισμόν, ὃν ἔχω πρὸς τὴν μονήν, καὶ
 διὰ ταῦτα ἐζήτησα καὶ ἠξίωσα σέ τε τὸν || ¹³ οἰκονόμον καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς
 μεγάλης μονῆς εὐρεθέντας ἐνταῦθα τιμιωτάτους ἱερομονάχους καὶ λοιποὺς
 ἀγίους π(ατέ)ρας, ἵνα || ¹⁴ τέρωεως χάριν καὶ ἡδονῆς, ἧς ἔχω ἐν τῷ πε-
 ριβολίῳ, καὶ ὅτι ἄνευ τῶν συκαμίνων τὰ λοιπὰ τῶν δένδρων κατεφύτευ-
 σα ἐγὼ οἰκείαις || ¹⁵ χερσὶν ἐάσητε τοῦτο ἐπὶ πάκτω ἐφ' ὄρω παντὶ τῆς ἐμῆς
 μόνης ζωῆς, μετὰ δὲ ταῦτα ἀναλάβηται τοῦτο ἡ μονή, μεθ' ὧν || ¹⁶ ἐν αὐ-
 τῷ ποιήσω βελτιωμ(ά)τ(ων) καὶ ἀπὸ τῶν κτημ(ά)τ(ων) μου, ὅσον ἂν ὀδη-
 γηθῶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ κατενεύσατε πρὸς τοῦτο καὶ ὑμεῖς || ¹⁷ καὶ συ-
 νέθεσθε, ἀπιδόντες πρὸς τὴν ἡμετέραν εὐγνωμοσύνην, ὅτι ἀπήλλαξα ὑ(μᾶς)
 προθεσμῶν καὶ λοιπῶν ἄλλων ἀναγκαίων, || ¹⁸ ἅπερ ἔχει ἡ μετὰ φιλο-
 νεικί(ας) κρίσις. ἰδοὺ ἐκλαμβάνομαι τὸ τοιοῦτον περιβόλιον ὑμῶν μετὰ πάν-
 των τῶν δικαί(ων) καὶ προνομί(ων) αὐτοῦ || ¹⁹ ἐπὶ συμφωνίᾳ τοιαύτῃ, ὡσὰν
 κατέχω καὶ νέμωμαι καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ πᾶσαν ἀποφέρωμαι πρόσοδον μονο-
 μερῶς καὶ παρ' ὄλην μου τὴν ζωήν, || ²⁰ βελτιῶν καὶ συνιστῶν αὐτὸ μετὰ
 φόβου Θεοῦ κατὰ πάντα μοι τὸν ἐγχωροῦντα καὶ δυνατὸν τρόπον καὶ
 παρέχω κατ' ἐνιαυτὸν πρὸν τὴν || ²¹ μονήν χάριν πάκτου αὐτοῦ δουκάτων
 πρᾶττομέν(ων) ἀφύγων οὐγγί(ας) ἐξ ἀπροφασίστως καὶ μετὰ πάσης εὐθύ-
 τητος καὶ ἀληθεί(ας) καὶ γίνητ(αι) || ²² τοῦτο, ἕως ἂν μετὰ τῶν ζώντων
 τελῶ, ἠνίκα δὲ τελευτήσω, παραλάβη τοῦτο ἡ μονή, μεθ' ὧν ἂν ἐν αὐτῷ
 ποιήσω βελτιωμάτων, || ²³ καὶ ἔχη τοῦτο κατὰ τελείαν δεσποτείαν καὶ ἀ-
 ναφαίρετον κυριότητα καὶ ἄλλο, εἴ τι ὀδηγηθῆις ἀφήσω ἐκ τῶν ἡμετέρων
 κτημ(ά)τ(ων), μηδεμί(αν) || ²⁴ ἄδειαν ἐχόντων τῶν παιδῶν μου ἢ τινος
 ἐτέρου τῶν ἡμετέρων μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτήν ἢ περὶ τοῦ περιβολίου ἢ
 περὶ τοῦ κτήματος, οὐπερ ἀφιερῶσω, || ²⁵ τὸν οἰονδήτινα λόγον κινήσας ἢ
 ὅλως τῇ μονῇ διανοχλήσας. ταῦτα μὲν μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτήν. εἰ δ' ἔτι
 τῷ βίῳ περιῶν ἐγὼ σκληρὸς || ²⁶ φανῶ καὶ ἀγνώμων περὶ τὴν τοῦ ταχθέν-
 τος πάκτου ἀπόδοσιν ἢ τοῖς αὐτόθι λοιποῖς τοῦ μοναστηρίου δικαίοις
 ἐλήρειάν τινα || ²⁷ ἢ βλάβην ἢ ζημίαν προξενῶν, ἴν' αὐτίκα τοῦ πακταλίου
 ἀναιρουμ(έν)ου ἀναλαμβάνηται ἡ μονή τὸ ἐαυτῆς περιβόλιον καὶ ποιῇ || ²⁸
 εἰς αὐτὸ τὸ δοκοῦν αὐτῇ, φραττομένης αὐτίκα καὶ τῆς τοῦ ἡμετέρου οἰ-
 κήματος θυρικῆς ὑπανόξε(ως), δι' ἧς εἰσάγομαι εἰς τὸ || ²⁹ περιβόλιον, ἐφ'
 ὅσον δὲ εὐγνωμονῶν παρέχω τὸ συμφωνηθὲν πάκτον, ἐνεργῇ καὶ ἡ θύρα,
 κτισθῇ δὲ μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτήν, || ³⁰ ὅταν καὶ τὸ περιβόλιον ἀναλά-
 βηται ἡ μονή. ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ δύο πρὸς ἀλλήλ(ους) ἀμοιβαῖα ἐξεθέμε-
 θα ἐγγραφα, μη(ν)ὶ Μαρ(τί)ῳ ἰβ', || ³¹ ἰν(δικτιῶνος) ιδ', ἔτους ςωπδου †

³² / δ δοῦλος τοῦ κρατ(αιοῦ) καὶ ἁγίου ἡμῶν ἀυθέντου καὶ βασιλέ(ως) /
 Ἀλέξιος ὁ Τζαμπλάκων /
³³ / Ἰωάνν(ης) κληρικὸς ὁ Συγοροπό(ο)λος γραψας
 καὶ μ(α)ρ(τ)υρ(ω)ν ὑπ(έγραψ)α /

Παρατηρήσεις

Στ. 2: τοῦ εἰδοῦς βασιλικῶν σεκρέτου Πρόκειται περὶ τοῦ δικαστηρίου τοῦ καθολικῶν κριτοῦ, τοῦ δικάσαντος τὴν μεταξὺ τῆς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου καὶ τοῦ Ἀλεξίου Τζαμπλάκωνος διαφορὰν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἢ ἴσως ἐπὶ τόπου. Περὶ τοῦ βασιλικῶν σεκρέτου βλ. P. L e m e r l e, Recherches sur les institutions judiciaires à l'époque des Paléologues. Παγκάρπεια. Mélanges Henri Grégoire (Annuaire de l'Institut de Philologie et d'histoire orientales et slaves, tom. IX). Bruxelles 1949, p. 372/3. Περὶ τῶν τοπικῶν καθολικῶν κριτῶν βλ. L e m e r l e, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 377. Πβλ. καὶ παλαιότερον T o ὡ ἁ ὑ τ ο ὡ, Le juge général des Grecs et la réforme judiciaire d'Andronic III. Mémoires de l'Institut de l'Archives de l'Orient Chrétien, I). Bucarest 1948, p. 310.

Στ. 3-5: ἐν Βεροία μετοχίου... τοῦ... Προδρομόν... ἐπικεκλημένου τοῦ Σαραντηνοῦ. Εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου ὑπάρχουν τὰ ἔγγραφα τῆς ὑπὸ τοῦ σκουτερίου Θεοδώρου τοῦ Σαραντηνοῦ ιδρύσεως τοῦ μοναστηρίου τοῦ Προδρομοῦ παρὰ τὴν Βέροιαν καὶ τῆς ἀφιερώσεως αὐτοῦ εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου ὡς μετοχίου. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶναι: 1) Χρυσόβουλλος λόγος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου τοῦ 1324: Βατοπ. 3, 25. 2) Ἡ διαθήκη τοῦ σκουτερίου Θεοδώρου τοῦ Σαραντηνοῦ τοῦ 1325: Βατοπ. 3, 26. 3) Πρακτικὸν ἀπογραφῆς τῶν κτημάτων τῆς μονῆς Προδρομοῦ τοῦ 1338: Βατοπ. 3, 27. 4) Σημείωμα δικαστικῆς ἀποφάσεως ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίου ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Δωρόθεον ἐπὶ τῆς διεκδικήσεως τοῦ μετοχίου τοῦ Προδρομοῦ ὑπὸ τῆς ἐπαρχίσεως Ἀριαντίσεως τοῦ 1375: Βατοπ. 3, 28. 5) Ἀφιρωτήριον ἔγγραφον τῆς Θεοδώρας Σουλτανίνας Μονομαχίνας πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Προδρομοῦ τοῦ 1376: Βατοπ. 3, 30. (Φωτογραφία Σπ. Π. Π.). Βλ. καὶ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Ἀγιορειτικῶν κωδίκων σημειώματα. Β' ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς μονῆς Βατοπεδίου. Γρηγ. Παλαμᾶς 2 (1918), σ. 84/5, ἀριθ. 25, 26, 27, 28, 30. Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 2 (στ. 89) ἀναφέρεται ἡ ἀνωτέρω (στ. 5) «κατὰ τὴν γειτονίαν τοῦ Σχορονύχου αὐλή» τοῦ ἡμετέρου ἔγγραφου.

Στ. 21: δουκάτων πρατομένων κυκλοφορούντων χρυσῶν νομισμάτων, ἐν ἀντιθέσει πρὸς παλαιότερους τύπους τοῦ αὐτοῦ μὲν νομίσματος, ἀλλὰ διαφορετικοῦ εἰς βάρους χρυσοῦ καὶ ἐκτὸς κυκλοφορίας. Τὰ τοιαῦτα νομίσματα ἐλέγοντο καὶ πολιτενόμενα. Βλ. V. L a u r e n t, Τὸ πολιτικόν. Monnaie divisionnaire de l'époque des Paléologues. Cronica Numismatica si Arheologica. Bukarest 1940, Nr. 119-120. Βιβλιοκρισία ὑπὸ F r. D ö l g e r ἐν BZ 42 (1943-49), 360 κέ. Πβλ. H. H u n g e r ἐν BZ 48 (1955), 301 (Bem. Z. 5).

3. Τζαμπλάκωνες τοῦ ΙΓ' αἰῶνος.

Εἰς τὸ πρῶτον ἔγγραφον ἡμῶν (1, τοῦ 1355) ἀναφέρονται τρεῖς γενεαὶ Τζαμπλακῶνων, πάππος δηλαδὴ, υἱὸς καὶ ἔγγονος. Εἰς τὸ ἔγγραφον ὀμιλεῖ ὁ ἔγγονος, ὁ μοναχὸς τῆς μονῆς Βατοπεδίου Ἀρσένιος Τζαμπλάκων, καὶ ἀναφέρει ἀνωνύμως τὸν πατέρα του, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ἐκληρονόμησε μέρος τοῦ κτήματος Πριναρίου, καὶ τὸν πάππον του, δομέστικον τῶν σχολῶν ἐπὶ αὐ-

τοκράτορος Ἰωάννου Γ' Δούκα Βατάτζη (1222—1254), εἰς τὸν ὁποῖον ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἐδώρησε τὸ πρῶτον τὸ ἐν λόγῳ κτῆμα.¹ Ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν λοιπὸν Τζαμπλάκων δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ὁ γενάρχης τῆς οἰκογενείας τῶν Τζαμπλάκων τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, διότι εἶναι ὁ πρῶτος τῶν ἐνωρῶν ἀναφερόμενος Τζαμπλάκων, ὁ ὁποῖος ἀπέκτησε μέγα στρατιωτικὸν ἀξίωμα² καὶ ἤρχισε νὰ σχηματίζῃ τὴν περιουσίαν τῆς οἰκογενείας ἤδη πρὸ τῆς ἀνακαταλήψεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1261. Τόσον δὲ αὐτός, ὡριμος βεβαίως ἀνὴρ ἐπὶ Βατάτζη, ὅσον καὶ ὁ υἱός του, ὁ πατὴρ τοῦ μοναχοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, ἀνήκουν εἰς τὸν ΙΓ' αἰῶνα καὶ πρέπει νὰ ἀναζητηθοῦν εἰς τὰς συγχρόνους πηγάς.

Εἰς ταύτας ὁμοῦ δὲν ἀναφέρεται, ὡς γνωστόν, δομέστικος τῶν σχολῶν Τζαμπλάκων, τοῦλάχιστον εἰς τοὺς συγχρόνους ἱστοριογράφους, ὡς π. χ. ὁ κατ' ἐξοχὴν ἱστορικὸς τῆς ἐποχῆς Ἀκροπολίτης, ἄλλως ὁ δομέστικος θὰ ἦτο ἤδη γνωστός καὶ πρὸ τῆς μνείας του εἰς τὸ ἀνεκδότον μέχρι τοῦδε ἔγγραφόν μας. Τοῦναντίον ὁ Παχυμέρης ἀναφέρει ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος (1259—1282) διώρισε τὸ 1272 «*τατᾶν τῆς ἀβλῆς*», παιδαγωγὸν δηλαδὴ τῶν βασιλικῶν πριγκίπων, τὸν ἐκ Χριστουπόλεως (Καβάλας) καταγόμενον Τζαμπλάκωνα.³ Χρονολογικῶς ὁ τατᾶς οὗτος Τζαμπλάκων τοῦ 1272 εἶναι κατὰ μίαν σχεδὸν γενεὰν νεώτερος τοῦ δομεστικού τῶν σχολῶν Τζαμπλάκωνος. Τοῦτο, διότι, ἐνῶ ὁ εἰς εὐρίσκεται πρὸ τοῦ 1254 εἰς τὴν κορυφὴν τῆς σταδιοδρομίας του ὡς δομέστικος τῶν σχολῶν, ὁ ἕτερος εὐρίσκεται τὸ 1272 εἰς τὴν ἀρχὴν σχεδὸν τῆς ἰδικῆς του, ὡς ἀπλοῦς τατᾶς. Ἀλλὰ τοπικῶς πλησιάζουν οὗτοι, διότι ὁ μὲν δομέστικος ἔλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος κτῆμα, κείμενον ὀλίγον δυτικώτερον τῆς Χριστουπόλεως,⁴ ὁ δὲ τατᾶς κατήγετο ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς Χριστουπόλεως.

¹ Ἐπαναλαμβάνομεν τὸ χωρίον τοῦ ἐγγράφου 1, στ. 11 - 13: «...ἤγουν τὴν μεριδα, ἣν ἐνεμόμην, ἀφ' οὗ δέδωκε ταύτην πρὸς με ὁ ἀθέντης μου ὁ πατὴρ μου ἐκεῖνος, ὁ (κτῆμα Πριναρίον δηλαδὴ) δέδωκε διὰ θείου καὶ σεπιτοῦ χρυσοβούλλου ὁ ἀοίδιμος καὶ μακαρίτης βασιλεὺς κὺρ Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτζης πρὸς τὸν ἀθέντην καὶ πάπον μου τὸν Τζαμπλάκωνα ἐκεῖνον, τὸν δομέστικον τῶν σχολῶν...».

² Περὶ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀξιώματος τοῦ δομεστικού τῶν σχολῶν βλέπε R. Guillaud, *Études sur l'histoire administrative de Byzance. Le domestique des Scholes*. REB 8 (1950), 5 - 51. Εἰς τὴν μελέτην ταύτην δὲν ἦτο δυνατόν βεβαίως νὰ εἶναι γνωστός ὁ ἐν ἀνεκδότῳ ἐγγράφῳ ἀναφερόμενος δομέστικος τῶν σχολῶν Τζαμπλάκων.

³ Παχυμ., Βόνν. I, 319, 1: «...καὶ τρίτον τὸν ἐκ Χριστοῦ πόλεως Τζαμπλάκωνα τατᾶν τῆς ἀβλῆς αὐτοῦ ἐγκαθίστησιν (ὁ Μιχαὴλ Η')». Τί ἦτο ὁ τατᾶς, μᾶς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Δούκας, Βόνν. σ. 250, 14: «...ὡς εἶποι τις κατὰ τὴν ἡμετέραν κοινήν γλῶσσαν τατᾶ ἤγουν παιδαγωγέ...».

⁴ Τὸ κτῆμα Πριναρίον ἔκειτο, ὡς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω, εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἔξοδον τῆς μεταξὺ Παγγαίου καὶ Συμβόλου κοιλάδος, ὀλίγον δηλαδὴ δυτικώτερον τῆς Χριστουπόλεως (Καβάλας).

Ἡ θέσις τοῦ κτήματος τοῦ δομεστίκου δεικνύει ὅτι καὶ ὁ δομέστικος ἐκ Χριστουπόλεως πρέπει νὰ κατήγετο καὶ οἱ δύο οὗτοι Τζαμπλάκωνες ἀνήκουν λίαν πιθανῶς εἰς τὴν αὐτὴν ἐν Χριστουπόλει ἐγκατεστημένην οἰκογένειαν Τζαμπλακῶνων. Ὁ βαθμὸς ὅμως τῆς συγγενείας των παραμένει ἄγνωστος. Δυνατὸν νὰ εἶναι ἐξαδελφοί. Δυνατόν, τὸ πολὺ, ὁ τατᾶς νὰ εἶναι ἀνεψιὸς τοῦ δομεστίκου, ὅχι ὅμως καὶ υἱός, ὡς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω.

Ὁ πάππος πάντως Τζαμπλάκων ἀπέθανε μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν. Τοῦτο ἤμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ βέβαιον, διότι ἄλλως, ἐὰν δηλαδὴ εἶχε προχωρήσει ἀκόμη περισσότερο εἰς τὴν ἱεραρχίαν καὶ εἶχε γίνεαι ἀπὸ δομέστικος (31ος βαθμὸς) μέγας παπίας π. χ. (22ος βαθμὸς), ὁ ἐγγονὸς Ἀρσένιος θὰ τὸν ἀνέφερον, ὡς εἶναι φυσικόν, μὲ τὸν τελευταῖον βαθμὸν.¹ Ἀφοῦ ὅμως ὁ ἐγγονὸς ὀμιλῶν περὶ τοῦ μακαρίτου πάππου του λέγει «πρὸς τὸν ἀυθέντην καὶ πάππον μου τὸν Τζαμπλάκωνα ἐκεῖνον, τὸν δομέστικον τῶν σχολῶν», αὐτὸς εἶναι ὁ τελευταῖος ἀνώτερος βαθμὸς τοῦ πάππου του, μὲ τὸν ὁποῖον καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖνος. Ὁ αὐτὸς ὅμως ἐγγονος, ὀμιλῶν περὶ τοῦ ἐκτὸς τῆς Θεσσαλονίκης καὶ παρὰ τὸν Γαλικὸν ποταμὸν κειμένου γονικοῦ του κτήματος, λέγει ὅτι τοῦτο ἐκαλεῖτο «τοῦ μεγάλου παπίου τοῦ Τζαμπλάκωνος».² Ὁ ἴδιος κατέχει ἡμίσειαν μόνον κληρονομικὴν μερίδα ἐκ τοῦ κτήματος καὶ ἡ ὄνομασία αὕτη τοῦ κτήματος δὲν προέρχεται βεβαίως ἀπὸ αὐτόν. Ἐπομένως τὸ κτῆμα εἶχεν ἀποκτήσει τὴν ἀνωτέρω ὄνομασίαν ἐκ παλαιότερου ἰδιοκτῆτου μεγάλου παπία, ὁ ὁποῖος ἦτο ἰδιοκτῆτης ὀλοκλήρου τοῦ κτήματος καὶ ὅχι συγκληρονόμος μερίδος αὐτοῦ, ὡς ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων. Ἐκ τούτου, μὴ ὄντος μόνου ἰδιοκτῆτου, δὲν θὰ ἤμποροῦσε νὰ ὀνομασθῆ τὸ κτῆμα.

Ποῖος λοιπὸν ἤμπορεῖ νὰ εἶναι ὁ πρὸ τοῦ ἐγγόνου Ἀρσενίου μέγας παπίας, ἀφοῦ ὁ πάππος αὐτοῦ εἶχε φθάσει, ὡς εἶδομεν, μόνον μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν καὶ ὡς τοιοῦτος ἀπέθανεν; Ὁ πατὴρ τοῦ Ἀρσενίου βεβαίως, ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ἀμέσως προηγουμένην γενεάν. Ὁ πάππος δὲν εἶναι. Καὶ πέραν τοῦ πάππου δὲν ἤμποροῦμεν νὰ προχωρήσωμεν, ἀναζητοῦντες παλαιότερον μέγαν παπίαν Τζαμπλάκωνα εἰς τοὺς χρόνους

¹ Ὁ μέγας παπίας (22ος βαθμὸς) εἶναι μεγαλύτερος τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν (31ος βαθμὸς). Βλ. Ψευδο-Κωδινού, De officiis Cr. cap. II. Βόνν. σ. 10. Οἱ βαθμοὶ τῶν ἀξιωματῶν ἀριθμοῦνται, ὡς γνωστόν, ἀπὸ τοῦ μεγαλυτέρου καὶ πρώτου ἀξιωματοῦ τοῦ Καίσαρος μὲ αὖξοντα μὲν ἀριθμὸν, κατιούσης ὅμως τῆς κλίμακος τῶν ἀξιωματῶν. Ὅσον αὖξάνει ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἀξιωματοῦ, τόσον τοῦτο κατέρχεται τὴν κλίμακα τῆς ἱεραρχίας καὶ ἀντιστρόφως ὁ προοδεύων εἰς τὴν ἱεραρχίαν καὶ ἀνερχόμενος τὴν κλίμακα τῶν ἀξιωματῶν ἐλαττώνει διαρκῶς τὸν αὖξοντα ἀριθμὸν τοῦ ἀξιωματός του.

² Ἀνωτέρω, ἔγγραφο 2, στ. 15-16 : «..τὴν ἀπὸ τοῦ ἐκτὸς δὲ ταύτης τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης καὶ περὶ τὸν Γαλικὸν γονικοῦ μου κτήματος, τοῦ καλουμένου τοῦ μεγάλου παπίου τοῦ Τζαμπλάκωνος, ἀναλογοῦσάν μοι ἡμίσειαν πᾶσαν μερίδα...».

τῆς Λατινοκρατίας ἢ εἰς τοὺς χρόνους τῶν ἀγώνων πρὸς τὸ Δεσποτᾶτον τῆς Ἑπείρου ἐν Μακεδονίᾳ, ὅποτε φαίνεται δύσκολος ὁ σχηματισμὸς κτηματικῆς περιουσίας εἰς ταραγμένην περιοχὴν καὶ ἡ ἀπόκτησις κτήματος παρὰ τὸν Γαλικὸν ὑπὸ ἀνθρώπου τῆς ἀντιπάλου αὐτοκρατορίας τῆς Νικαίας. Τοιοῦτόν τι ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ μόνον μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Βατάτζη εἰς τὴν Μακεδονίαν τὸ 1242.¹

Ἡ ὀνομασία λοιπὸν τοῦ γονικοῦ κτήματος τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο «*τοῦ μεγάλου παπία Τζαμπλάκωνος*», μαρτυρεῖ ἀναμφιβόλως ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Ἀρσενίου, ὅστις καὶ ἐκκληροδότησεν εἰς τὸν υἱὸν του ἡμίσειαν μερίδα τοῦ οὕτω καλουμένου κτήματος, ἦτο μέγας παπίας. Ἐχομεν οὕτω πρὸ τοῦ Ἀρσενίου μέγαν παπίαν Τζαμπλάκωνα. Ποῖος δύναται νὰ εἶναι οὗτος;

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1332 ἐμφανίζεται εἰς μέγας παπίας Ἀντώνιος Τζαμπλάκων, ὁ ὁποῖος ὑπογράφει τὴν μεταξὺ Ἀνδρονίκου τοῦ Γ' καὶ Βενετῶν συνθήκην² καὶ ὁ ὁποῖος παραδόξως οὐδέποτε ἄλλοτε ἀναφέρεται οὔτε πρὸ οὔτε μετὰ τὴν χρονολογίαν ταύτην. Χρονολογικῶς οὗτος θὰ ἤμποροῦσε νὰ εἶναι υἱὸς τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν καὶ πατὴρ τοῦ μοναχοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος καὶ οὕτω θὰ ἐπληροῦτο τὸ μεταξὺ τοῦ πάππου καὶ τοῦ ἐγγόνου κενὸν μὲ ἓνα μέγαν παπίαν Τζαμπλάκωνα, ὅπως φαίνεται πρᾶγματι νὰ ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ Ἀρσενίου. Τὸ ὄνομα βεβαίως Ἀντώνιος εἶναι μοναχικὸν ὄνομα καὶ δὲν φέρουν συνήθως τοῦτο λαϊκὰ πρόσωπα. Τοῦτο γεννᾷ τὴν ὑποψίαν, ὅτι ἄλλο ἦτο τὸ κατὰ κόσμον ὄνομα τοῦ Τζαμπλάκωνος τούτου καὶ διὰ τοῦτο ἴσως δὲν συναντῶμεν αὐτὸν πρὸ τοῦ 1332, τοῦλάχιστον μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο. Θὰ ὑποκρύπτεται ὅμως, λίαν πιθανῶς, εἰς τινα πρὸ τοῦ 1332 ἄλλως ἀναφερόμενον Τζαμπλάκωνα. Ὁ τὸ 1272 πάντως τατᾶς τῆς αὐλῆς Τζαμπλάκων δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶναι ὁ τὸ 1332 μέγας παπίας Ἀντώνιος Τζαμπλάκων, ὁ ὁποῖος νὰ προώδευσεν ἀπὸ τοῦ μικροτέρου ἀξιώματος τοῦ τατᾶ τῆς αὐλῆς (36ος βαθμὸς)³ εἰς τὸ πολὺ μεγαλύτερον ἀξίωμα τοῦ μεγάλου παπία (22ος βαθμὸς). Τοῦτο, διότι ὁ τοῦλάχιστον τριακοντούτης τὸ 1272 τατᾶς μετὰ ἐξηκονταετίαν ὀλόκληρον, τὸ 1332, θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο ἐνενηκοντούτης τοῦλάχιστον γέρον καὶ λίαν ὑπερῆλιξ διὰ νὰ λαμβάνῃ ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους καὶ νὰ ὑπογράφῃ ἐπίσημον συνθήκην. Διὰ τοῦτο εἴπομεν ἤδη ὅτι ὁ τατᾶς τῆς αὐλῆς Τζαμπλάκων πρέπει

¹ G. Ostrogorsky, Geschichte des byzantinischen Staates. München. 2. Aufl. 1952, σ. 350.

² Miklosich - Müller, Acta 3, XXV (Andr. Pal. pacta cum Venetis Nov. 1332), σ. 111: «..(ἐπωμόσατο.. ἢ βασιλεία μου παρόντων..).. τοῦ μεγάλου παπίου κυροῦ Ἀντωνίου τοῦ Τζαμπλάκωνος..». Ἐπίσημος λατινικὴ μετάφρασις εἰς Diplomatarium Veneto - Levantinum I, 234.

³ Ψευδο - Κωδινού, De officiis Cp. cap. II. Βόνν. σ. 10.

νά ἦτο ἄλλο μέλος τῆς ἐν Χριστουπόλει οἰκογενείας τῶν Τζαμπλακῶνων, ὀλίγον νεώτερον τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν Τζαμπλάκωνος, ἀβεβαίου ὅμως συγγενικῆς πρὸς αὐτὸν σχέσεως.

Οὕτω λοιπὸν διαχωρίζεται ὁ μέγας παπίας τοῦ 1332 Ἀντώνιος Τζαμπλάκων, ὁ ὁποῖος δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶναι οὔτε ὁ μέχρι τοῦ βαθμοῦ μόνον τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν προχωρήσας Τζαμπλάκων τῶν χρόνων τοῦ Βατάτζη, οὔτε ὁ λίαν ὑπερῆλιξ κατὰ τὸ ἔτος 1332 τατᾶς Τζαμπλάκων τοῦ 1272, ἀλλὰ θὰ ἤμποροῦσε κάλλιστα νὰ εἶναι ὁ ζητούμενος μέγας παπίας Τζαμπλάκων ὁ πατὴρ τοῦ μοναχοῦ Ἀρσενίου.

Ἐκ τούτων καθίσταται σαφές ὅτι ἐντὸς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος διακρίνονται δύο γενεαὶ Τζαμπλακῶνων. Ἡ πρώτη γενεὰ εἶναι ἡ τοῦ πάππου, τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ εἶχε γεννηθῆ δεκαετίαν τοῦλάχιστον πρὸ τοῦ 1222, περὶ τὸ 1210 λοιπὸν, καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ δρᾶσις ἐμπίπτει ἐντὸς τῆς τριακονταετίας περίπου τῶν χρόνων τοῦ Βατάτζη (1222 - 1254). Ἡ δευτέρα γενεὰ εἶναι ἡ τοῦ υἱοῦ, γενομένου μεγάλου παπία, εἴτε αὐτὸς εἶναι ὁ τὸ 1332 ἀναφερόμενος Ἀντώνιος Τζαμπλάκων εἴτε ὄχι. Ἡ τρίτη βεβαίως γενεὰ εἶναι ἡ τοῦ ἐγγόνου, μοναχοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, ἀλλ' αὕτη ἐμπίπτει κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὸν ΙΔ' αἰῶνα καὶ θὰ τὴν παρακολουθῆσωμεν ἐν τοῖς ἐπομένοις.

4. Τζαμπλάκωνες τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.

Εἰς τὸ δεύτερον ἔγγραφο ἡμῶν (2, τοῦ 1356) ὁ μοναχὸς πλέον τῆς μονῆς Βατοπεδίου Ἀρσένιος Τζαμπλάκων, ὁ υἱός, ὡς εἶδομεν προηγουμένως, ἑνὸς μεγάλου παπία, ἀπαριθμεῖ τοὺς γνησίους ἀδελφούς του. Οὗτοι εἶναι: 1) ὁ τὸ 1356 ἀποθαμμένος ἤδη Ἀσωματιανός, ἦτοι ὁ μέγας δούξ Τζαμπλάκων,¹ 2) ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος ὁ Τζαμπλάκων καὶ 3) μία ἀδελφή, ἡ παρακοιμωμένη Τορνίκινα, ἡ σύζυγος δηλ. τοῦ παρα-

¹ Ἐπαναλαμβάνομεν τὸ χωρίον τοῦ ἐγγράφου 2, στ. 18 - 22: «...ἡ γὰρ λοιπὴ τοῦ τοιοῦτου κτήματος ἡμίσεια μερὶς κατέχεται παρὰ τῶν μερῶν τῶν ἀταδέλων μου, τοῦ τε μακαρίτου ἐκείνου Ἀσωματιανοῦ, τοῦ μεγάλου δουκὸς τοῦ Τζαμπλάκωνος, καὶ τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου κυροῦ Δημητρίου τοῦ Τζαμπλάκωνος, ἄνευ τῆς δι' ἐγγράφου συμφώνου προεκπροικισθείσης μερίδος πρὸς τὴν ἀταδέλφην μου ἐκείνην παρακοιμωμένην, τὴν Τορνίκιναν...». Τὸ πρόβλημα εἶναι, ἐὰν ὁ μακαρίτης ἐκεῖνος Ἀσωματιανός καὶ ὁ μέγας δούξ ὁ Τζαμπλάκων εἶναι δύο διαφορετικὰ πρόσωπα ἢ ἐν καὶ τὸ αὐτό, ὅποταν «τοῦ μεγάλου δουκὸς τοῦ Τζαμπλάκωνος» εἶναι παράθεσις εἰς τὸ «Ἀσωματιανοῦ» καὶ τίθεται μεταξὺ κομμάτων. Ἀλλὰ τί σημαίνει Ἀσωματιανός καὶ διατί δὲν ἀναφέρεται τὸ μικρὸν ὄνομα τοῦ μεγάλου δουκός, ὅπως ἀναφέρεται τὸ μικρὸν ὄνομα «Δημήτριος» τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου; Ἀσωματιανός πρέπει ἐνταῦθα νὰ εἶναι βαπτιστικὸν ὄνομα, ἀσύνηθες βεβαίως, καὶ ὄχι ὄνομα ἐπίθετον, σημαίνον τὸν καταγόμενον ἐκ χωρίου Ἀσώματος, ὡς ἦτο τὸ παρὰ τὰ Κουμουτζηνά (σημ. Κομοτηνῆ) φρούριον Ἀσώματοι, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Καντακουζηνός καὶ τὸ ὁποῖον προσχωρήσαν εἰς αὐτὸν τὸ 1343 ἐπολιορκήθη ὑπὸ δυνάμεων ἐκ Κωνσταντινουπό-

κοιμωμένον Τορνίκη. Δύο λοιπόν ἄρρενες καὶ μία γυναῖκα εἶναι οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἀρσενίου.

Πρὶν ὅμως παρακολουθήσωμεν τοὺς ἀδελφούς του, πρέπει νὰ ἐρευνήσωμεν τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ τούτου τοῦ μοναχοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, περὶ τοῦ ὁποίου πολλά, ὅχι πάντοτε ἀκριβῆ, ἐγράφησαν μέχρι τοῦδε.¹

α) Ὁ μοναχὸς Ἀρσένιος Τζαμπλάκων.

Ὁ μοναχὸς τῆς μονῆς Βατοπεδίου Ἀρσένιος ὑπογράφει εἰς δύο πρὸς τὴν μονὴν ταύτην ἀφιερωτήρια ἔγγραφα του (1, τοῦ 1355 καὶ 2, τοῦ 1356) ἰδιοχείρως, ὅπως εἶδομεν, οὕτω: «*μοναχὸς Ἀρσένιος Τζαμπλάκων*» καὶ τίποτε περισσότερον. Εἴκοσι τρία ὅμως ἔτη προηγουμένως (τὸ 1333) ὑπογράφει ἐν Θεσσαλονίκῃ ὡς μάρτυς πωλητήριον ἔγγραφον τῆς μονῆς Χελανδαρίου κρατικὸς ὑπάλληλος, ὑπογράφων οὕτως: «*δοῦλος τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως Ἀρσένιος μοναχὸς Τζαμπλάκων, ὁ μέγας παπίας*».²

Τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ὅτι δηλαδή ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος μοναχὸς Τζαμπλάκων τοῦ παλαιοῦ χελανδαρινοῦ ἔγγραφου τοῦ 1333 καὶ ὁ ἡμέτερος μοναχὸς Ἀρσένιος Τζαμπλάκων τῆς μονῆς Βατοπεδίου τοῦ 1355/6 εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον, λαμβάνομεν πολλὰ ἔτη βραδύτερον ἀπὸ ἔγγραφον τῆς μονῆς Βατοπεδίου, τὸ ὁποῖον τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1375 ἀναφέρει παρελθόντα πρόσωπα καὶ πράγματα καὶ λέγει: «*Ὁ μέγας παπίας ἐκεῖνος καὶ Ἀρσένιος ὁ Τζαμπλάκων, πρὸ ἱκανῶν*

λεως. (Καντακ., Βόνν. II, 415, 15 καὶ 418, 10). Ὁ ἴδιος ὁ Καντακουζηνός, ὁμιλῶν δις περὶ τῆς δράσεως τοῦ μεγάλου δουκὸς Τζαμπλάκωνος τὸ 1348, δὲν ἀναφέρει τὸ μικρὸν αὐτοῦ ὄνομα. (Καντακ., Βόνν. III, 74,8 καὶ 77,9). Ἐὰν τὸ Ἀσωματιανὸς μόνον του ἐσήμαινε χωριστὸν πρόσωπον, οὐδὲν θὰ ἐδείκνυε ὅτι τοῦτο εἶναι εἰς Τζαμπλάκων. Χρειάζεται ὅμως νὰ λεχθῆ κατὰ τὴν ἀπαρίθμησην τῶν ἀδελφῶν Τζαμπλάκωνων ὅτι καὶ οὗτος εἶναι Τζαμπλάκων. Διὰ ταῦτα φρονοῦμεν ὅτι τὸ «*μέγας δούξ*» εἶναι παράθεσις καὶ ὁ μέγας δούξ Τζαμπλάκων ἔφερε τὸ σπάνιον βαπτιστικὸν ὄνομα Ἀσωματιανός. Ἀσωματιανός σημαίνει βεβαίως τὸν ἀφιερωμένον εἰς τοὺς Ἀσωμάτους ἢ Ἀρχαγγέλους, ὅπως ὅλα τὰ βαπτιστικά χριστιανικά ὀνόματα Ἁγίων. Ὅτι οὕτως ἔχουν τὰ πράγματα καὶ ὅτι ὁ μέγας δούξ καὶ ὁ Ἀσωματιανός εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον θὰ ὑποστηριχθῆ περαιτέρω καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μεριδίων τοῦ κληρονομικοῦ κτήματος Πρινάριον, τὰ ὁποῖα ἦσαν τέσσαρα.

¹ Ὑπὸ τῶν μέχρι τοῦδε μὲ τούτους Τζαμπλάκωνας ἀσχοληθέντων. Βιβλιογραφίαν βλ. ἐνταῦθα ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ. Κριτικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ὑπαρχουσῶν συγχύσεων ἔκαμεν ὁ Lemerle, *Autour d' un prostagma etc.*, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 283 σημ. 3, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἐξέφρασεν ἀμφιβολίας περὶ τῆς γενικῶς πιστευομένης ταυτίσεως Ἀλεξίου Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, τῆς ὀδηγούσης εἰς παράδοξα σχόλια, ὅπως π.χ. ὅτι ὁ Καντακουζηνός ἐν προλήψει ἀποδίδει εἰς τὸν Ἀλέξιον τὸν μετέπειτα τίτλον τοῦ μεγάλου παπία καὶ ὀνομάζει αὐτὸν Ἀρσένιον πρὶν λάβῃ οὗτος τὸ μοναχικὸν τοῦτο ὄνομα. «C' est étrange» ἐπιλέγει δικαίως ὁ Lemerle, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 283 σημ. 3.

² Act. Chil. 123,85 (24 Δεκεμβρίου 1333).

ἤδη χρόνων εἰς καὶ αὐτὸς γεγονὼς τῆς ἡμετέρας ποιμνης καὶ ἀδελφότητος, ἐν αὐτῇ κατέλυσε τὸν βίον. Ὅτε δὲ ἡμελλε τελευτᾶν, διαθήκην διαθέμενος ἔγγραφον ἄλλα τέ τινα τῆς περιφανοῦς πόλεως Θεσσαλονίκης ἐκτὸς προσκυροῖ τῇ καθ' ἡμᾶς μονῇ καὶ δὴ καὶ ἦν εἶχε κατοικίαν ἐντὸς τῆς πόλεως ἀφιεροῖ πρὸς ἡμᾶς, διεφθαρμένην οὖσαν τῷ πλέονι μέρει καὶ κεχαλασμένην ὑπὸ τῶν συγχύσεων, αἱ πολλάκις διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀνωμαλίαν ἐν Θεσσαλονίκῃ γεγονάσι...».¹ Ἡ ἐν τῷ ἐγγράφῳ ὁμως τούτῳ ἀναφερομένη διαθήκη τοῦ μεγάλου παπία Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, ἄλλοτε μοναχοῦ τῆς μονῆς Βατοπεδίου, εἶναι τὸ ὑπ' ἀριθ. 2 ἔγγραφον ἡμῶν καὶ ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ κειμένη κατοικία αὐτοῦ ἀναφέρεται εἰς τοὺς στ. 12 - 15 τοῦ ἡμετέρου ἐγγράφου. Πρόκειται λοιπὸν ἀσφαλῶς περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ἦτοι ὁ Τζαμπλάκων τοῦ χελανδαρινοῦ ἐγγράφου τοῦ 1333 καὶ ὁ ἡμέτερος μοναχὸς Ἀρσένιος εἶναι τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Ἀλλὰ τὸ ἀπρόοπτον συμπέρασμα εἶναι ἄλλο, ὅτι ὁ ἡμέτερος δηλαδὴ μοναχὸς τῆς μονῆς Βατοπεδίου Ἀρσένιος Τζαμπλάκων ἦτο μέγας παπίας καὶ μοναχὸς ἤδη τὸ 1333, ὅτε ὑπέγραψε τὸ χελανδαρινὸν ἔγγραφον, εἴκοσι δύο λοιπὸν ἔτη πρὶν ἔλθῃ νὰ μονάσῃ εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου τὸ 1355. Πραγματικὸς ὁμως μοναχός, κεκαρμένος ἐν μονῇ, φαίνεται ὅτι ἐγένετο μόνον τὸ 1355, ὅταν ἡλικιωμένος πλέον ἦλθε νὰ ἡσυχάσῃ εἰς τὸ Βατοπέδι. Μέχρι τότε ἦτο «ιδιότης μοναχός», μὴ καρεῖς ἐν μονῇ, ἀλλὰ φορῶν αὐτοβούλως τὸ καλογηρικὸν δῶσον. Τοιοῦτοι «ιδιώται μοναχοί», κοσμοκαλόγηροι ἢ καλογεροταμμένοι, ὅπως τοὺς ὀνομάζει ἀκόμη σήμερον ὁ λαός, ὑπῆρχον πολλοὶ εἰς τὸν βυζαντινὸν κόσμον, ὅπως μαρτυρεῖ καὶ ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης.² Οὕτως ἐξηγεῖται, πρῶτον, πῶς μοναχὸς ὢν φέρει τὸν τίτλον μέγας παπίας καὶ ἐκτελεῖ χρεὴ κρατικοῦ ὑπαλλήλου, ὑπογράφων τὸ 1333 ἔγγραφον τῆς μονῆς Χελανδαρίου μετὰ τὸν γνωστὸν τύπον τῆς ὑπογραφῆς κρατικῶν ὑπαλλήλων: ὁ δοῦλος τοῦ κραταιοῦ καὶ ἀγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως. Οὕτως ὑπογράφουν μόνον κρατικοὶ ὑπάλληλοι. Εὐρίσκεται λοιπὸν ἀκόμη ἐν δράσει εἰς τὸν κόσμον. Οὕτως ἐξηγεῖται, δευτέρον, τί σημαίνει ἡ φράσις τοῦ Καντακουζηνοῦ «τὰ μοναχῶν ἡμφιεσμένον, ὡσπερ εἴωθε» κατὰ τὴν ἀφήγησιν τῆς διαπομπεύσεως τοῦ μεγάλου παπία Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος.³ Ἦτο λοιπὸν συνηθισμένος νὰ

¹ Γρηγόριος Παλαμᾶς 4 (1920), σ. 631.

² De sacr. ordin. M i g n e, PG. 155 στήλ. 468 A: «...ὁμοίως δὲ καὶ τῆς πνευματικῆς πατρότητος λειτουργημάτων οὐ χροὶ δωρεῖσθαι μοναχοῖς ιδιώταις, χειροτονίαν ὄλως μὴ ἔχουσιν...». Πρβ. τὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ χωρίου τοῦ Καντακουζηνοῦ (Βόνν. III, 275,5 κέ.), τοῦ ὀνομάζοντος τὸν Νικόλαον Καβάσιλαν «ὄντα εἶτι ιδιώτην», τοῦ I h o r S ' e v c ' e n c o ἐν D u m p a r t o n O a k s Papers 11 (1957), σ. 86 σημ. 54.

³ Καντακ., Βόνν. II, σ. 256-257. Αὐτόθι, σ. 257,1: «τὰ μοναχῶν, ὡσπερ εἴωθεν, ἡμφιεσμένον». Δὲν πρόκειται λοιπὸν περὶ ἀμφιέσεως συνήθους κατὰ τὰς διαπομπεύσεις καὶ ἐξαλείφεται ἡ ἀμφιβολία τοῦ L e m e r l e, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 283 σημ.

φορῆ τὸ καλογηρικὸν ὄασον, χωρὶς νὰ εἶναι μοναχὸς ἀνήκων εἰς μονήν. Οὕτως ἐξηγεῖται, τρίτον, διατί εἰς τὰ ἀφιερωτήριά του ἔγγραφα πρὸς τὴν μονήν Βατοπεδίου δὲν παραθέτει πλέον εἰς τὴν ὑπογραφήν του τὸν τίτλον του : μέγας παπίας, ἀλλὰ ὑπογράφει ἀπλῶς : *μοναχὸς Ἀρσένιος Τζαμπλάκων*. Τώρα πλέον ἐγένετο πραγματικὸς μοναχὸς καὶ ἐγκατέλειψε τὸν κόσμον καὶ τοὺς τίτλους τῆς κοσμικῆς ζωῆς.

β) Ὁ μέγας παπίας Ἀλέξιος - Ἀρσένιος Τζαμπλάκων.

Τὰ πράγματα ὅμως δὲν εἶναι τόσο ἀπλᾶ, ὅσον παρεστήσαμεν αὐτὰ κατ' ἀρχὰς διὰ τὴν σαφήνειαν. Γενικῶς πιστεύεται ὅτι ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων ἐλέγετο κατὰ κόσμον Ἀλέξιος καὶ ὅτι ἔλαβε τὸ μοναχικὸν ὄνομα Ἀρσένιος, ὅταν εἰσῆλθεν ὡς μοναχὸς εἰς τὴν μονήν τοῦ Βατοπεδίου. Μὲ ἄλλους λόγους πιστεύεται ὅτι ὁ ἐκ τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ ἐκ τῶν ἐγγράφων τῆς παρὰ τὰς Σέρρας μονῆς τοῦ Προδρομοῦ γνωστὸς μέγας παπίας Ἀλέξιος Τζαμπλάκων καὶ ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων τοῦ Καντακουζηνοῦ πάλιν καὶ τῶν ἐγγράφων τοῦ Ἄθω εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον.¹ Ὑπάρχει ὅμως μία δυσκολία. Ὁ Καντακουζηνὸς ἀναφέρει *μέγαν παπίαν Ἀλέξιον Τζαμπλάκωνα* τὸ 1327,² εἰς ἐποχὴν δηλαδὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλέξιος - Ἀρσένιος δὲν πρέπει νὰ ἦτο ἀκόμη μέγας παπίας, ἀφοῦ μέχρι τὸ 1332 τοῦλάχιστον μέγας παπίας εἶναι ὁ Ἀντώνιος Τζαμπλάκων, τὸν ὁποῖον εἶδομεν εἰς τὰ προηγούμενα ὑπογράφοντα τὴν μετὰ τῶν Βενετῶν συνθήκην τὸ 1332. Ἐξ ἄλλου ὁ Καντακουζηνὸς ἀναφέρει ἐπίσης *μέγαν παπίαν Ἀρσένιον Τζαμπλάκωνα* τὸ 1330,³ εἰς ἐποχὴν δηλαδὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀλέξιος δὲν εἶχε γίνεαι ἀκόμη μοναχὸς μονῆς καὶ δὲν εἶχεν ὀνομασθῆ Ἀρσένιος (1355). Εἰς ταῦτα ἐδόθη ἡ ἐξηγήσις, ὅτι ὁ Καντακουζηνὸς εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ὁμιλεῖ ἐν ἀναχρονισμῷ καὶ μεταφέρει ἐκ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν γράφει τὴν ἱστορίαν του (μετὰ τὸ 1354), τίτλους καὶ ὀνόματα εἰς τὸ παρελθόν.⁴ Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ τὸ ἔγγραφο τῆς μονῆς Χελαν-

7. Ἄλλωστε ὁ κομφιδούμενος ὑπὸ τοῦ ὄχλου ὡς «*Πατριάρχης Καντακουζηνοῦ*» Τζαμπλάκων (Καντακ., Βόνν. II, σ. 257,7) εἶναι φυσικώτερον νὰ ἦτο ἄσσοφόρος παρὰ ἀπλοῦς ἰδιώτης.

¹ Βλ. F r. D ö l g e r ἐν BZ 31 (1931), σ. 451. (Ἐν βιβλιοκρισίᾳ τοῦ N. Bănescu). Βλ. ἐπίσης R. G u i l l a n d ἐν Études Byzantines 3 (1945), σ. 208-210, ὅστις ταυτίζει τὸν Ἀλέξιον πρὸς τὸν Ἀρσένιον Τζαμπλάκωνα.

² Καντακ., I, 52. Βόνν. I, 262,15 κέ.: «*Ἀλεξίου Τζαμπλάκωνος τοῦ μεγάλου παπίου ἐνάγοντος πρὸς τοῦτο, ἐκ Χριστουπόλεως κρύφα πρὸς αὐτὸν διαλεγόμενου...*» (Τὸ 1327).

³ Καντακ., II, 22. Βόνν. I, 437,18 κέ.: «*Ἀρσένιος δὲ Τζαμπλάκων ὁ μέγας παπίας παρελθὼν ἐπὶ τοῦ βασιλέως ἐδίωκε τὸν Συργιάννην ἀπιστίας...*» (Ἐσφαλιμένως, ὡς θὰ ἴδωμεν περαιτέρω, τὸ 1330).

⁴ F r. D ö l g e r ἐν BZ 31 (1931), σ. 451.

δαρίου, τὸ ὁποῖον τὸ 1333 φέρει τὴν ὑπογραφήν μεγάλου παπία Ἄρσενίου Τζαμπλάκωνος καὶ ὄχι Ἀλεξίου. Εἰς τὸ γεγονός τοῦτο ἐδόθη ἡ ἐξήγησις, ὅτι ἡ ὑπογραφή τοῦ Ἄρσενίου ἐτέθη ἐκ τῶν ὑστέρων εἰς τὸ ἔγγραφον τοῦτο εἰς τὴν θέσιν τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Ἀλεξίου, καὶ τοῦτο ἐγένετο μετὰ τὴν εἴσοδον τοῦ Τζαμπλάκωνος τούτου εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου, ὅποτε ἔλαβεν οὗτος τὸ μοναχικὸν ὄνομα Ἄρσένιος, μετὰ δηλαδὴ τὸ 1355, ἐνῶ τὸ ἔγγραφον τὸ 1333 δὲν θὰ ἔφερον οὐδεμίαν ὑπογραφήν μοναχοῦ, ἀφοῦ ὅλα αἱ ἄλλαι ὑπογραφαὶ τοῦ εἶναι λαϊκῶν ἀρχόντων.¹

Ἡ λύσις ὅλων αὐτῶν τῶν δυσκολιῶν εἶναι ἴσως ἀπλουστέρα. Ἦδη ἔχει γεννηθῆ ἡ πρώτη ἀμφιβολία ὡς πρὸς τὴν ὀρθότητα τῆς ταυτίσεως Ἀλεξίου - Ἄρσενίου Τζαμπλάκωνος,² δὲν παρατηρήθη ὅμως ὅτι τὸ ὄνομα Ἀντώνιος εἶναι μοναχικὸν καὶ δυνατὸν νὰ ὑποκρύπτῃ ἄλλον Τζαμπλάκωνα. Διὰ ταῦτα ἡμεῖς εἰς τὰ ἐπόμενα θὰ θεωρήσωμεν τὸν μέγαν παπίαν Ἀλέξιον Τζαμπλάκωνα καὶ τὸν μέγαν παπίαν Ἄρσένιον Τζαμπλάκωνα προσωρινῶς ὡς δύο διαφορετικὰ πρόσωπα.

Εἰς δύο προστάγματα τῶν συμφιλιωμένων πρὸς καιρὸν αὐτοκρατόρων, ἐν τοῦ Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Ἰουλίου 1326 καὶ ἐν τοῦ Ἀνδρονίκου Γ' πάλιν τοῦ Ἰουλίου 1326, ἀμφότερα διατηρηθέντα εἰς τὴν παρὰ τὰς Σέρρας μονὴν τοῦ Προδρόμου, ἐμφανίζεται, ὡς γνωστόν, τὸ πρῶτον ὁ Ἀλέξιος Τζαμπλάκων ὄχι ὡς μέγας παπίας (22ος βαθμὸς),³ ἀλλὰ μὲ πολὺ μικρότερον βαθμὸν, ὡς μέγας τζαούσιος (37ος βαθμὸς). Ὁ μέγας τζαούσιος οὗτος εἶναι διοικητὴς τῶν Σερωῶν καὶ τῶν κάστρων μεταξὺ Παγγαίου καὶ Συμβόλου (Ποπολίας).⁴ Ἡ διοικητικὴ λοιπὸν αὐτοῦ περιοχὴ ἐμπίπτει εἰς τὸ μερίδιον Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Γέροντος κατὰ τὴν συμφωνηθεῖσαν τὸ 1321 μεταξὺ πάππου καὶ ἐγγόνου διανομὴν τοῦ κράτους. Εἶναι συνεπῶς διωρισμένος εἰς τὴν ἐμπιστευτικὴν αὐτὴν θέσιν ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατὰ τεκμήριον παραμένει πιστὸς εἰς τὸν Ἀνδρόνικον τὸν Β'. Τὸ ἐπόμενον ὅμως ἔτος 1327 ὁ Καντακουζηνὸς ἀναφέρει μέγαν παπίαν πλέον Ἀλέξιον Τζαμπλάκωνα, δρῶντα εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν καὶ ἐνεργοῦντα κρυφίως ὑπὲρ Ἀν-

¹ Fr. Dölger, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 451.

² P. Lemerle, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 283, σημ. 3.

³ Βλ. André Guillou, Les archives de Saint-Jean-Prodrome sur le mont Ménécée. Paris 1955, σ. 75 καὶ σ. 78: «... Ὁικεῖε τῇ βασιλείᾳ μου μέγα τσαούσιε κεφαλὴ τῆς θεοσώστου πόλεως Σερωῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν κάστρων καὶ τῆς χώρας Ποπολίας κῆρ Ἀλέξιε Τζαμπλακῶν...». Περὶ μεγάλου τσαουσίου βλ. R. Guillaud, Sur quelques grands dignitaires byzantins du XI^{ve} siècle. Τόμ. Κωνστ. Ἀρμενοπούλου. Θεσσαλονίκη 1952 (Ἐπ. Ἐπετ. Σχολ. Νομ. καὶ Οἰκον. Ἐπιστ. 5'), σ. 183 κέ. (μέγας τζαούσιος), σ. 188 κέ. (μέγας τζαούσιος Ἀλέξιος Τζαμπλάκων). Περὶ Fr. Dölger ἐν BZ 31 (1931), σ. 451.

⁴ Περὶ κατεπανικίου Ποπολίας βλ. Γ. Ι. Θεοχαρίδου, Κατεπανίκια Μακεδονίας. Θεσσαλονίκη 1954, σ. 53 κέ.

δρονίκου Γ' τοῦ Νέου, ὁ ὁποῖος τὸ ἔτος τοῦτο ἤλθε διὰ δευτέραν φορὰν εἰς ῥῆξιν πρὸς τὸν πάππον του Ἀνδρόνικον Β'.¹ Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ διοικητοῦ Σερρῶν καὶ τῶν κάστρων Ποπολίας Ἀλεξίου Τζαμπλάκωνος τοῦ 1326, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ ἔλαβε, διὰ νὰ κολακευθῆ ἴσως καὶ νὰ ἐξισφαλισθῆ ἢ νομιμοφροσύνη του, παρὰ τοῦ Ἀνδρονίκου Β' τὸν πολὺ μεγαλύτερον βαθμὸν τοῦ μεγάλου παπία.² Τὸ γεγονός ὅμως ὅτι οὗτος ἐνεργεῖ κρυφίως ὑπὲρ τοῦ ἀντιπάλου τοῦ κυρίου του δεικνύει, νομίζομεν, ὅτι ἐπισήμως θεωρεῖται ἀνθρωπος τοῦ Ἀνδρονίκου Β', ἐνῶ κρυφίως τὸν προδίδει. Αὐτὴν τὴν ἐπαμφοτερίζουσαν προδοτικὴν στάσιν ἐτήρησαν, ὡς γνωστόν, πολλοὶ ἀξιωματοῦχοι καὶ μεγιστάνες κατὰ τὸν πόλεμον τῶν δύο Ἀνδρονίκων καὶ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Καντακουζηνοῦ (ὅπως π.χ. ὁ Συργιάννης, ὁ Συναδηνός καὶ ὁ Κοκκαλᾶς εἰς τὴν Θεσσαλονίκην), μὴ διαβλέποντες ποῖος ἐν τέλει θὰ ἐπικρατήσῃ καὶ προσπαθοῦντες νὰ διατηρήσουν ἀξιώματα καὶ περιουσίας. Τὸν αὐτὸν Ἀλέξιον Τζαμπλάκωνα, ἂν καὶ δὲν ἀναφέρεται τὸ μικρὸν αὐτοῦ ὄνομα, ἄφησε προφανῶς εἰς Ζίχναν μετὰ τῶν ἀποσκευῶν καὶ τῶν ἀχθοφόρων ζῶων ὁ Ἀνδρόνικος ὁ Γ', ὅταν εἰδοποιήθη τὸ 1328 ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη ἦτο ἐτοίμη νὰ παραδοθῆ ἐκ νέου εἰς αὐτὸν καὶ ἔσπευσε πρὸς τὰ ἐκεῖ.³ Ἐξεδηλώθη λοιπὸν φανερῶς τὸ 1328, ὅταν διεφαίνετο πλέον ἢ καταστροφὴ τοῦ γέροντος αὐτοκράτορος, ὁ Ἀλέξιος Τζαμπλάκων ὑπὲρ τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Νέου.

Μετὰ τὸ 1328 ἐξαφανίζεται τὸ ὄνομα Ἀλέξιος καὶ συμβαίνουν τὰ περιέργα, τὸ 1330 νὰ ἐμφανίζεται παρὰ τῷ Καντακουζηνῷ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων, τὸ 1332 εἰς τὴν ἀναφερομένην συνθήκην μέγας παπίας Ἀντώνιος Τζαμπλάκων καὶ ἀπὸ τοῦ 1333 πάλιν μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων ἢ μόνον μέγας παπίας Τζαμπλάκων. Διὰ νὰ ἐξομαλυνθῆ αὐτὴ ἡ δυσκολία ἐγένετο ἡ ταύτισις Ἀλεξίου - Ἀρσενίου καὶ διὰ νὰ ὑπερπηδηθῆ ὁ μεσολαβὼν ἐνοχλητικὸς Ἀντώνιος ἀπεδόθη εἰς τὸν Καντακουζηνὸν ἢ ἀπόδοσις τοῦ ἀξιώματος «μέγας παπίας» εἰς τὸν Ἀλέξιον, ὅταν μέγας παπίας ἦτο ἀκόμη ὁ Ἀντώνιος, καὶ ἡ πρόληψις τοῦ μοναχικοῦ ὀνόματος «Ἀρσένιος», ὅταν οὗτος ἐλέγετο εἰσέτι Ἀλέξιος, μὴ ὄν ἀκόμη μοναχός.

Τί ἀπέγινεν ὁ Ἀλέξιος Τζαμπλάκων μετὰ τὸ 1338; Ἐὰν ἀπέθανεν ἢ ἄλλως ἀπεσύρθη τῆς δημοσίας ζωῆς, ποῖος τὸν διεδέχθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου παπία; Εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Καντακουζηνοῦ τὸ πρῶτον τὸ 1330

¹ Καντακ. Ι, 52. Βόνν. Ι, 262, 15 κέ.: «...Ἀλεξίου Τζαμπλάκωνος τοῦ μεγάλου παπίου ἐνάγοντος πρὸς τοῦτο, ἐκ Χριστουπόλεως κρύφα πρὸς αὐτὸν διαλεγόμενον...».

² Βλ. ἀνωτέρω σημ. 1, σελ. 155.

³ Καντακ. Ι, 53. Βόνν. Ι, 267, 9 κέ.: «...τὰ τε ἀχθοφόρα τῶν ζῶων καὶ τὰς ἀποσκευὰς καὶ στρατιωτῶν ὅσοι μὴ εὐπόρουσαν ἵππων εὐρώστων καὶ τὰ πολέμια ἀγαθῶν καταλέλοιπεν ἀπολεξάμενος ἐν Ζίχνα ἅμα Τζαμπλάκωνι τῷ μεγάλῳ παπίῳ καὶ τισιν ἐτέροις ὀλίγοις...».

ἐμφανίζεται ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων, ὁ ὁποῖος κατηγορεῖ τὸν Συργιάννην, ὅτι συγκροτεῖ συνωμοτικὴν ὀργάνωσιν ὀρκίζων Θεσσαλονικεῖς νὰ παραμείνουν, ὅ,τι καὶ ἂν συμβῆ, πιστοὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὸν μέλλοντα νὰ γεννηθῆ διαδόχον τοῦ θρόνου, τὸν ἔπειτα Ἰωάννην Ε΄.¹ Αἱ χρονολογίαι ὁμῶς τοῦ Καντακουζηνοῦ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἱστορίας του ἐλέγχονται, ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ St. Βίνον, μὴ ἀκριβεῖς. Δεδομένου ὅτι αἱ συνωμοτικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Συργιάννη ἔλαβον χώραν ὀλίγον πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰωάννου τοῦ Ε΄, ἥτις ἐγένετο κατὰ τὴν 18ην Ἰουνίου τοῦ 1332,² δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπεκαλύφθῃ δύο ἔτη προηγουμένως, τὸ 1330, συνωμοσία, ἣ ὁποία πράγματι ἐγένετο μετὰ δύο ἔτη, τὸ 1332. Ἡ ἀποκάλυψις ἄρα τῆς συνωμοσίας τοῦ Συργιάννη καὶ ἐπομένως καὶ ἡ πρώτη ἐμφάνισις τοῦ μεγάλου παπία Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος πρόπει νὰ τοποθετηθοῦν μερικὸς μῆνας μετὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1332, ἕως καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1333, ἀφοῦ ἡ συνωμοσία ἀπεκαλύφθη χρόνον τινὰ μετὰ τὴν ἐξύφανσίν της.

Οὐδεὶς λοιπὸν μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων ἀναφέρεται πράγματι ἀπὸ τοῦ 1328, τὴν τελευταίαν φορὰν, καθ' ἣν ἀναφέρεται ὁ Ἀλέξιος, μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1332, τὴν πρώτην φορὰν, καθ' ἣν ἀναφέρεται ὁ Ἀντώνιος Τζαμπλάκων. Τὴν 24 Μαΐου ὁμῶς τοῦ 1328 παρητήθη τοῦ θρόνου ὁ γέρον αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος Β΄, τὸν ὁποῖον κατεπρόδωσεν, ὡς εἶδομεν, ὁ Ἀλέξιος Τζαμπλάκων, καὶ μετὰ δύο ἔτη, τὸ 1330, ἀναγκασθεὶς νὰ ἀποσυρθῆ εἰς μονὴν ἔλαβε τὸ μοναχικὸν ὄνομα Ἀντώνιος. Ὀλίγους δὲ μῆνας πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τῆς μετὰ τῶν Βενετῶν συνθήκης καὶ τῆς μοναδικῆς ἐμφανίσεως τοῦ μεγάλου παπία Ἀντωνίου Τζαμπλάκωνος ἀπέθανε τὴν 13 Φεβρουαρίου 1332 ὁ αὐτοκράτωρ - μοναχὸς Ἀνδρόνικος - Ἀντώνιος. Δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποθέσωμεν ἄρα γε, οὐδενὸς πλέον ἐμποδίζοντος πρὸς τοῦτο, ὅτι ὁ ἄλλοτε εὐεργετηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ διοικητῆς Σερῶν μέγας παπίας Ἀλέξιος Τζαμπλάκων, αἰσθανόμενος τύψεις διὰ τὴν προδοσίαν του, ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου τοῦ εὐεργέτου του τὸν ἐμιμήθη, διὰ νὰ ἐξιλεωθῆ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἐφόρεσεν ἐν τῷ κόσμῳ ἀκόμη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα, μετονομασθεὶς καὶ αὐτὸς εἰς Ἀντώνιον, βοηθοῦντος καὶ τοῦ ἀρχικοῦ γράμματος τοῦ ὀνόματός του; Εἶναι ἀληθές ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν εἰκασίαν, ἀλλὰ ἡ ταῦτισις Ἀλέξιος - Ἀντώνιος αἴρει περισσοτέρας δυσκολίας, παρὰ ἡ ταῦτισις Ἀλέξιος - Ἀρσένιος, ἣ ὁποία, μὴ γνωρίζουσα ποῦ νὰ τοποθετήσῃ τὸν Ἀντώνιον Τζαμπλάκωνα, ἐπιρρίπτει εἰς τὸν Καντακουζηνὸν τὴν εὐθύνην ἀπιθάνων ἀναχρονισμῶν. Ἄλλωστε θὰ ἴδωμεν περαιτέρω ὅτι δὲν εἶναι πιθανὸν ὁ Ἀρσένιος νὰ ἐλέγετο κατὰ κόσμον Ἀλέξιος, ἀφοῦ ἔχει

¹ Καντακ. II, 22. Βόνν. I, 437, 15 κέ.

² St. Bignon, A propos d' un prostagma inédit d' Andronic III Paléologue. BZ 38 (1938), σ. 382 καὶ σ. 386.

ὁμώνυμον υἱὸν Ἀλέξιον. Θεωροῦμεν λοιπὸν λίαν πιθανὸν ὅτι πρὸ τοῦ Νοεμβρίου 1332 ὁ μέγας παπίας Ἀλέξιος Τζαμπλάκων ἐφόρυσεν ἐν τῷ κόσμῳ ἀκόμη τὸ καλογηρικὸν ῥάσον καὶ μετωνόμασεν ἑαυτὸν εἰς Ἀντώνιον.

Ἐὸ μέγας παπίας Ἀντώνιος Τζαμπλάκων δὲν ἐμφανίζεται πλέον μετὰ τὸ 1332. Ὁ Καντακουζηνός, ὁ ὁποῖος παρίστατο τότε ὡς μάρτυς κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης τοῦ 1332, οὐδέποτε ἀνέφερε μέγαν παπίαν Ἀντώνιον Τζαμπλάκωνα, πρᾶγμα περιέργον, προκειμένου περὶ μεγάλου κρατικοῦ ὑπαλλήλου, ὑπογράφοντος συνθήκην τοῦ κράτους. Ὁ Καντακουζηνός γνωρίζει μόνον Ἀλέξιον καὶ Ἀρσένιον Τζαμπλάκωνα. Φαίνεται ὅτι ἀμέσως μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς συνθήκης ὁ Ἀντώνιος Τζαμπλάκων εἰσῆλθεν εἰς μονὴν καὶ ἀπεσύρθη τοῦ δημοσίου βίου. Ἡ ὑπογραφή τῆς συνθήκης ἦτο ἡ τελευταία ὑπηρεσιακὴ προᾶξις τοῦ μεγάλου παπία, ὁ ὁποῖος ἠτοιμάζετο ἤδη νὰ εἰσέλθῃ εἰς μονήν. Ἀμέσως κατόπιν, τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἔτους 1333, ἐμφανίζεται μέγας παπίας Ἀρσένιος πλέον Τζαμπλάκων, τοῦ ὁποῖου, ὡς εἶδομεν, καὶ ὁ πατὴρ ὑπῆρξε μέγας παπίας. Ὁ Ἀλέξιος - Ἀντώνιος λοιπὸν ἦτο λίαν πιθανῶς ὁ πατὴρ τοῦ Ἀρσενίου. Πρὸς τοῦτο συμφωνεῖ, ὡς θὰ ἴδωμεν, τὸ γεγονός, ὅτι ἕγγονος τοῦ Ἀρσενίου ἐκ τοῦ υἱοῦ του Μιχαήλ φέρει τὸ ὄνομα Ἀλέξιος, ὄνομα τοῦ πάππου του.¹

Ἐὰν ἡ ταύτισις αὕτη Ἀλέξιος=Ἀντώνιος εἶναι ὀρθή, τότε κατ' ἀνάγκην ἀπὸ τοῦ 1326 μέχρι τοῦ 1333 πᾶς μέγας παπίας Τζαμπλάκων, ἄνευ μικροῦ ὀνόματος ἀναφερόμενος, εἶναι ὁ Ἀλέξιος. Οὕτω καὶ ὁ διευθύνων τὸ ἀριστερὸν κέρας κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ῥωσοκάστρου τὸ 1331 μέγας παπίας Τζαμπλάκων εἶναι προφανῶς ὁ Ἀλέξιος.² Δὲν συμβαίνει ὁμοίως τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τοὺς μετὰ τὸ 1333 ἄνευ μικροῦ ὀνόματος ἀναφερομένους μεγάλους παπίας Τζαμπλάκωνας, τοὺς ὁποίους θὰ συναντήσωμεν παρακατιόντες.

γ) Ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων.

Πρώτην φορὰν ὑπογράφεται πρᾶγματι μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων εἰς τὸ ἕγγραφο τῆς μονῆς Χελανδαρίου τῆς 24 Δεκεμβρίου 1333, ὅπου οὗτος θέτει τὴν ὑπογραφὴν του ὡς κρατικὸς ὑπάλληλος, ἂν καὶ φέρει τὸ καλογηρικὸν ῥάσον καὶ ἀρέσκεται νὰ αὐτοτιλοφορῆται μοναχός. Δὲν γνωρίζομεν πῶς ἐλέγετο κατὰ κόσμον ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων καὶ ποία ἦτο

¹ Βλ. περαιτέρω ἕγγραφο 4α (ὁ Ἀλέξιος Καβαλλάριος Τζαμπλάκων).

² Καντακ. II, 27. Βόνν. I, 465, 10 κέ.: «...ἤρχε δὲ τοῦ μὲν δεξιοῦ κέρως ὁ πρωτοστράτωρ (ὁ Συναδηνός δηλ.), τοῦ δὲ ἀριστεροῦ Τζαμπλάκων ὁ μέγας παπίας, τὸ μέσον δὲ αὐτὸς ἐπέγειν ὁ βασιλεύς.. (ὁ Ἀνδρόνικος Γ' δηλ.).». Ὁ Ἀλέξιος πρέπει νὰ εἶναι ὁ μέγας παπίας Τζαμπλάκων, ὁ ἐκδώσας ὀρθομοτικὸν γράμμα διὰ τοὺς χωρικοὺς τῆς Ῥεντίνας, ἀναφερόμενον ἀργότερον εἰς ἕγγραφο τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου τοῦ 1334. Act. Esph. VIII, 24 (σ. 23). Πρβ. L e m e r l e, Autour d' un pro-stagma etc., ἐνθ' ἄνωτ. σ. 283, σημ. 5.

ἡ σταδιοδρομία του πρὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1333. Ἡ μόνη γνωστὴ πρᾶξις του πρὸ τῆς χρονολογίας ταύτης εἶναι ἡ κατηγορία του κατὰ τοῦ Συργιάννη, ἡ ὁποία, ὡς εἶδομεν, πρέπει νὰ τοποθετηθῆ μεταξὺ Νοεμβρίου 1332 (τελευταίαν φορὰν, καθ' ἣν ἀναφέρεται ὁ Ἀντώνιος Τζαμπλάκων) καὶ Δεκεμβρίου 1333 (πρώτην φορὰν, καθ' ἣν ἀναφέρεται ὁ Ἀρσένιος) καὶ ὄχι εἰς τὸ ἔτος 1330, ὅπως θέλει ἡ ἐσφαλμένη χρονολογία τοῦ Καντακουζηνοῦ. Ἀκριβέστερον ἢ κατὰ τοῦ Συργιάννη κατηγορία πρέπει νὰ ἔλαβε χώραν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1333 διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους. Μετὰ τὴν κατηγορίαν ἐπὶ συνωμοσίᾳ ὁ Ἀνδρόνικος ὁ Γ', ὁ Καντακουζηνὸς καὶ ὁ Συργιάννης ἐπιστρέφουν ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου πρόκειται νὰ ἀρχίσῃ ἡ δίκη τοῦ Συργιάννη. Ἀναβάλλεται ὁμοῦς αὕτη ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, διότι ἀνηγγέλθη ὅτι ὁ Ὅρχαν πολιορκεῖ τὴν Νικομήδειαν.¹ Τὸ διαρρεῦσαν ὁμοῦς χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς κατηγορίας δὲν δύναται νὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερον τοῦ μηνός. Τόσος χρόνος εἶναι φυσικὸν νὰ ἀπητήθη διὰ τὸ ταξίδιον, τὴν τυχὸν χρονοτριβὴν καὶ ἀναβολὴν. Κατὰ τὸ ἀνώνυμον ὁμοῦς χρονικὸν τοῦ ἔλλην. κώδ. 42ὺ τῆς Μόσχας ὁ Ἀνδρόνικος Γ' ἐπλευσε τότε, ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ τῆς πολιορκίας, μετὰ τοῦ στόλου εἰς Νικομήδειαν, ὅπου συνήψε συνθήκην μετὰ τοῦ Ὅρχαν, πληρώσας 12.000 ὑπέρπυρα διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ ἄλλων ὀχυρῶν πόλεων.² Αὕτη εἶναι ἡ πρώτη συνάντησις μεταξὺ Ἀνδρονίκου Γ' καὶ Ὅρχαν. Ἐπηκολούθησε καὶ δευτέρα μέχρι τῆς ὀριστικῆς καταλήψεως τῆς Νικομηδείας ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1337. Ἡ συνθήκη ὁμοῦς αὕτη πρέπει κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ St. Binon νὰ συνήφθη τὸν Αὐγούστον τοῦ 1333. Ἐπομένως διὰ νὰ ἐξοικονομηθῆ τὸ χρονικὸν διάστημα διὰ τὴν μετάβασιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὴν μικρὰν χρονοτριβὴν ἔκει καὶ τὴν ἀναβολὴν τῆς δίκης μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Ἀνδρονίκου μετὰ τὴν κατ' Αὐγούστον σύναμιν τῆς συνθήκης, πρέπει νὰ ὀπισθοχωρήσωμεν ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου τοῦλάχιστον ἓνα μῆνα. Ὅθεν ἡ κατὰ τοῦ Συργιάννη κατηγορία τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος ἔλαβε χώραν τὸν Ἰούλιον τοῦ ἔτους 1333. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἀνδρονίκου καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ὡς γνωστόν, περὶ τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου ἢ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου λίαν πιθανῶς, ὁ Συργιάννης διέφυγεν εἰς Γαλατᾶν καὶ ἐκεῖθεν διεπεραιώθη εἰς Εὐβοίαν, ὅπου παρέμεινε μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1333.³

¹ St. Binon, A propos d' un prostagma etc., ἐνθ' ἄνωτ. σ. 384 καὶ σημ. 1.

² V. Laurent, La chronique anonyme du cod. Mosquensis gr. 426 et la pénétration turque en Bithynie au debut du XIVe siècle. REB 7 (1949), 211.

³ St. Binon, A propos d' un prostagma etc., ἐνθ' ἄνωτ. σ. 384. Δὲν εἶναι περιεργον διατὶ ὁ St. Binon, ἀσχολούμενος ἰδιαιτέρως μὲ τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ Συργιάννη, ἀλλὰ μὴ ἔχων ὅλα τὰ ἀνωτέρω χρησιμοποιηθέντα στοιχεῖα, δὲν ἐπεχείρησε νὰ καθορίσῃ ἀκριβέστερον τὴν χρονολογίαν τῆς κατηγορίας τοῦ Τζαμ-

Τὸν Ἰούλιον λοιπὸν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦ 1333 ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων εὐρίσκετο εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου ἀπεκάλυψε τὴν συνωμοτικὴν διαγωγὴν τοῦ Συργιάννη. Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην δὲ πάλιν τὴν 24 Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1333 ὑπογράφει ὡς μέγας παπίας Ἀρσένιος μοναχὸς Τζαμπλάκων τὸ ἔγγραφον τῆς μονῆς Χελανδαρίου, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ πρωτοστράτωρ Θεόδωρος Δούκας Παλαιολόγος Συναδηνὸς πωλεῖ εἰς τὸν ἡγούμενον τῆς μονῆς Χελανδαρίου Γερβάσιον μύλωνα καὶ γῆν πενήκοντα μοδίων, κείμενα εἰς τὸ χωρίον Κρημνὰ παρὰ τὴν Ζίγχαν.¹ Ὁ τόπος τῆς μονίμου διαμονῆς λοιπὸν τοῦ μεγάλου παπία Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος φαίνεται ὅτι ἦτο ἡ Θεσσαλονίκη, ὅπου ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων εἶχεν οἰκίαν καὶ κτήματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἀφιερῶσιν ἀργότερον εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου εἰσερχόμενος εἰς αὐτὴν ὡς μοναχός, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Ἀλέξιον - Ἀντώνιον Τζαμπλάκωνα, τὸν ὁποῖον εἶδομεν ἐδρεύοντα εἰς Σέρρας καὶ Χριστούπολιν.

Ἐπὶ ὀκταετίαν κατόπιν, μέχρι τοῦ 1341, δὲν ἀναφέρεται ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων. Τὴν 15 Ἰουνίου 1341 ἀπέθανεν ὁ Ἀνδρόνικος ὁ Γ.² Τότε ὁ διοικητὴς τῆς Θεσσαλονίκης Θεόδωρος Συναδηνός, ἄλλοι ἀξιωματοῦχοι καὶ ὁ μέγας παπίας Τζαμπλάκων, συμφωνήσαντες μεταξὺ των, ἀπέστειλαν εἰς Διδυμότειχον πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον Ἰωάννην Καντακουζηνὸν ὡς πρεσβευτὰς τὸν πιγκέρην Ἰωάννην Ἀγγελον, τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον καὶ τὸν Τζαμπλάκωνα, ἵνα ἀνακοινώσουν εἰς τὸν μέγαν δομέστικον τὴν κοινὴν αὐτῶν ἀπόφασιν. Ἦτο δὲ ἡ κοινὴ αὐτῶν ἀπόφασιν νὰ ἀναγνωρίσουν τὸν Καντακουζηνὸν ὡς συναυτοκράτορα, ἐπίτροπον τοῦ ἀνηλίκου διαδόχου Ἰωάννου τοῦ Ε', καὶ τοῦτο ἐπεχείρησαν νὰ ἐκδηλώσουν ἐπισήμως, ὅταν συνητηθήσαν μετ' αὐτοῦ, καταβάντες τῶν ἵππων καὶ προσκυνήσαντες αὐτόν, ἀποδίδοντες οὕτω τιμὰς, ὀφειλομένας εἰς αὐτοκράτορα, δι' ὅπερ ἐπέπληξεν αὐτοὺς ὁ Καντακουζηνός.³ Ὁ ἄνευ μικροῦ ὀνόματος ἀναφερόμενος μέγας παπίας Τζαμπλάκων οὗτος εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ ἐκ Θεσσαλονίκης Ἀρσένιος Τζαμπλάκων, ἀφοῦ ἄλλος μέγας παπίας δὲν δύναται νὰ ὑπάρχη συγχρόνως.

πλάκωνος κατὰ τοῦ Συργιάννη. Τὸ χρονικὸν τῆς Μόσχας ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Μ. Γοργιανον πολὺ ἀργότερον, ἐν *Vizantijskij Vremennik* II (1949), σ. 281-287.

¹ Τὸ ἔγγραφον ἐγράφη διὰ χειρὸς τοῦ Δημητρίου Διαβασημέρη, οἰκονόμου καὶ ταβουλλαρίου. Ὁ Δημήτριος Διαβασημέρης εἶναι καὶ ἐξ ἄλλων ἐγγράφων γνωστὸς ἀξιωματοῦχος τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης. Οὕτω π.χ. τὴν 9ην Νοεμβρίου ὑπογράφει ἐν Θεσσαλονίκη ἔγγραφον διὰ τὴν μονὴν Χελανδαρίου. *Act. Chil.* 84, 114.

² G. Ostrogorsky, *Geschichte des Byzantinischen Staates*. München 1952, 405.

³ Καντακ. III, 11. Βόνν. II, 77, 15 κέ.: «...Τζαμπλάκων τε ὁ μέγας παπίας καὶ ὅσοι τῶν ἐν τέλει ἦσαν πόλεων ἐπιτροπεύοντες...».

Τὸ ἐπόμενονον ἔτος, 1342, ὁ Καντακουζηνὸς χρησιμοποιεῖ τοὺς αὐτοὺς πρέσβεις εἰς ἀποστολὴν πρὸς τὸν κράλην τῆς Σερβίας Στέφανον Δουσάν, ἵνα λάβῃ ἐπιβεβαίωσιν τῶν μετ' αὐτοῦ συνθηκῶν, καὶ εἶναι οἱ πρέσβεις αὐτοὶ πάλιν ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος καὶ ὁ Τζαμπλάκων, ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην ὁ Καντακουζηνὸς ἀναφέρει τὸ μικρὸν ὄνομα Ἀρσένιος καὶ παραλείπει τὸν τίτλον μέγας παπίας. Τότε συνέβη τὸ γνωστὸν ἐπεισόδιον τοῦ Τζιμπάνου, ὅπως διηγεῖται τοῦτο ὁ Καντακουζηνός. Οἱ πρέσβεις κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐκ τῆς ἀλῆς τοῦ Δουσάν, ταξειδεύοντες ἔφιπποι, ἐστάθμευσαν πρὸς ἀνάπausιν εἰς τὸ χωρίον τοῦ Δαβὶδ πλησίον τοῦ φρουρίου Προσάκου καὶ ἐφιλοξενήθησαν ὑπὸ τινος Σέρβου νομάδος ποιμένος ὀνόματι Τζιμπάνου. Οὗτος γνωρίζων τὰ γεγονότα τοῦ Γυναικοκράστρου, ὅπου ὁ Καντακουζηνὸς εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ ὑπὸ τοῦ πλείστου ἐκ τῶν ὀπαδῶν του, ἐνῶ ὁ Ἀπόκαυκος καὶ οἱ Ζηλωταὶ ἦσαν πανίσχυροι ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης, διέκρινε μὲ τὴν βαρβαρικήν του πονηρίαν ὅτι εἶχεν εἰς χεῖράς του τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὠφελῆθῃ διττῶς. Κατέστησε τοὺς πρέσβεις αἰχμαλώτους, δεσμεύσας αὐτοὺς ἴσως κατὰ τὸν ὕπνον τῆ βοήθειά ἀνθρώπων του, καὶ κατόπιν ἠυτομόλησεν εἰς Θεσσαλονίκην πρὸς τὸν Ἀπόκαυκον μετὰ τῆς οἰκογενείας του καὶ τῶν ποιμνίων του, κατακρατήσας τοὺς ἵππους καὶ ὄλην τὴν πολυτελεῖ ἀποσκευὴν τῶν βασιλικῶν πρέσβεων. Ὁ Ἀπόκαυκος ἐδώρησεν εἰς τὸν βάρβαρον ὄλην τὴν ἀκίνητον περιουσίαν τοῦ Τζαμπλάκωνος ἐν Θεσσαλονίκῃ, οἰκίας δηλαδὴ καὶ κτήματα. Ἐκ τῶν αἰχμαλώτων τὸν μὲν πρωτοσεβαστὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον ἔρριψεν εἰς τὴν φυλακὴν, τὸν δὲ Τζαμπλάκωνα παρέδωκεν εἰς τὰ πληρώματα τῶν πλοίων του πρὸς διαπόμπευσιν.¹ Διὰ τὴν ἔξαιρετικὴν αὐτὴ μεταχείρισιν; Πρόκειται περὶ συγγενοῦς τοῦ Καντακουζηνοῦ. Ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων εἶναι συμπέθερος τοῦ Καντακουζηνοῦ.² Κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ Καντακουζηνοῦ ἡ διαπόμπευσις ἐγένετο κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ἀνεβίβασαν τὸν Τζαμπλάκωνα, ἐνδεδυμένον, ὅπως ἐσυνήθιζε, τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα, εἰς πολεμικὸν πλοῖον, ἠγκυροβολημένον παρὰ τὴν προκουμαίαν. Κατόπιν, θεωμένου ἐκ τῆς παραλίας ὄλου τοῦ λαοῦ τῆς Θεσσαλονίκης, ἔθεσαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του γελοῖον τουρκικὸν σκουφον καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ κρατῆ εἰς χεῖρας δύο ἀνημμένας λαμπάδας. Τὰ πληρώματα παρερχόμενα ἐλάκτιζον αὐτὸν ἐκ τῶν ὀπισθεν καὶ προσεκύνουν αὐτὸν κατόπιν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ὡς πατριάρχην τοῦ Καντακουζηνοῦ ὑπὸ τοὺς καγχασμοὺς πάντων. Ἐν τέλει, τερματισθείσης τῆς «ἐρεσχελείας», ἔρριψαν καὶ αὐτὸν εἰς τὸ δεσμοκτήριον.³ Ἡ σκηνὴ τῆς διαπομ-

¹ Καντακ. III, 42. Βόνν. II, 256, 4 κέ.

² Χρυσόβουλλον Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ περὶ τῆς μονῆς Ψυχοσωστρίας. Byzant. Neugr.-Jahrbücher 13 (1937), στ. 45: «...παρὰ τοῦ περιποθήτου συμπεθέρου τῆς βασιλείας μου κυροῦ Ἀρσενίου τοῦ Τζαμπλάκωνος (τοῦ ἔτους 1349)...».

³ Καντακ. III, 42. Βόνν. II, 256, 24 κέ.

πεύσεως ἐνθυμίζει ἀρχαιότατα πρότυπα.¹

Τὴν 3 Φεβρουαρίου 1347 εἰσῆλθεν ὁ Καντακουζηνὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν 13 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστέφη ἐπισήμως αὐτοκράτωρ.² Μέχρι τοῦ χρόνου τούτου τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ προστάτου αὐτοῦ ὁ Ἄρσένιος Τζαμπλάκων παρέμεινε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὴν φυλακὴν, ἥτοι ἐπὶ πέντε περίπου ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1342 μέχρι τοῦ 1347.³ Συναντῶμεν αὐτὸν πάλιν τὸ 1349 ὡς ἀπογραφέα τοῦ Καντακουζηνοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Συνέταξε τότε ἀπογραφικὸν σιγιλλιῶδες γράμμα διὰ τὴν μονὴν Ψυχωσωστρίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.⁴ Ὁ Καντακουζηνὸς μετὰ τὴν ἐπικρατήσιν του ἀπλευθέρωσε προφανῶς τὸν Τζαμπλάκωνα καὶ καλέσας αὐτὸν πλησίον του ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν κρατικὴν ὑπηρεσίαν. Μετὰ τὴν διαπόμπευσιν, φυλάκισιν καὶ ἀπώλειαν τῆς ἀκινήτου αὐτοῦ περιουσίας ὁ Ἄρσένιος Τζαμπλάκων δὲν ἐλέστρεψε ποτὲ πλέον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

Τὸ 1352 συναντῶμεν διὰ τελευταίαν φορὰν τὸν μέγαν παπῖαν Ἄρσένιον Τζαμπλάκωνα ἐν δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ. Ὡς ἄρχων Διδυμοτείχου ἐρωτᾷ μετὰ τοῦ πρωτοστράτορος Ταρχανειώτου τὸν Καντακουζηνὸν ἐὰν δύναται νὰ δεχθῆ εἰς τὸ Διδυμότειχον τὸν ξῆ Αἴνου ἐπιστρέφοντα αὐτοκράτορα Ἰωάννην τὸν Ε΄.⁵

¹ Πρόκειται περὶ τοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ τυπικοῦ σχήματος τῆς γελοιοποιήσεως ψευδοβασιλείως, τὸ ὁποῖον ἐφήρμοσαν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι στρατιῶται εἰς τὸν Χριστόν. Βλ. H. Reich, Der König mit der Dornenkron. Neue Jahrbücher für das klassische Altertum 7 (1904), Abt. I, 705-733. Πρβ. BZ 14 (1905), 661-663. Βλ. ἐπιβίωσιν τοῦ σχήματος εἰς τὸ λαϊκὸν θέατρον τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων εἰς G. J. Theoharides, Beiträge zur Geschichte des byzantinischen Prophantheaters im IV. und V. Jahrh. (Diss. München). Thessaloniki 1940, 91/2.

² G. Ostrogorsky, Geschichte, 414.

³ Πρὸς τοῦτο δὲν ἀντιτίθεται τὸ γεγονός, ὅτι εἰς χρυσόβουλλον τοῦ Στεφάνου Δουσάν διὰ τὴν μονὴν Βατοπεδίου τοῦ Ἀπριλίου 1348 ἀναφέρεται τόπος ἐν Χρυσουπόλει, «ὃν ἐκράτησεν ὡς οἰκίον ὁ μέγας παπῖας Τζαμπλάκων». Βλ. Μ. Λάσκαριν εἰς Byzantinoslavica 6 (1935), ἀριθ. 2, στ. 60 κέ. Πρβ. P. Lemerle, Autour d'un prostagma etc., ἐνθ' ἄνωτ. σ. 284, σημ. 3. Τὸ χρυσόβουλλον ἀναφέρει βεβαίως γεγονός, συμβάν παλαιότερον τοῦ 1348 καὶ ἀφορῶν λίαν πιθανῶς εἰς τὸν μέγαν παπῖαν Ἄρσένιον Τζαμπλάκωνα, ὅστις φαίνεται ὅτι ἐκράτησε τὸ κτήμα κληρονομικῶ δικαίωματι, ἀπορροέοντι ἐκ τοῦ ἔχοντος κτήματα εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην πατρὸς του Ἀλεξίου, ὡς δεικνύει ἡ φράσις «ὡς οἰκίον». Τὸ γεγονός ὅμως τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἔλαβε χώραν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς φυλακίσεως τοῦ Ἄρσενίου. Τοῦναντίον, εἰς τοῦτο διαφαίνεται ἡ προσπάθεια τοῦ ἀποκατασταθέντος μετὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1347 μεγάλου παπῖα, νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἐκ τῶν γεγονότων ἀπολεσθεῖσαν περιουσίαν του.

⁴ Byzant. Neugr. - Jahrbücher 13 (1937), στ. 44: «...παρὰ τοῦ περιποθήτου συμπεθέρου τῆς βασιλείας μου κυροῦ Ἄρσενίου τοῦ Τζαμπλάκωνος...». Χρυσόβουλλον Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ διὰ τὴν μονὴν Ψυχωσωστρίας (1349).

⁵ Καντακ. IV, 32. Βόνν. III, 237, 10: «...οἱ δὲ ἐν Διδυμοτείχῳ ἄρχοντες, Ἄρσενίος τε ὁ μέγας παπῖας καὶ πρωτοστράτωρ ὁ Ταρχανειώτης...».

Τὴν 22 Νοεμβρίου 1354 ὁ Καντακουζηνὸς παρητήθη τοῦ θρόνου καὶ ἀπεσύρθη εἰς μονὴν ὡς μοναχὸς Ἰωάσαφ. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἐπομένου ἔτους, 1355, εἰσέρχεται, ὡς δεικνύει τὸ πρῶτον ἔγγραφον ἡμῶν, καὶ ὁ φίλος καὶ συμπέθερος τοῦ Καντακουζηνοῦ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου καὶ ὑποστὰς νῦν τὸ πρῶτον τὴν μοναχικὴν κουρὰν καθίσταται κανονικὸς πλέον μοναχός, ἀποβαλὼν τοὺς κοσμικοὺς τίτλους καὶ ὑπογράφων ἄνευ αὐτῶν.

Κατὰ τὸ Βατοπεδινὸν ἔγγραφον τοῦ Ἰανουαρίου 1373, τὸ ἀναφερθὲν ἄνωτέρω, ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων ἀπέθανεν ὡς μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Βατοπεδίου (*ἐν αὐτῇ κατέλυσε τὸν βίον*). Προαισθανόμενος δὲ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του προσέβη εἰς τὴν σύνταξιν τῆς διαθήκης του (*ὅτε δὲ ἤμελλε τελευτᾶν, διαθήκην διαθέμενος*).¹ Ἡ διαθήκη ὅμως αὕτη εἶναι τὸ δευτερον ἔγγραφον ἡμῶν τοῦ Μαΐου τοῦ 1356. Λὲν φαίνεται ἐν τούτοις πιθανὸν ὅτι ὁ γράφων τὸ 1372 τὸ Βατοπεδινὸν ἔγγραφον, μετὰ δέκα ἕξ δηλονότι ἔτη ἀπὸ τῆς συντάξεως τῆς διαθήκης τοῦ Ἀρσενίου τὸ 1356, ἀκριβολογεῖ λέγων ὅτι ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ἔγραψε τὴν διαθήκην του. Δυνατὸν νὰ ἐπέζησε ταύτης μερικὰ ἔτη. Ἐξ ἄλλου ὅμως τὸ ἔγγραφον τοῦτο τοῦ 1373 δὲν ἔχει ὑπ' ὄψει του πρόσφατον, ἀλλὰ «*πρὸ πολλῶν ἐτῶν*» ἐπισυμβάντα θάνατον τοῦ Τζαμπλάκωνος. Ὁ Ἀρσένιος λοιπὸν Τζαμπλάκων ἀπέθανεν ὡς μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ Βατοπεδίου ὅχι ἀκριβῶς τὸ 1356, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1356 καὶ 1360 περίπου. Πάντως πρὸ τοῦ 1362, ὁπότε, ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, μόνος ἐπιζῶν ἐκ τεσσάρων ἀδελφῶν Τζαμπλακῶνων εἶναι ὁ ἀδελφός του Δημήτριος.²

δ) Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος.

1. Ὁ μέγας δούξ Τζαμπλάκων. Ἐκ τοῦ δευτέρου ἔγγραφου ἡμῶν (2, στ. 19 - 20, τοῦ 1356) πληροφοροῦμεθα τώρα μετὰ βεβαιότητος δύο νέα πράγματα. Πρῶτον, ὅτι ὁ μέγας δούξ Τζαμπλάκων καὶ ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος Τζαμπλάκων εἶναι δύο διάφορα πρόσωπα καὶ ἀμφοτέροι εἶναι ἀδελφοὶ τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος. Μέχρι τοῦδε ὑπῆρχον ἀμφιβολίαι περὶ τούτου.³ Δεύτερον, ὅτι τὸ ἄγνωστον μέχρι τοῦδε μικρὸν ὄνομα τοῦ μεγάλου δουκὸς Τζαμπλάκωνος ἦτο Ἀσωματιανός. Ὑπεστηρίξιμεν ἄνωτέρω ὅτι εἰς τὸ κείμενον τοῦ ἔγγραφου (2, στ. 19) ἡ

¹ Γρηγόριος Παλαμᾶς 4 (1920), σ. 631.

² Βλ. ἔγγραφον ἡμῶν 3, 12/13: «...παρὰ τῶν μακαριτῶν καὶ φιλιτῶν μου ἀδελφῶν ἐκείνων τῶν Τζαμπλακῶνων...». Ὁμιλεῖ ὁ Δημήτριος Τζαμπλάκων τὸν Αὐγουστον τοῦ 1362.

³ P. Lemerle, *Autour d' un prostagma etc.*, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 284, σημ. 3: «Qui est ce mégaduc frère d' Arsenios?, Serait-ce Dèmètrios, grand stratopédarque en 1362...».

φράσεις «τοῦ μεγάλου δουκὸς τοῦ Τζαμπλάκωνος» εἶναι παράθεσις εἰς τὸ Ἄσωματιανὸς καὶ πρέπει νὰ τεθῆ ἔντος κομμάτων.¹ Ὑπάρχει δὲ ἰσχυρὸν, νομίζομεν, ἐπιχείρημα, ὅτι τὸ Ἄσωματιανὸς εἶναι μικρὸν ὄνομα τοῦ μεγάλου δουκὸς Τζαμπλάκωνος καὶ ὅτι πρόκειται περὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου. Ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, εἰς τὸ ἔγγραφο ἡμῶν τοῦ Αὐγούστου 1362 (3, στ. 6), ὁ μόνος πλέον ἐπιζῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἔκ τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος Τζαμπλάκων, ἀφιερώνει εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου τὸ εἰς αὐτὸν ἀνήκον «τέταρτον μεριδικόν» ἔκ τοῦ πατρικοῦ κτήματός των τοῦ Γαλικοῦ παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην. Τέσσαρα λοιπὸν ἦσαν τὰ μερίδια τοῦ κτήματος καὶ τέσσαρες οἱ κληρονόμοι ἀδελφοί, ἦτοι α) ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων, β) ὁ Ἄσωματιανὸς μέγας δούξ Τζαμπλάκων, γ) ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος Τζαμπλάκων καὶ δ) ἡ Τορνικίνα, ἡ ἀδελφὴ αὐτῶν. Ἐὰν τὸ Ἄσωματιανὸς καὶ τὸ μέγα δούξ Τζαμπλάκων ἀντεπροσώπευον δύο πρόσωπα, τότε οἱ ἀδελφοὶ θὰ ἦσαν πέντε καὶ τὰ μερίδια πέντε καὶ ὁ Δημήτριος δὲν θὰ ἔλεγε τὸ «τέταρτον μεριδικόν», ἀλλὰ τὸ «πέμπτον μεριδικόν».

Ὁ μέγας δούξ Τζαμπλάκων δὲν ζῆ πλέον τὸ 1356, ὅτε ὀμιλεῖ περὶ αὐτοῦ ὡς μακαρίτου ὁ ἀδελφὸς του Ἀρσένιος Τζαμπλάκων εἰς τὸ ἀνωτέρω ἀναφερθὲν ἔγγραφο αὐτοῦ. Ἄλλως ἀναφέρεται οὗτος δις ὑπὸ τοῦ Καντακουζηνοῦ ἄνευ μικροῦ ὀνόματος τὸ 1348. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο φέρεται οὗτος ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ εἰς τὸ Κοντοσκάλιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατασκευασθέντος στόλου, τοῦ προοριζομένου νὰ προσβάλλῃ τοὺς Γενουάτας τοῦ Γαλατᾶ.² Μετὰ τὴν ναυμαχίαν ὁ μέγας δούξ Τζαμπλάκων ἐπέζησε τοῦ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καταστραφέντος αυτοκρατορικοῦ στόλου.³ Τὸ 1356 φέρεται, ὡς εἶδομεν, μεταξὺ τῶν τεθνεώτων. Δὲν γνωρίζομεν ὅμως πότε οὗτος μεταξὺ τοῦ 1348 καὶ τοῦ 1356 ἀπέθανεν.

2. Ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος Τζαμπλάκων. Οὗτος εἶναι ὁ δεύτερος ἀδελφὸς τοῦ Ἀρσενίου. Περὶ τούτου κατόπιν τῶν ἀνωτέρω δὲν δύναται πλέον, νομίζομεν, νὰ ὑπάρξῃ σοβαρὰ ἀμφιβολία. Κατὰ τὰ φαινόμενα θὰ ἔπρεπε νὰ ἦτο ὁ μικρότερος ἔκ τῶν τριῶν ἀρρένων ἀδελφῶν Τζαμπλακῶνων, ἀφοῦ, ὅπως θὰ ἴδωμεν ἀμέσως κατωτέρω, ζῆ ἀκόμη τὸ 1362 καὶ ὀμιλεῖ περὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν αὐτοῦ ὡς μακαριτῶν. Δὲν ζῆ λοιπὸν πλέον τὸ 1362 οὔτε ὁ Ἄσωματιανὸς οὔτε ὁ Ἀρσένιος.

¹ Βλ. ἀνωτέρω σ. 157, σημ. 1.

² Καντακ. IV, 11. Βόνν. III, 74, 5 (1348): «...στρατηγὸς τε ἐφίστη, ταῖς μὲν πρὸς τῇ Πίση τρισὶ τριήρεσι Φακεωλάτον τὸν πρωτοστράτορα, ταῖς δὲ ἐν τῷ Κοντοσκάλῳ ναυπηγηθείσαις Τζαμπλάκωνα τὸν μέγα δούκα...».

³ Καντακ. IV, 11. Βόνν. III, 77, 9 κ.έ. (1348): «...ἀπέθανον δὲ ἐν τοῖς ὕδασι ὀλίγη ἐλάσσους διακοσίων καὶ ἔκ τῶν μετὰ τοῦ Τζαμπλάκωνος τεταγμένων τοῦ μεγάλου δουκὸς ὁ Φιλανθρωπηγὸς Μανουήλ, τῆς ναυαρχίδος ἄρχων...».

νιος οὔτε κἄν ἡ ἀδελφή των Τορνικίνα καὶ ὁ Δημήτριος φαίνεται ὡς ὁ ἐπιζῶν μικρότερος ἀδελφὸς ὄλων τῶν ἄλλων. Δευτέρα ὁμως σκέψις ἐμφανίζει ἄλλῶς τὰ πράγματα.

Ὁ Δημήτριος Τζαμπλάκων ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Καντακουζηνοῦ τὸ 1345 τὸ πρῶτον μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου (9ος βαθμὸς) ὑπερασπίζων τὰς Φεράς. Ἴδου τὸ χωρίον τοῦ Καντακουζηνοῦ: «..*Παλαιολόγος δὲ Κωνσταντῖνος, ὁ τοῦ βασιλέως Ἀνδρονίκου θεῖος, καὶ Τζαμπλάκων Δημήτριος μέγας στρατοπεδάρχης, ὁ τούτου γαμβρός, τὰ Ῥωμαίων φρονούντες ἀντέπραττόν τε τοῖς πράττουσι τὰ Τριβαλλῶν*..».¹ Περὶ τὸ 1350 λοιπὸν ἐκ τῶν τριῶν ἀδελφῶν Τζαμπλακῶνων ὁ μὲν Ἀσωματιανὸς εἶναι, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, τὸ 1348 μέγας δοῦξ (2ος βαθμὸς), ὁ δὲ Δημήτριος τὸ 1345 μέγας στρατοπεδάρχης (9ος βαθμὸς), μόνον δὲ ὁ Ἀρσένιος ἔχει τὸν πολὺ κατώτερον βαθμὸν τοῦ μεγάλου παπία (22ος βαθμὸς). Τὸ ὅτι ὁμως τὸ 1362 ἐπιζῆ ἔξ αὐτῶν μόνον ὁ Δημήτριος δὲν σημαίνει κατ' ἀνάγκην ὅτι οὗτος εἶναι καὶ ὁ νεώτερος. Ἀσφαλέστερον νομίζομεν εἶναι νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν βαθμὸν ἐκάστου, ἢ κατάκτησις τοῦ ὁποίου φυσικῶς ἀπαιτεῖ μακρὰν σταδιοδρομίαν καὶ χρόνον πολύν, καὶ νὰ θεωρήσωμεν τὸν μέγα δοῦκα Ἀσωματιανὸν ὡς τὸν μεγαλύτερον ἀδελφόν, τὸν μέγαν στρατοπεδάρχην Δημήτριον ὡς τὸν δεύτερον κατὰ ἡλικίαν καὶ τὸν μέγαν παπίαν Ἀρσένιον ὡς τὸν νεώτερον ἐκ τῶν τριῶν, ἃν καὶ ὁ θάνατος δὲν ἐτήρησε τὴν σειρὰν ἡλικίας τῶν ἀδελφῶν καὶ ὁ μεσαῖος Δημήτριος ἐπέζησε τοῦ νεωτέρου Ἀρσενίου, τοῦ μεγαλυτέρου Ἀσωματιανοῦ ἀποθανόντος κανονικῶς πρώτου, ἀφοῦ ὁ Ἀρσένιος ἤδη ὠμίλησεν, ὡς εἶδομεν, περὶ αὐτοῦ ὡς μακαρίτου τὸ 1356 ἀκόμη.

Εἰς τὸ ἔγγραφο λοιπὸν ἡμῶν ὑπ' ἀρ. 3 τοῦ Αὐγούστου 1362 ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος Τζαμπλάκων μετὰ τῆς συζύγου του μεγάλης στρατοπεδαρχίσσης Εὐδοκίας Παλαιολογίνας Τζαμπλακωνίσσης ἀφιερώνει εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου τὸ μεριδίον του, ἔν τέταρτον τοῦ ὄλου, ἐκ τοῦ παρὰ τὸν Γαλικὸν ἔξωθι τῆς Θεσσαλονίκης κληρονομικοῦ πατρικοῦ κτήματός του, ἀφοῦ οἱ ἀποθανόντες πλεόν ἀδελφοί του Τζαμπλάκωνες εἶχον ἀφιερῶσει τὰ ἰδικά των μερίδια πρὸ δλίγων ἐτῶν εἰς τὴν αὐτὴν μονήν. Οὕτω λέγεται εἰς τὸ ἔγγραφο: 3,6 κέ.: «..τὸ ἀπὸ τῶν ἀγίων μου αὐθεντῶν καὶ γονέων ἐκείνων δοθέν μοι τέταρτον μεριδικὸν ἀπὸ τοῦ καθόλου κτήματος, τοῦ καλουμένου Γαλικοῦ, τοῦ πλησίον τῆς μεγαλοπόλεως καὶ περιβοήτου Θεσσαλονίκης διακειμένου..». Καὶ 3,11 κέ.: «..καθὼς καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων τριῶν μεριδικῶν τοῦ αὐτοῦ κτήματος ἀποκερδαίνουσι, ὅσον ἀπὸ τῆς πρὸ μετροῦ καιροῦ ἐπιγενομένης προσενέξεως παρὰ τῶν μακαρίτων καὶ φιλάτων μου αὐταδέλφων ἐκείνων τῶν Τζαμπλακῶνων πρὸς τὴν

¹ Καντακ., III, 87. Βόνν. II, 535, 9/10.

αὐτὴν.. μονήν...». Μεταξὺ τῶν μακαριτῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ὁ Δημήτριος συγκαταλέγει καὶ τὴν ἀδελφήν του Τορνικίαν, ἡ ὁποία εἶχε, ὡς εἶδομεν, λάβει δι' ἐγγράφου συμφωνίας ὡς προῖκα ἐν τέταρτον τοῦ κτήματος εἰς τὸ μεριδίον της, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἀδελφός της Ἀρσένιος τὸ 1356 εἰς τὸ δευτέρου ἐγγράφου αὐτοῦ: 2,20/1: «...ἀνευ τῆς δι' ἐγγράφου συμφώνου προεκπροικισθείσης μερίδος πρὸς τὴν ἀδελφήν μου ἐκείνην παρακοιμωμένην, τὴν Τορνικίαν...».

Τὸ ὑπ' ἀρ. 3 ἐγγράφον ἡμῶν ὑπογράφει καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Δημητρίου, ἡ μεγάλη στρατοπεδάρχισσα Εὐδοκία Παλαιολογίνα Τζαμπλακωνισσα. Πόθεν ἡ Εὐδοκία εἶναι Παλαιολογίνα; Εἰς τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν χωρίον τοῦ Καντακουζηνοῦ ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος Τζαμπλάκων ὀνομάζεται γαμβρὸς τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ὀνομάζεται θεῖος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Γ'. Πρόκειται περὶ τοῦ μεγάλου παπία τὸ 1321 καὶ πρωτοσεβαστοῦ τὸ 1342 Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ὅστις ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Ἀνδρονίκου Β' καὶ θεῖος τοῦ Ἀνδρονίκου Γ'.¹ Τοῦτου τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου γαμβρὸς φέρεται εἰς τὸ ἀναφερθὲν χωρίον τοῦ Καντακουζηνοῦ ὁ Δημήτριος Τζαμπλάκων, σύζυγος λοιπὸν θυγατρὸς αὐτοῦ.² Ἡ Εὐδοκία Τζαμπλακωνισσα συνε-

¹ Βλ. A. P a r a d o p o u l o s, Archim., Versuch einer Genealogie der Palaiologen (1259 - 1453). Diss. München 1938, Nr. 48 (S. 30). Ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος φέρεται αὐτόθι ὡς γενόμενος τὸ 1342 διοικητὴς τῆς Θεσσαλίας. Τοῦτο φαίνεται λανθασμένον. Ἡ πληροφορία προέρχεται ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Καντακουζηνοῦ, III, 87. Βόνν. II, 535, 9 κέ., ὅπου ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος δρᾷ ἐκ Φερῶν (P a r a d o p o u l o s, αὐτόθι, σ. 30 σημ. 242). Πρόκειται ὁμοίως περὶ τῶν Φερῶν τῆς Μακεδονίας καὶ ὄχι τῆς Θεσσαλίας, διὰ τὰς σημερινὰς δηλαδὴ Σέρρας. Βλ. ὀλίγον περαιτέρω Καντακ. III, 87. Βόνν. II, 536, 10 κέ.: «...πρὸς Χριστοῦπολιν ἐχώρει καὶ ἐστρατοπεδεύετο ἐν κόμῃ τοῦ Γαβριὴλ προσαγορευομένη ὡς ἀφιξόμενος εἰς Φεράς...». Αἱ Φεραὶ εἶναι λοιπὸν πλησίον τῆς Χριστουπόλεως (Καβάλας), ὁ δὲ Καντακουζηνός, ὡς γνωστόν, ὀνομάζει πάντοτε τὰς Σέρρας Φεράς. Βλ. Καντακ. ἔκδ. Βόνν. III, εὐρετήριον (σ. 604) λ. Φεραί. Ἴδία Καντακ. III, 89. Βόνν. II, 548, 15 κέ.

² Εἶναι περιεργὸν ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος φέρεται ἐν P a r a d o p o u l o s, Genealogie Nr. 48 (S. 30) ὡς πατὴρ μόνον ἐνὸς υἱοῦ, τοῦ Ἀνδρονίκου, γενομένου μεγάλου στρατοπεδάρχου, ἐνῶ εἶναι γνωστόν εἰς αὐτὸν τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Καντακουζηνοῦ, III, 87. Βόνν. II, 535, 9 κέ., ὅπου ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος ἔχει γαμβρὸν ἐν τῇ κυριολεξίᾳ τοῦ ὄρου, ἐπομένως εἶχε καὶ θυγατέρα. Σύζυγος ἀδελφῆς αὐτοῦ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἦτο ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Δημήτριος Τζαμπλάκων, διότι ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος δὲν εἶχε ἀδελφήν. Βλ. P a r a d o p o u l o s, Genealogie, Nr. 47 (S. 29), ὅπου οἱ γονεῖς αὐτοῦ, Ἄννα Παλαιολογίνα καὶ Μιχαὴλ Κουτρούλης, ἔχουν μόνον δύο υἱοὺς καὶ καμμίαν θυγατέρα. Ἀντιστοίχως πάλιν ἡ Εὐδοκία Τζαμπλακωνισσα, P a r a d o p o u l o s, Genealogie Nr. 124 (S. 77), φέρεται ὡς ἀγνώστου γονέων, ἐνῶ ἐκ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου τοῦ Καντακουζηνοῦ ἐξάγεται ὅτι αὕτη ἦτο θυγάτηρ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ἀφοῦ ὁ σύζυγος αὐτῆς Δημήτριος Τζαμπλάκων εἶναι γαμβρὸς ἐκείνου.

πῶς εἶναι καὶ Παλαιολογίνα ἐκ τοῦ πατρὸς αὐτῆς Κωνσταντίνου Παλαιολόγου.

Μετὰ τὸ 1362 δὲν ἀναφέρονται πλέον ὁ Δημήτριος Τζαμπλάκων καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Εὐδοκία καὶ δὲν γνωρίζομεν τί ἀπέγινον.

3. Ἡ ἀδελφὴ τῶν Τζαμπλάκωνων Τορνικίνα. Οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ Τζαμπλάκωνες, ὁ Ἀσωματιανός, ὁ Δημήτριος καὶ ὁ Ἀρσένιος, εἶχον καὶ μίαν ἀδελφὴν, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει, ὡς εἶδομεν, ὁ Ἀρσένιος εἰς τὸ δευτέρον ἐκ τῶν δύο ἐγγράφων αὐτοῦ (τοῦ ἔτους 1356) : 2,20/1: «.. ἀνευ τῆς δι' ἐγγράφου συμφώνου προεκπροικισθείσης μερίδος πρὸς τὴν αὐταδέλφην μου ἐκείνην παρακοιμωμένην, τὴν Τορνικίναν...». Περὶ αὐτῆς μανθάνομεν λοιπὸν μόνον ὅτι ἦτο σύζυγος ἑνὸς Τορνίκη, ἔχοντος τὸ ἀξίωμα τοῦ παρακοιμωμένου, καὶ ὅτι τὸ 1356 ἦτο ἤδη ἀποθαμμένη (πβλ. ἐκείνην). Ζῶσα ἀκόμη εἶχεν ἀφιερῶσει καὶ αὐτὴ τὸ μερίδιόν της ἐκ τοῦ κληρονομικοῦ οἰκογενειακοῦ κτήματος εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου, ὡς τοῦτο φαίνεται ἐκ τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον ὀμιλεῖ τὸ 1362 ὁ τελευταῖος ἐπιζῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν, ὁ Δημήτριος. (Πβλ. ἀνωτέρω: ἀπὸ τῆς... προσενέξεως παρὰ τῶν μακαριτῶν καὶ φιλιτάτων μου αὐταδέλφων ἐκείνων τῶν Τζαμπλακῶνων, πρὸς τὴν αὐτὴν... μονήν).

Τίνας σύζυγος ἦτο ὁμως ἡ Τορνικίνα καὶ ποῖος ὁ παρακοιμώμενος Τορνίκης; Ἀφοῦ τὸ 1356, ὅταν ὀμιλεῖ ὁ Ἀρσένιος περὶ αὐτῆς, ἡ Τορνικίνα, ὅπως εἶδομεν ἀνωτέρω, εἶναι ἀποθαμμένη μὲ τὸν τίτλον τῆς παρακοιμωμένης, πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν ἕνα παρακοιμώμενον Τορνίκην πρὸ τοῦ 1356. Ὁ μόνος γνωστός παρακοιμώμενος Τορνίκης ἐντὸς τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος εἶναι ὁ Ἀνδρονίκος Κομνηνὸς Δούκας Παλαιολόγος Τορνίκης. Τούτου γνωρίζομεν τοὺς γονεῖς, ἀλλὰ πολὺ ὀλίγα εἶναι γνωστὰ περὶ τοῦ ἰδίου. Δὲν εἶναι γνωστὸν οὐδὲ κἄν ἐὰν ἐνυμφεύθη ποτέ, πρὶν γίνῃ μοναχὸς Ἀντώνιος.¹ Ἡ Θεοδώρα, ἡ κτητόρισσα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τῆς Βεβαίας Ἑλπίδος, ἀναφέρει αὐτὸν εἰς τὰ μνημόσυνα τῶν συγγενῶν αὐτῆς ὡς ἀνεψιὸν της, ἀποθανόντα μίαν 3ην Ἰουλίου.² Δὲν δυνάμεθα ὁμως νὰ βεβαιώσωμεν ἀπολύτως ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ σύζυγος τῆς παρακοιμωμένης Τορνικίνας, τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀρσενίου Τζαμ-

¹ Βλ. Παπαδόπουλος, Genealogie Nr. 9 (S. 8). Οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶναι ἡ Μαρία Κομνηνὴ Βράναινα Λασκαρίνα Δούκαινα Παλαιολογίνα, ἀνεψιὰ ἐκ τοῦ ἀδελφοῦ Κωνσταντίνου τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγου, καὶ ὁ Ἰσαάκιος Κομνηνὸς Δούκας Τορνίκης. Βλ. Παπαδόπουλος, Genealogie Nr. 8 (S. 8).

² Τυπικὸν τῆς μονῆς τῆς Βεβαίας Ἑλπίδος. Ἐκδ. Η. Delahaye, Deux Typica byzantines de l' époque des Paléologues. Bruxelles 1921, σ. 92, 20 καὶ 93 κέ. Αὐτόθι, Commentar A., σ. 148 καὶ 149. (Εἰς ἡμᾶς ἀπόσιτον. Παλαιότερα δημοσίευσις περὶ τοῦ Τυπικοῦ ὑπὸ Η. Omond, Portraits de différents membres de la famille des Comnènes, peints dans le Typicon du monastère de Notre—Dame—de Bonne—Espérance à Constantinople. Revue des Études Greques 17 [1904], σ. 371).

πλάκωνος. Ὁ Καντακουζηνός, ὁ ὁποῖος τὸν ἀναφέρει ὡς ἐντεταλμένον ὑπὸ τοῦ Ἀνδρονίκου Β' νὰ διαπραγματευθῆ τὰ τοῦ γάμου τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Γ' τὸ 1324 μετὰ τῆς Ἀννης τῆς Σαβοΐας, οὐδὲν περισσότερον λέγει περὶ αὐτοῦ.¹

ε) Οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος.

1. Ὁ Μιχαὴλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων. Τὸ εἰς δύο παραλλαγὰς διασωθὲν τέταρτον ἔγγραφο, 4 α καὶ 4 β τοῦ Αὐγούστου 1370, ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Καβαλλάρου Τζαμπλάκωνος, ὅστις διὰ τούτου ἀφιερῶ εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου ἐν μέρος τοῦ κτήματος τῶν Τζαμπλάκωνων Πριναρίου. Τοῦ κτήματος τούτου ἄλλο τμήμα εἶχεν ἀφιερῶσει, ὅπως εἶδομεν,² εἰς τὴν αὐτὴν μονὴν τὸ 1355/6 ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων. Ἐπομένως ὁ Μιχαὴλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων ὡς μερικὸς κληρονόμος τοῦ αὐτοῦ κτήματος πρέπει νὰ ἔχη συγγενικὴν σχέσιν πρὸς τὸν μέγαν παπίαν Ἀρσένιον Τζαμπλάκωνα. Ποίαν ὁμως συγγενικὴν σχέσιν; Ταύτην μᾶς προδίδει πολὺ ἀργότερον ὁ υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Καβαλλάρου Τζαμπλάκωνος, ὁ Ἀλέξιος Καβαλλάριος Τζαμπλάκων, ὁ ὁποῖος ὁμιλῶν τὸν Μάρτιον τοῦ 1376 εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 6 ἔγγραφο ἡμῶν περὶ τοῦ πάππου του, λέγει τὰ ἑξῆς: 6,10 κέ.: «.. τὴν σχέσιν καὶ διάθεσιν, ἣν εἶχεν ὁ μακαρίτης ἀθέντης καὶ πάππος μου, ὁ μέγας παπίας ἐκεῖνος, πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς μονὴν καὶ ὄσην ζῶν καὶ ἐν τῇ τελευτῇ αὐτοῦ ἐνεδείξατο πρὸς ἡμᾶς». Ὁ πάππος οὗτος εἶναι Τζαμπλάκων καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔχει τὸ ἐν Βεροῖα περιβόλιον, τὸ ὁποῖον δωρεῖται ἐν τῷ ἔγγραφῳ 6 πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου: 6,10 κέ.: «...ὄπερ κατεῖχον ἐγὼ ἐκ διαδοχῆς ἀπὸ τε τοῦ μακαρίτου ἀθέντου καὶ πατρός μου καὶ ἀπὸ τοῦ μακαρίτου ἀθέντου καὶ πάππου μου, μεγάλου παπίου τοῦ Τζαμπλάκωνος...». Ὁ πάππος του ὁμως, ὁ μέγας παπίας Τζαμπλάκων, ὁ ὁποῖος τόσην σχέσιν εἶχε πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου καὶ τόσα ἀφιέρωσε πρὸς αὐτήν, δὲν εἶναι πιθανὸν νὰ εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν μέγαν παπίαν Ἀρσένιον Τζαμπλάκωνα, τὸν ὁποῖον ἐγνωρίσαμεν ὡς μοναχὸν τῆς μονῆς Βατοπεδίου, δεδομένου μάλιστα ὅτι τόσον ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων μαρτυρεῖ ὅτι εἶχε τέκνα,³ ὅσον καὶ ὁ πατὴρ τοῦ ἀνωτέρω ὁμιλοῦντος ἐγγόνου, ὁ Μιχαὴλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων, εἶναι συγκληρονόμος τοῦ αὐτοῦ κτήματος Πριναρίου, μέρος τοῦ ὁποῖου ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος

¹ Καντακ., I, 40. Βόνν. I, 195, 4: «...αὐτίκα γοῦν ἐπιλεξάμενοι πρόσβεις, τὸν τε παρακοιμώμενον Ἀνδρόνικον τὸν Τορνίκην καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ στρατοῦ Τζουϊᾶν ντὲ Τζεπλὲν ἀπέστειλαν εἰς Σαβοΐαν...» Βλ. καὶ R. Guillard ἐν Études Byzantines II, 1945, σ. 200.

² Βλ. ἔγγραφο 1, 11 καὶ ἔγγραφο 2, 5.

³ Βλ. ἔγγραφο 2, 54: «...μνημονευομένης καὶ τῆς συναδελφῆς μου μετὰ τῶν παιδίων μου...».

Τζαμπλάκων εἶχεν ἀφιερώσει καὶ αὐτὸς εἰς τὴν αὐτὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου. Ὁ Μιχαὴλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων λοιπὸν εἶναι υἱὸς τοῦ μεγάλου παπῆ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, ἀφοῦ ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ ἕγγονος Ἀλέξιος λέγει ὅτι ὁ πάππος του ἦτο μέγας παπῆς Τζαμπλάκων καὶ δωρητὴς τῆς μονῆς Βατοπεδίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ κτῆμα, ἐκ τοῦ ὁποῦ τὸσον ὁ Ἀρσένιος ὅσον καὶ ὁ Μιχαὴλ δωροῦνται πρὸς τὴν μονὴν Βατοπεδίου μερίδια, εἶναι τὸ αὐτό.

Διατί ὅμως ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρσενίου Μιχαὴλ Τζαμπλάκων προσέθεσεν εἰς τὸ ὄνομά του τὸ ἐπίθετον Καβαλλάριος, τὸ ὁποῖον οὔτε ὁ Ἀρσένιος εἶχεν οὔτε προηγουμένως ἐνεφανίσθη εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Τζαμπλάκωνων; Τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἔχει καὶ εἰς ἀδελφὸς τοῦ Μιχαὴλ Ἀλέξιος, τὸν ὁποῖον ὁ Μιχαὴλ ἀναφέρει ὡς ἀποθαμμένον τὸ 1370,¹ ὅπως τὸ ἔχουν καὶ τὰ τέκνα τοῦ Μιχαὴλ, Ἀλέξιος καὶ Ἰωάννης.² Τὸ ἐπίθετον προέρχεται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπὸ τὴν μητέρα τοῦ Μιχαὴλ, τὴν σύζυγον λοιπὸν τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος. Ἐπομένως ὁ μέγας παπῆς Ἀρσένιος Τζαμπλάκων εἶναι ὁ πρῶτος Τζαμπλάκων, ὁ ὁποῖος ἐνυμφεύθη κόρην ἐκ τῆς παλαιᾶς γενουατικῆς οἰκογενείας τῶν Καβαλλαρίων³ καὶ τὸ ἐπίθετον μετεβίβασθη κληρονομικῶς εἰς τοὺς υἱοὺς του καὶ τοὺς ἕγγονους του.

¹ Βλ. ἔγγραφον 4α, 11: «...καὶ ὁ αὐτάδελφός μου κῆρ Ἀλέξιος ὁ Καβαλλάριος ἐκεῖνος...». (=4β, 14). Καὶ 4β, 21: «...τοῦ αὐταδέλφου μου ἐκεῖνον τοῦ Καβαλλαρίου κηροῦ Ἀλεξίου...». (=4β, 26).

² Βλ. ἔγγραφον 4α, 16 (=4β, 17): «...ὑπογραφαῖς τῶν τε γνησίων μου παίδων...». Αἱ ὑπογραφαὶ ἐν 4α, 45 καὶ 46 (=4β, 47 καὶ 48): Ἰωάννης Τζαμπλάκων ὁ Καβαλλάριος—Ἀλέξιος Καβαλλάριος ὁ Τζαμπλάκων.

³ Ἡ οἰκογένεια τῶν Καβαλλαρίων ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Παχυμέρους εἰς τὴν σειρὰν τῶν εὐγενῶν οἰκῶν τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας: Παχυμ., Μιχ. Παλαιολ. I, 21. Βόνν. I, 65, 9 κέ.: «...σὺν Καβαλλαρίοις τε οἱ Νοστόγχοι καὶ οἱ Καμύτζαι...καὶ ὅσοι ἄλλοι, οἷς ἡ μεγαλογενὴς σειρὰ καὶ χρυσοῦ συγκροτήτο...». Ὁ Βασίλειος Καβαλλάριος ἦτο ὁ πρῶτος σύζυγος τῆς Θεοδώρας, τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ Μιχαὴλ Η' ἐκ τῆς ἀδελφῆς του Μάρθας: Παχυμ., Μιχ. Παλαιολ. I, 12. Βόνν. I, 34, 8. Διαζεύξας τὴν Θεοδώραν ἀπὸ τοῦ Βασιλείου Καβαλλαρίου ὁ Μιχαὴλ Η' ἔδωκε ταύτην ὡς σύζυγον εἰς τὸν Βαλανειδιώτην: Παχυμ., Μιχ. Παλαιολ. II, 13. Βόνν. I, 109, 3.

Ὁ Ἀλέξιος Καβαλλάριος εἶναι ἀργότερον δομέστικος τῆς τραπέζης ἐπὶ Μιχαὴλ Η': Παχυμ., Μιχ. Παλαιολ. IV, 31. Βόνν. I, 324, 13. Οὗτος ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τοῦ ἐπαναστάτου Ἀνδρονίκου Ταρχανειώτου τὸ ἔτος 1270: Παχυμ., Μιχ. Παλαιολ. IV, 31. Βόνν. I, 324, 15. Διὰ χρονολογίαν βλ. Βόνν. I, 757.

Ὁ Μιχαὴλ Καβαλλάριος εἶναι μέγας κοντόσταβλος ἐπὶ Μιχαὴλ Η': Παχυμ., Μιχ. Παλαιολ. V, 27. Βόνν. I, 411, 20. Οὗτος ἔπεσε μαχόμενος κατὰ τοῦ Ἰωάννου Α' τοῦ Νόθου, τοῦ δεσπότη τοῦ Νέων Πατρῶν, τὸ 1278: Παχυμ., V, 27. Βόνν. I, 412, 15. Διὰ χρονολογίαν βλ. Βόνν. I, 760.

Ὅλοι αὐτοὶ ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Καβαλλαρίων οὐδεμίαν σχέσιν ἔχουν ἀκόμη μὲ τοὺς Τζαμπλάκωνας, ἀνήκοντες εἰς τὸν 13ον αἰῶνα. Οἱ Καβαλλάριοι εἶναι παλαιὰ γενουατικὴ οἰκογένεια καὶ ὁ Guilelmo Cavallario ἢ Cavallerio εἶναι ἀποδοχεὺς σιγιλίου ἤδη τὸ 1156. Βλ. Fr. Dölger ἐν BZ 28 (1928), σ. 349 καὶ σημ. 2.

2. Ὁ Ἀλέξιος Καβαλλάριος Τζαμπλάκων. Εἶδομεν προηγουμένως ὅτι ὁ Μιχαήλ, ὁμιλῶν τὸ 1370 εἰς τὸ ἀναφερθὲν ἀφιερωτήριο ἐγγραφόν του (4 α, 4 β), ἀναφέρει ἀποθαμμένον ἀδελφόν του Ἀλέξιον Καβαλλάριον (Τζαμπλάκωνα).¹ Ὁ Ἀλέξιος οὗτος πρέπει νὰ εἶναι ὁ δεύτερος υἱὸς τοῦ μεγάλου παπία Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος. Τὸ μικρὸν ὄνομα αὐτοῦ Ἀλέξιος δεικνύει, νομίζομεν, ὅτι τὸ κατὰ κόσμον μικρὸν ὄνομα τοῦ πατρὸς του, μεγάλου παπία Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, δὲν ἦτο καὶ αὐτὸ Ἀλέξιος, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πατὴρ καὶ υἱὸς θὰ εἶχον τὸ αὐτὸ μικρὸν ὄνομα, γεγονός μὴ συνηθισμένον καὶ μᾶλλον ἀπίθανον. Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος τοῦναντίον φέρει λίαν πιθανῶς κατὰ τὰ εἰωθότα τὸ μικρὸν ὄνομα τοῦ πάππου του. Ὁ πάππος του λοιπόν, ὁ πατὴρ τοῦ μεγάλου παπία Ἀρσενίου, πρέπει νὰ ἐλέγετο Ἀλέξιος. Τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἐν τοῖς προηγουμένοις ὑποστηρικθεῖσαν ἄποψιν ἡμῶν, ὅτι ὁ τὸ 1326 μέγας τζαούσιος καὶ τὸ 1327 μέγας παπίας παλαιότερος ἐκεῖνος Ἀλέξιος Τζαμπλάκων καὶ ὁ μέγας παπίας Ἀρσένιος Τζαμπλάκων εἶναι δύο διάφορα πρόσωπα καὶ εἶναι μεταξύ των πατὴρ καὶ υἱός. Τοῦ παλαιοῦ λοιπόν ἐκεῖνου μεγάλου παπία Ἀλεξίου Τζαμπλάκωνος φέρει τὸ ὄνομα ὁ ἕγγονος Ἀλέξιος Καβαλλάριος Τζαμπλάκων, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρσενίου.

ς'). Οἱ ἕγγονοὶ τοῦ Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος.

Εἰς τὸ αὐτὸ δωρητήριο ἐγγραφόν του (4 α, 4 β) ὁ Μιχαήλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων τὸ 1370 κάμνει λόγον καὶ διὰ τοὺς υἱοὺς του Ἰωάννην καὶ Ἀλέξιον, οἱ ὅποιοι ὑπογράφουν καὶ ὡς μάρτυρες τὸ ἐν λόγῳ ἐγγραφόν.² Οὗτοι λοιπὸν πρέπει νὰ εἶναι ἕγγονοὶ τοῦ μεγάλου παπία Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος, ἀφοῦ ὁ πατὴρ των, Μιχαήλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων, εἶναι, ὅπως εἶδομεν, υἱὸς του.

1. Ὁ Ἰωάννης Καβαλλάριος Τζαμπλάκων εἶναι, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, ἄγνωστος ἄλλοθεν καὶ οὐδὲν δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν εἰς τὴν ἀπλὴν μαρτυρίαν ταύτην περὶ τῆς υπάρξεώς του.

2. Ὁ Ἀλέξιος Καβαλλάριος Τζαμπλάκων φέρει κατὰ τὰ φαινόμενα τὸ μικρὸν ὄνομα τοῦ μακαρίτου θείου του Ἀλεξίου, ἡγαπημένου ἀδελφοῦ, ὅπως εἶδομεν, ἀποθανόντος πρὸ τοῦ 1370, τοῦ πατρὸς του Μιχαήλ.³ Ὁ ἕγγονος οὗτος Ἀλέξιος εἶναι γνωστὸς καὶ ἄλλοθεν. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1397 ἀναφέρεται ὡς μέλος τῆς Συγκλήτου ἐν Κωνσταντινουπόλει. Εἰς τὰ Acta Patriarchatus Constantinopolitani λέγεται περὶ αὐτοῦ: «...παρόντων καὶ τῶν τῆς συγκλήτου, τοῦ τε κυροῦ Ἀλεξίου

¹ Βλ. ἀνωτέρω σ. 175, σημ. 1.

² Βλ. ἀνωτέρω σ. 157, σημ. 2.

³ Βλ. ἀνωτέρω σ. 175, σημ. 1.

Τζαμπλάκωνος τοῦ Καβαλλαρίου καὶ τοῦ Φιλανθρωποῦ κυροῦ Ἰεροσολιμίου κλ...».¹ Ὁ αὐτὸς Ἀλέξιος ἐταυτίσθη ὑπὸ τοῦ Μ. Τρεῦ πρὸς τὸν ἐν τῇ «Ἐπιδημία εἰς Ἄδου» τοῦ Μάζαρι ἀναφερόμενον Τζαμπλάκωνα Καβαλλάριον.² Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1399 εἰς τὰ αὐτὰ Acta Patriarchatus ὁ Ἀλέξιος Τζαμπλάκων ὁ Καβαλλάριος διεκδικεῖ ἀπὸ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μονὴν τοῦ Σωτῆρος Φιλανθρώπου τὸ κἀθισμα, τὸ λεγόμενον τοῦ Χαβάρωνος. Λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Πατριάρχης εἰς τὸ σχετικὸν ἔγγραφόν του: «...Ἡ οἰκείος τῷ κρατίστῳ καὶ ἀγίῳ μου αὐτοκράτορι, ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸς υἱὸς τῆς ἡμῶν μετριότητος, κύρις Ἀλέξιος Τζαμπλάκων ὁ Καβαλλάριος, εἰς τὴν ἡμῶν μετριότητα παραγενόμενος εἶπεν...».³ Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Ἀλέξιος Καβαλλάριος Τζαμπλάκων μαρτυρεῖται ζῶν τὸ 1370, τὸ 1397 καὶ τὸ 1399, τότε καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 6 ἔγγραφον ἡμῶν πρέπει νὰ εἶναι τοῦ ἰδίου.

Τοῦτο εἶναι ἐνοικιαστήριον τοῦ Μαρτίου 1376, διὰ τοῦ ὁποῦ οὗ ὁ Ἀλέξιος Τζαμπλάκων λαμβάνει ἐπ' ἐνοικίῳ ἐφ' ὅσον ζῆ περιβόλιον ἐν Βεροῖα πρὸς ἰδίαν τέρψιν, ὁμολογῶν ὅτι τοῦτο, κατεχόμενον ὑπ' αὐτοῦ πρότερον αὐθαίρετως, ἀνήκει πράγματι εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ πρέπει νὰ περιέλθῃ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἰδίου. Εἰς τὸ ἔγγραφον δὲν ὑπογράφει ὅμως Καβαλλάριος, ἀλλὰ μόνον Ἀλέξιος Τζαμπλάκων. Ἐν τούτοις ἡ χρονολογία τοῦ ἔγγραφου, 1376, δύναται νὰ ἀποκλείσῃ, νομίζομεν, ὅλους τοὺς παλαιότερους Ἀλεξίους Τζαμπλάκωνας,⁴ πλὴν τοῦ ἡμετέρου Ἀλεξίου Καβαλλαρίου Τζαμπλάκωνος, τοῦ ἐγγόνου τοῦ Ἀρσενίου.

ζ'). Ἀ γ ν ω σ τ ο ι Τ ζ α μ π λ ά κ ω ν ε ς.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω δὲν ἐξαντιλοῦνται, ἀσφαλῶς, ὅλα τὰ κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα μέλη τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Τζαμπλάκωνων. Ὅπως διὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα δὲν εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος δομέστικος τῶν σχολῶν Τζαμπλάκων ἓνα μόνον πράγματι υἱὸν εἶχε, τὸν Ἀλέξιον διοικητὴν τῶν Σεργῶν, πολὺ περισσότερον διὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα ὑπάρχουν σαφεῖς ἐνδείξεις εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ ἔγγραφα ἡμῶν, ὅτι πολλοὶ Τζαμπλάκωνες παραμένουν δι' ἡμᾶς ἄγνωστοι. Οὔτω π.χ. ἤδη ὁ μέγας στρατοπεδάρχης Δημήτριος Τζαμπλάκων τὸ 1362 εἰς τὸ ἔγγραφόν του ποιεῖται ἀορίστως μνεῖαν τῶν παιδῶν του,⁵ ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν πόσοι καὶ ποῖοι ἦσαν οὗτοι. Ἐπειτα εἰς τὸ ἔγγραφον 4 α, 12 (=4 β, 14) ὁ Μιχαὴλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων τὸ 1370 λέγει: «...καθὼς εἶχον καὶ οἱ ἡμέτεροι ἀνεψιοί, οἱ

¹ MM, Acta Patriarchatus II, 566. († Μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ἰνδ. ζ' τοῦ 5728 ἔκτου [=6906=1397] ἔτους).

² M. T r e u, Mazaris und Holobolos. BZ 1 (1892), 91.

³ MM, Acta Patriarchatus II, 324,5 (Δεκ. 1399). Πατριάρχου Ἀντωνίου.

⁴ Οὕτως ἀποκλείεται, ὡς πολὺ παλαιός, ὁ μέγας παπίας τοῦ 1326 Ἀλέξιος Τζαμπλάκων καὶ ὁ Ἀλέξιος Καβαλλάριος Τζαμπλάκων, ὡς ἀποθαμμένους πρὸ τοῦ 1370.

⁵ Βλ. ἔγγραφον 3, 32 (1362): «...μήτε δὲ καὶ πρὸς τῶν παιδῶν ἡμῶν...».

Τζαμπλακωναῖοι ἐκεῖνοι...». Ποῖοι ἦσαν οἱ ἀνεψιοὶ τοῦ οὗτοι Τζαμπλάκωνες, οἱ ἀποθαμμένοι ἤδη τὸ 1370 (πρβ. ἐκεῖνοι); Τέκνα ἴσως τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ τοῦ Ἀλεξίου Καβαλλάρου Τζαμπλάκωνος. Ἐκτὸς ἐὰν τὸ ἀνεψιοὶ ἐνταῦθα ἔχει, ὡς συμβαίνει πολλάκις εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς, τὴν σημασίαν τῶν πρώτων ἐξαδέλφων, ὅπως, ὡς γνωστόν, εἰς τὴν βυζαντινὴν ἔποχην καὶ τὸ θεῖος καὶ τὸ γαμβρὸς ἔχουν χάσει τὴν σημασίαν των καὶ χρησιμοποιοῦνται ἐν εὐρύτερῳ ἐννοίᾳ.¹ Τότε ἀνεψιοὺς ὀνομάζει ὁ Μιχαὴλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων τοὺς υἱοὺς τῶν θείων του καὶ ἀδελφῶν τοῦ πατρὸς του, τοῦ μεγάλου δηλαδὴ δουκὸς Ἀσωματιανοῦ ἢ τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου Δημητρίου, ὀλιγώτερον δὲ τοὺς υἱοὺς τῆς Τορνικίνας, τῆς ὁποίας τὰ τέκνα εἶναι πρώτον Τορνίκαι καὶ ἔπειτα Τζαμπλάκωνες. Οὔτε ὅμως πόσοι ἦσαν οἱ Τζαμπλάκωνες οὗτοι οὔτε ποῖα τὰ ὀνόματά των γνωρίζομεν. Εἰς τὸ αὐτὸ ἔγγραφο (4 α, 25) ὁ Μιχαὴλ ὁμιλεῖ καὶ περὶ τῶν ἐγγόνων του, τῶν τέκνων δηλαδὴ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰωάννου καὶ Ἀλεξίου. Ἐκ τῶν δύο τούτων υἱῶν ὁ Ἀλέξιος ὁμιλεῖ ὁ ἴδιος εἰς τὸ ἔγγραφόν του (6,24) περὶ παίδων του. Ἀνὴρ γνωρίζομεν ὅμως πάλιν οὔτε πόσα ἦσαν τὰ τέκνα τοῦ Ἰωάννου (ὑποτιθέμενα) καὶ τοῦ Ἀλεξίου (μαρτυρημένα) οὔτε ποῖα ἦσαν τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Μεταξὺ τῶν ἀγνώστων Τζαμπλακῶνων τούτων δύνανται νὰ ἀναζητηθοῦν οἱ κατωτέρω ἀναφερόμενοι, χρονολογημένοι καὶ ἀχρονολόγητοι, ἀταύτιστοι Τζαμπλάκωνες τῶν πηγῶν :

1. Χ ρ ο ν ο λ ο γ η μ ἔ ν ο ι Τ ζ α μ π λ ά κ ω ν ε ς.

α) Ὁ Ζ α μ β λ α σ ο τῶν ἐγγράφων τῆς Ῥαγούζης. Τὸ 1344 καὶ τὸ 1346 δύο ἔγγραφα τῆς πολιτείας τῆς Ῥαγούζης ὁμιλοῦν περὶ ἐνὸς Zamblaco, παρὰ τοῦ ὁποίου ἢ πολιτεία ἀγοράζει σῖτον.²

β) Ὁ π α ν ν π ε ρ σ έ β α σ τ ο ς Τ ζ α μ π λ ά κ ω ν. Τὸ 1371, συμφώνως πρὸς Βραχὺ Χρονικόν, ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Ε΄, ἐπιστρέψας ἐξ Ἰταλίας εἰς Κωνσταντινούπολιν, διέταξε καὶ συνελήφθησαν ὠρισμένοι ἄρχοντες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ πανυπερσέβαστος Τζαμπλάκων: «Ἐτεῖ ,σ'ωπ' (6880=1371) Ὀκτωβρίου κη' ἔφθασεν στὴν Πόλιν βασιλεὺς Ἰωάννης καὶ Δεκεμβρίῳ ε' ἐκράτησαν τοὺς ἄρχοντας Γ'λαβᾶν, Ἰωάννην Ἀσάνην, Μανουὴλ Βρονένη, τὸν πανυπερσέβαστον τὸν Τζαμπλάκων καὶ τὸν Ἀγάλλον».³

¹ Βλ. S t. B i n o n, A propos d'un prostagma inédit d'Andronic III Paléologue. BZ 38 (1938), σ. 145 (ἀνεψιά=cousine) καὶ σ. 146 κέ. (Le sens de θεῖος), σ. 388 κέ. (Le sens de γαμβρός).

² Βλ. B â n e s c u, Peut-on identifier le Zamblacus des documents ragusains? Mélanges Ch. Diehl I. Paris 1930, σ. 31-35.

³ Σπ. Λάμπροβ - Κ. Ι. Ἀμάντοβ, Βραχέα Χρονικά. Ἐν Ἀθήναις 1932, ἀριθ. 47, σ. 81, 32 κέ. Πρβ. P. C h a r a n i s, The strife among Palaeologi and Ottoman Turks. Byzantion 16 (1942/43), σ. 291.

γ) Ὁ Γεώργιος Τζαμπλάκων καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ Τζαμπλάκων ἐκεῖνος. Τὸ 1378, τὸν Μάϊον, εἰς χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Δ΄ Παλαιολόγου διὰ τὸν Μανουὴλ Ταρχανειώτην, εὑρισκόμενον εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς μονῆς τῆς Λαύρας, ὁ Γεώργιος Τζαμπλάκων καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ Τζαμπλάκων ἐκεῖνος ἔχουν ἐν Καλαμαριά εἰς τὴν Χαλκιδικὴν ὡς κτῆμα τὸ χωρίον Λωρωτός: «...τοῦ περὶ τὴν Καλαμαρίαν χωρίου τοῦ Λωρωτοῦ, τοῦ κατεχομένου μετὰ καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ πύργου παρὰ τε τοῦ οἰκείου τῆ βασιλείᾳ μου κῦρ Γεωργίου τοῦ Τζαμπλάκωνος καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ Τζαμπλάκωνος ἐκείνου...».¹

δ) Ὁ Ἀλεξίος Παλαιολόγος Τζαμπλάκων. Τὸ 1438 26 Ἰανουαρίου ὁ γνωστὸς ἱστορικὸς Γεώργιος Σφραντζῆς ἐνυμφεύθη τὴν κόρην τοῦ ἐπὶ τοῦ κανικλείου Ἀλεξίου Παλαιολόγου Τζαμπλάκωνος Ἑλένην: «Τῷ δὲ ,ςϗμς' (6946=1438) ἔτει, τῆ κς' Ἰανουαρίου μηνός, ἠβλογήθη ἐγὼ Ἑλένην τὴν θυγατέρα τοῦ ἐπὶ κανακλείου (sic) Ἀλεξίου Παλαιολόγου τοῦ Ἐξαμπλάκωνος».²

ε) Ἰωάννης Τζαμπλάκων. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1458 ἀναφέρεται δρῶν ἐν Πελοποννήσῳ ὁ Ἰωάννης Τζαμπλάκων, θεῖος τῆς συζύγου τοῦ δεσπότη Θωμᾶ Φραντζῆς, IV, 16. Βόνν. σ. 390. Ὁ αὐτὸς Ἰωάννης Τζαμπλάκων ἀναφέρεται εἰς ἔγγραφον τῆς 16 Μαρτίου 1463. Βλ. D. A. Z a k y t h i n o s, Le Despotat grec de Morée. Τομ. I. Paris 1932, σ. 277, σημ. 2 (ἐνθα ἔλλιπής παραπομπὴ εἰς τὸν Jorga).

2. Ἀχρονολόγητοι Τζαμπλάκωνες.

α) Ὁ Δημήτριος Τζαμπλάκων. Εἰς τὸν κώδικα 192 τῆς μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης περιεῖχεται ἀνέκδοτον ποίημα, εὐρεθὲν ὑπὸ Σπ. Λάμπρου καὶ φέρον τὸν τίτλον: *Εἰς τάφον τῶν τέκνων κῦρ Δημητρίου τοῦ Τζαμπλάκωνος ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ* (δηλ. τῶν Ξανθοπούλων ἐν Κωνσταντινουπόλει). Εἰς τοῦτο ὁ Δημήτριος Τζαμπλάκων ἐμφανίζεται ὡς υἱὸς τοῦ περιφήμου δεσπότη Ἀχαΐας Benedetto: «...πατὴρ γὰρ αὐτῷ δεσπότης Ἀχαΐας. *Τίς οὐκ ἀκούει τὸν πολὺν Βενεδέτον;*».³

β) Ὁ Τζαμπλάκων κῦρ... Εἰς ἀκέφαλον, κολοβόν, ἀχρονολόγητον καὶ ἐφθαρμένον πρόσταγμα ἀγνώστου αὐτοκράτορος, δημοσιευθὲν ὑπὸ Σπ. Λάμπρου, λέγεται: «... ἀπὸ τῆς περὶ τὰς Ζίγνας καὶ τὰς Σέρρας ἀφαιρεθείσης ἀρτίως οἰκονομίας παρὰ τοῦ Τζαμπλάκωνος κυροῦ...».⁴

γ) Ὁ μέγας πριμικήριος Τζαμπλάκων. Οὗτος ἀνα-

¹ F r. D ö l g e r, Facsimiles byzantinischer Kaiserurkunden. München 1931, Nr. 32, 2 κέ. Πβλ. J. D u i c ' e v, Izvestia Bulg. Arch. Inst. 7 (1933), 440.

² Φραντζῆς, 11. Βόνν. 191, 7 κέ.

³ Βλ. N. B â n e s c u, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 33.

⁴ Βλ. Σπ. Λάμπρου, Ἀγιορειτικά. Νέος Ἑλληνομνήμων 18 (1924), σ. 354.

φέρεται ἐν Βουλγαρία κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος ὑπὸ τῆς σλαβικῆς βιβλιογραφίας.¹

δ) Ὁ Κ υ π ρ ι α ν ὸ ς Τ ζ α μ π λ ά κ ω ν. Ἀναφέρεται ὑπὸ τῆς σλαβικῆς βιβλιογραφίας ὡς μητροπολίτης Κιέβου κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.²

ε) Ὁ Γ ρ η γ ὄ ρ ι ο ς Τ ζ α μ π λ ά κ ω ν. Ἀναφέρεται ὑπὸ τῆς σλαβικῆς βιβλιογραφίας ὡς ἡγούμενος τῆς μονῆς Ντέσιανι κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα.³

Πρέπει λοιπὸν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι παραμένουν ἄγνωστοι πολὺ περισσότεροὶ Τζαμπλάκωνες ἀπὸ ὅσους ἐγνωρίσαμεν καὶ οἱ Τζαμπλάκωνες οὗτοι ἐλλείψει στοιχείων δὲν εἶναι δυνατὸν πρὸς τὸ παρὸν νὰ ταυτισθοῦν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀνήκουν πλέον εἰς τὸν ΙΕ' αἰῶνα, εἶδον τὴν Ἄλωσιν καὶ διασκορπισθέντες εἰς τὰς Βαλκανικὰς χώρας καὶ εἰς τὴν Δύσιν διαφεύγουν τὰς ἑλληνικὰς πηγὰς. Ἐν μόνον φαίνεται βέβαιον, ὅτι οἱ Τζαμπλάκωνες τῶν σλαβικῶν χωρῶν εἶναι μέλη τῆς μεγάλης βυζαντινῆς οἰκογενείας τῶν Τζαμπλάκωνων καὶ οὐχὶ Σλάβοι.

η) Ἀ ν α κ ε φ α λ α ί ω σ ι ς.

Τὰ διὰ πρώτην φορὰν δλόκληρα δημοσιευόμενα ἔγγραφα τῶν Τζαμπλάκωνων ἔδωκαν νέα στοιχεῖα, βάσει τῶν ὁποίων κατέστη νῦν δυνατὸν νὰ ἐπιχειρηθῇ μία ταύτισις τῶν κυριωτέρων μελῶν τῆς μεγάλης αὐτῆς βυζαντινῆς οἰκογενείας, μία ἐξακρίβωσις τῶν συγγενικῶν σχέσεων αὐτῶν κατὰ τὸν ΙΔ' ἰδίως αἰῶνα καὶ νὰ διαπιστωθοῦν οἱ δεσμοὶ τῆς οἰκογενείας πρὸς τὴν μακεδονικὴν γῆν. Τὰ κτήματα τῆς οἰκογενείας εὐρίσκονται ἐπὶ μακεδονικοῦ ἐδάφους, τὸ Πριναρίον παρὰ τὴν Ἐλευθερούπολιν εἰς τὸ Σύμβολον καὶ τὸ κτῆμα τοῦ Γαλικοῦ ἔξωθι τῆς Θεσσαλονίκης παρὰ τὸν Γαλικὸν ποταμόν. Ὁ Ἀρσένιος Τζαμπλάκων δωρεῖται εἰς τὴν μονὴν Βατοπενίου οἰκίας του ἐντὸς αὐτῆς ταύτης τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ὁ ἔγγονός του Ἀλέξιος Καβαλλάριος Τζαμπλάκων ἀρέσκεται νὰ διαμένη εἰς τὸ παρὰ τὴν Βέροϊαν περιβόλιόν του, ὅπου εἶχεν ἐξοχικὴν ἔπαυλιν.

Ἀνακεφαλαιοῦντες τώρα ὅσα νέα ἐμάθομεν περὶ τῆς οἰκογενείας, δυνάμεθα νὰ ἐπιχειρήσωμεν σύντομον σκιαγράφησιν τῆς ἱστορίας της. Ἡ οἰκογένεια φαίνεται γενουατικῆς καταγωγῆς, ἀλλ' ὁ ἐκβυζαντινισμὸς αὐτῆς καθίσταται ἔκδηλος κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, ὅταν ἐμφανίζεται ὁ μέγας δομέστικος Τζαμπλάκων, στρατιωτικὸς ἀναμφιβόλως ἀνὴρ, ὅστις καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ ἐπικρατήσαντος εἰς τὰς λατινοκρατουμένας εὐρωπα-

¹ Βλ. J. Duc'ev, ἐν BZ 51 (1958), σ. 422, ὅπου ἡ παλαιότερα βιβλιογραφία.

² Βλ. J. Duc'ev, ἐνθ' ἄνωτ.

³ Βλ. J. Duc'ev, ἐνθ' ἄνωτ.

ϊκάς χώρας τοῦ βυζαντινοῦ κράτους αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας Ἰωάννου Βατάτζη (1222 - 1254) μέγα κτῆμα ὡς φέουδον παρὰ τὴν Ἐλευθερούπολιν τῆς Καβάλας, τὸ Πρινάριον.

Τοῦ μεγάλου τούτου δομεστίκου ὁ υἱός, Ἀλέξιος Τζαμπλάκων, ἐμφανίζεται τὸ 1326 κατὰ τὸν πόλεμον τῶν δύο Ἀνδρονίκων ὡς μέγας τζαούσιος καὶ διοικητὴς τῶν Σερρῶν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀνδρονίκου Β' τοῦ Γέροντος. Μεταπηδήσας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Γ' τοῦ Νέου, προβιβάζεται τὸ 1327 εἰς μέγαν πατίαν καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν αὐτοῦ λαμβάνει λίαν πιθανῶς εἰς ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του τὸ παρὰ τὸν Γαλικὸν κτῆμα, τὸ ὀνομασθὲν τοῦ μεγάλου πατία. Τὸ 1332 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Β', ὁ ὁποῖος εἶχε παραιτηθῆ τοῦ θρόνου ἀπὸ τοῦ 1328 καὶ εἶχεν ἀποσυρθῆ εἰς μονὴν ὡς μοναχὸς Ἀντώνιος ἀπὸ τοῦ 1330, καὶ ὁ μέγας πατίας Ἀλέξιος Τζαμπλάκων ἀποσύρεται τῶν ἐγκοσμίων ὡς μοναχὸς Ἀντώνιος κατὰ μίμησιν τοῦ προδοθέντος ὑπ' αὐτοῦ παλαιοῦ κυρίου του.

Ὁ υἱὸς αὐτοῦ, γνωστὸς μόνον μὲ τὸ μοναχικὸν ὄνομα Ἀρσένιος, μέγας πατίας καὶ αὐτός, ἠγωνίσθη εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα αὐτοῦ πρὸς ἐπικράτησιν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔλαβεν ὡς ἀνταμοιβὴν οἰκῆματα ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ κτήματα παρὰ τὴν Βέροιαν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα. Περιπεσὼν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀποκαύκου, τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Καντακουζηνοῦ, καὶ ὑποστὰς τὸν ἐξευτελισμὸν διαπομπεύσεως καὶ καταστροφῆν τῆς ἀκινήτου περιουσίας του ἐν Θεσσαλονίκῃ, παρέμεινεν ἐπὶ ἔτη ἐν φυλακῇ. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ κυρίου του ὑπηρετεῖ εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς ἀπογραφεὺς τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἐγκαταλείψας τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου τόσας πικρίας ἐδοκίμασεν. Ὄταν ὁ Καντακουζηνός, παραιτηθεὶς τοῦ θρόνου τὸ 1354, ἀπεσύρθη εἰς μονὴν ὡς μοναχὸς Ἰωάσαφ, ἀπεσύρθη καὶ αὐτὸς τὸ 1355 εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου ὀριστικῶς πλέον ὡς μοναχὸς Ἀρσένιος, ἐνῶ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ἔφερον ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸ καλογηρικὸν ὄνομα καὶ τὸ μοναχικὸν τοῦτο ὄνομα. Εἰς τὴν ἀγιορειτικὴν ταύτην μονὴν, ὅπου καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη ἀπέθανεν, ἐδώρησεν ὅλην σχεδὸν τὴν ἀκίνητον περιουσίαν του, τὰ μερίδιά του δηλαδὴ ἐκ τῶν ἀναφερθέντων κτημάτων καὶ ὅ,τι ἀπέμεινεν ἐκ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ οἰκιῶν του.

Περὶ τῶν τριῶν ἀδελφῶν του, μεγάλου δουκὸς Ἀσωματιανοῦ, μεγάλου στρατοπεδάρχου Δημητρίου καὶ τῆς ἀδελφῆς των Τορνικίνας, συζύγου τοῦ παρακοιμωμένου Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου Τορνίκη, ὁ τὸ 1362 ἐπιζῶν Δημήτριος μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἅπαντες εἶχον ἀφιερῶσαι τὰ μερίδιά των ἐκ τοῦ κτήματος τοῦ Γαλικοῦ εἰς τὴν αὐτὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου.

Τὸ 1370 ἐμφανίζεται ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρσενίου, Μιχαὴλ Καβαλλάριος Τζαμπλάκων, μαρτυρῶν διὰ τοῦ νέου ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τῶν Τζαμπλακίωνων ἐπιθέτου Καβαλλάριος ὅτι ὁ πατήρ του Ἀρσένιος εἶχε νυμφευθῆ κόρην ἐκ

τῆς παλαιᾶς γενουατικῆς οἰκογενείας τῶν Καβαλλαρίων. Ὁ αὐτὸς Μιχαήλ μᾶς ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἀποθαμμένου ἀδελφοῦ του Ἀλεξίου Καβαλλαρίου Τζαμπλάκωνος καὶ περὶ τῶν υἱῶν του Ἰωάννου καὶ Ἀλεξίου καὶ οὕτως εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ταυτίσωμεν τὰ κυριώτερα μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ μεγάλου παπῖα Ἀρσενίου Τζαμπλάκωνος.

Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος μέγας δομέστικος Τζαμπλάκων εἶχε μόνον ἓνα υἱόν, τὸν Ἀλέξιον διοικητὴν τῶν Σερρῶν, καὶ ἐπειδὴ τόσον οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Ἀρσενίου, ὅσον καὶ οἱ ἔγγονοι αὐτοῦ ὁμιλοῦν περὶ ἀγνώστων εἰς ἡμᾶς τέκνων αὐτῶν, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι πολλὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν Τζαμπλάκων μᾶς διαφεύγουν. Διὰ τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ ταυτίσωμεν μερικοὺς ἐνδιαφέροντας Τζαμπλάκωνας, ὅπως τὸν τῶν ἐγγράφων τῆς Ῥαγούζης, τὸν μητροπολίτην Κιέβου καὶ τὸν ἠγούμενον τῆς μονῆς Ντέσιανι. Τὰ τέκνα πάντως τῶν ἐγγόνων τοῦ Ἀρσενίου ἀποτελοῦν τοὺς Τζαμπλάκωνας τοῦ ΙΕ' αἰῶνος καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν ἔζησαν τὴν Ἀλωσην καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς Βαλκανικὰς χώρας καὶ εἰς τὴν Δύσιν, ἐμφανιζόμενα καὶ εἰς τὸν σλαβικὸν κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον οὐδεὶς Τζαμπλάκων εἶναι γνωστὸς πρὸ τοῦ ΙΔ' αἰῶνος.

Ὅσοι τέλος Τζαμπλάκωνες κατέστη δυνατόν νὰ ταυτισθοῦν βάσει τῶν ἐγγράφων ἡμῶν τούτων δύνανται νὰ τοποθετηθοῦν εἰς γενεαλογικὸν δένδρον, ὡς ἐξῆς :

